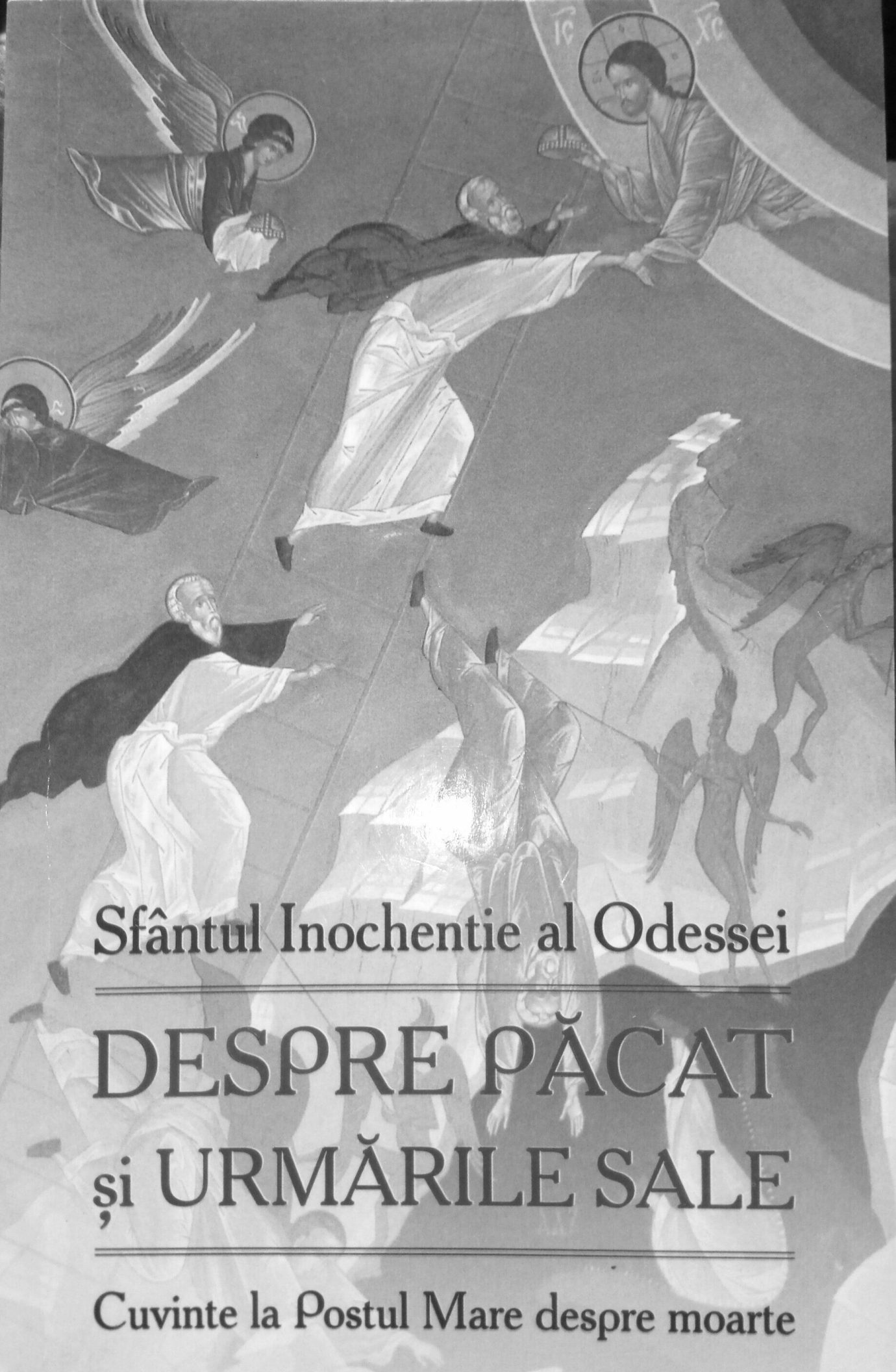

Sfântul Inochentie al Odesei

DESPRE PĂCAT și URMĂRILE SALE

Cuvinte la Postul Mare despre moarte

Sfântul Inochentie al Odesei

DESPRE PĂCAT ȘI URMĂRILE SALE

Cuvinte la Postul Mare despre moarte

Traducere

Andrei Creacico și Vladimir Nani

EDITURA EGYMENITA

2015

Tradus după originalul
О грехе и его последствиях.
Беседы на св. Четырехдесятницу о смерти.

© Editura Egumenița pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
INOCHENTIE, sfânt

Despre păcat și urmările sale / Sfântul Inochentie al Odessei ; trad.:
Andrei Creacico. - Galați : Egumenița, 2015
ISBN 978-606-550-183-6

I. Creacico, Andrei (trad.)

241.81

INTRODUCERE

„Doar am gustat puțină
miere [...] și iată trebuie să mor”
(I Regi 14, 43)

INTRODUCERE

Dragi ascultători, cine este vrăjmașul nostru cel dintâi și cel de pe urmă, cel mai rău și cel mai viclean? Păcatul. Acesta este vrăjmașul cel dintâi, fiindcă cine ne-a lipsit de chipul lui Dumnezeu? Cine ne-a izgonit din Raiul desfătării? Cine ne-a așezat pe acest pământ al plângerii și al tristeții? Păcatul. Acesta este și vrăjmașul cel de pe urmă, fiindcă cine îi va îndepărta pe păcătoși de la fața lui Dumnezeu pentru totdeauna? Cine îi va acoperi de rușine și de blestem în fața întregii lumi? Cine îi va arunca definitiv în iad, în mâinile diavolului și ale îngerilor săi, pentru veșnicele munci? Păcatul. Acest vrăjmaș este înfricoșător, fiindcă ne pierde sufletul și trupul, ne întunecă mintea, ne subjugă inima, ne supune bolilor, ne dă morții și putreziciunii.

Acest vrăjmaș este cel mai viclean, fiindcă ce mijloace nu întrebuintează păcatul pentru înfrângerea și moartea noastră? Se folosește de puterea și de slăbiciunea noastră, de patimile și de virtuțile noastre, se folosește până și de bunătatea lui Dumnezeu, de

vredniciile cele fără de preț ale Răscumpărătorului nostru, insuflându-i păcătosului, prin nădejdea la acestea, împietrirea și nepocăința. Prin toate acestea, cum pe bună dreptate au arătat și Sfinții Părinți ai Bisericii, păcatul este mai rău decât diavolul, căci și pe diavol păcatul l-a făcut din înger al luminii duh întunecat.

Văzând această cruzime și viclenie a vrăjmașului nostru, păcatul, ar trebui să ne sânguim să fim cu deosebită luare aminte împotriva lui, să luăm din timp toate măsurile împotriva loviturilor și vicleniilor lui; lupta cu orice fel de păcat trebuie să devină nevoia noastră; neconținută și cea mai însemnată a vieții noastre; toată priceperea și puterea noastră, toate mijloacele și ostenele firești sau darurile¹ să le întrebuițăm pentru a birui păcatul sau, cel puțin, pentru a ne feri de el; să ne ridicăm grabnic din căderi, dacă suntem vătămați și învinși, să ispășim pedepsele, să îngrijim rănilor, să ne ferim de locurile și de împrejurările periculoase și pierzătoare; să ne înstrăinăm și să ne scârbim de tot ceea ce de departe sau de aproape ne duce la păcat, iar toate câte ne apără și ne izbăvesc de păcat să le îndrăgim și să le prețuim.

Dar priviți lumea și neamul omenesc, priviți-i pe ceilalți și pe voi înșivă și veți vedea contrariul.

¹ În limba rusă sensul principal al cuvântului *благодатные* este de „harice” (n.trad.)

Puțini oameni, foarte puțini, duc această sfântă luptă cu păcatul și cu patimile, pe care s-ar cuveni să o ducem toți. Alții încep uneori lupta împotriva vrăjmașului tuturor, dar o fac numai din când în când, fără statornicia și tăria ce se cuvin; ei ies pe câmpul de luptă fără a-și aduna puterile, fără a se gândi la un plan, fără înțelegerea rostului luptei și a mijloacelor, fără hotărârea neclintită de a învinge sau de a muri, și, în acest fel, părăsesc lupta după prima izbândă sau înfrângere, uitând cu totul că lupta cu păcatul trebuie dusă până la sfârșitul vieții. Însă majoritatea oamenilor nu s-au gândit niciodată la nevoia luptei cu păcatul; în loc să-l urască și să se îndepărteze de acest vrăjmaș, ei înșiși caută să fie loviți și subjugati, se duc în tabăra vrăjmașului, se lasă în voia lui și cer singuri lanțuri rușinoase și porunci, purtându-le cu toată hotărârea pe cele dintâi și săvârșindu-le pe cele din urmă.

Dar de ce un dușman atât de înfricoșător cum este păcatul primește de la noi atât de puțină împotrivire și atât de multă ascultare și bunăvoință? Oare fiindcă că noi nu avem destule puteri și mijloace pentru a lupta împotriva lui? Nu putem spune acest lucru, căci, deși din viclenia aceluiași vrăjmaș am pierdut virtuțile străvechi cu care am fost înzestrați la creație, totuși avem destulă putere pentru a ne feri pururea de păcat și de ispitele sale otrăvitoare.

Pe de altă parte, prin sfânta noastră credință primim cu toții noi puteri și mijloace, care nu sunt mai mici decât cele de altădată. Iar faptul că aceste noi puteri și mijloace sunt de ajuns pentru o desăvârșită biruință asupra păcatului este demonstrat de mulțimea de sfinți ai lui Dumnezeu, care, întru totul fiind asemenea nouă, înfășați în același trup muritor, aflați în mijlocul acelorași ispite, luptând cu aceleași necazuri, răbdând la fel de mult sau chiar însușit mai mult, n-au șovăit să iasă la luptă cu păcatul, l-au înfruntat în toate chipurile sale, rămânând până la sfârșit biruitori desăvârșiți, iar acum, eliberați de orice păcat, fiind desăvârșiți, sunt fericiți în ceruri, fiind pregătiți să ne ajute în orice împrejurare rea am fi.

Așadar, nu neputința noastră este pricina faptului că dușmanul nostru înfricoșător, păcatul, ne stăpânește, rămânând nepedepsit. Dar care-i aceasta? Una dintre pricinile de căpătâi ale acestui trist fenomen este necunoștința, anume că majoritatea oamenilor nu-și cunosc dușmanul și însușirile sale cumplite, nu-l cunosc îndeajuns, încât îl consideră prieten. Pare straniu că păcatul rămâne necunoscut pentru cei ce păcătuiesc neconștient, dar într-adevăr așa este. Din nefericire, noi nu cunoaștem prea bine păcatul, fiindcă păcătuim, dar nici nu știm cum se cuvine să fugim de el și să-l urâm! Adică noi cunoaștem acea parte a păcatului pe care ne-o arată el, spre a ne înșela, dar nu

vedem partea cu care ne va pierde, de aceea încearcă să o ascundă de noi.

Astfel, majoritatea oamenilor se aseamănă unui prunc care, văzând de câteva ori feluritele mișcări ale șarpelui și frumoasa armonie a culorilor sale la lumina soarelui, dar neavând nicio idee despre veninul lui, începe să spună că știe prea bine ce este un șarpe. Astfel, având o cunoaștere nedesăvârșită, pruncul ar spune, probabil, că șarpele este un animal minunat și că e bine să-l ținem în brațe, lângă inimă. Majoritatea păcătoșilor sunt asemenea pruncului, altfel cum s-ar explica nebuneștile laude aduse păcatului și patimilor, care se aud adesea din gurile sărmanilor păcătoși?

Cum să înțelegem faptul că mulți oameni nu doar păcătuiesc neconștient, dar se și laudă cu păcatele lor? Se poate spune oare că au ajuns la o împietrire morală și că își caută moartea cea veșnică păcătuind? Acest lucru îl vedem la sărmanii oameni și ei înșiși s-ar îngrozi, dacă cineva le-ar arăta în acest chip obârșia păcătoșeniei lor. Nu, în propriul păcat ei nu-și caută pierzania, ci fericirea și cred că o vor găsi, pentru că, asemenea pruncului, văd numai strălucirea fermecătoare a pielii șarpelui, iar otrava și veninul său nu le văd. Însă, dacă le-ar vedea limpede pe cele din urmă, ar înțelege ce otravă se ascunde în dulceața păcatului, s-ar încredința pe deplin că aceasta îi duce chiar în fundul iadului și atunci poate ar fi primii care

s-ar grăbi să se lepede de păcat pentru totdeauna, ar blestema toate plăcerile sale și ar hotărî să nu mai fie robi ai patimilor, ci să lupte cu ele până la moarte.

În aceste împrejurări, e limpede că nu este nimic mai trebuincios decât răspândirea printre oameni a adevăratei înțelegeri despre păcat și a urmărilor sale îngrozitoare. Oricine poate și trebuie să facă acest lucru; trebuie pe orice cale, cu orice prilej, să le spună altora ce știe despre otrava păcatului, despre lucrarea acestuia și despre mijloacele de luptă împotriva lui. Aceasta este datoria sfântă a fiecăruia!

Căci, socotiți singuri, oare nu așa procedăm cu toții când vine asupra noastră vreo boală îngrozitoare? Oare nu ne întrebăm unii pe alții, nu spune fiecare ce cunoaște despre boală, când și asupra cui se năpustește îndeosebi, ce o atrage și ce o alungă, cum ne putem păzi și cu ce ne putem izbăvi de ea? Dar ce boală se poate asemana cu boala păcatului și cu groaznicele pustiiri săvârșite de ea în neamul omenesc? De aceea, nu există o datorie mai mare față de frații noștri, decât aceea de a-i feri de păcat, dezvăluindu-le cumplita sa însușire: uciderea sufletului și a trupului nostru. Aceasta e cea mai folositoare temă de discuție între învățători și ucenici, părinți și copii, stăpâni ai casei și musafiri, oameni pricepuți și oameni simpli.

Și dacă este cineva care să aibă datoria sfântă de a descoperi toate măștile patimilor și de a arăta

toate urmările lor cumplite, aceștia sunt păstorii Bisericii. Pe bună dreptate trebuie spus că mai ales în această privință se cuvine să aibă grija de sufletele încredințate lor. Căci toate adevărurile mântuirii, oricât de binefăcătoare ar fi, nu vor avea urmările cuvenite asupra păcătosului, până când el nu se va încredința și nu va simți că starea de păcat în care se află este cumplită și păgubitoare.

Trăind acest adevăr, fraților, am hotărât, după datoria chemării noastre, ca, în următoarele zile ale sfântului post, să alegem ca subiect al convorbirilor noastre păcatul și otrava sa cumplită. Și dacă până acum cuvântul nostru nu a reușit să vă atragă atenția, de acum este timpul să vă treziți. În continuarea postului, fiecare dintre noi se cuvine să înceapă pocăința și mărturisirea, căci acestea ne fac mai atenți, ca să cugetăm asupra păcatului. Așadar, să cugetăm împreună și cu glas tare: să ne unim puterile împotriva vrăjmașului nostru de obște. Pentru aceasta, prin harul lui Dumnezeu, să vedem mai întâi care este firea păcatului și de câte feluri este, apoi să cercetăm cu ce ne ispitește păcatul, străduindu-ne să înlăturăm toate măștile sale ademenitoare, apoi să străbatem cu gândul căile fărâdelegii, pentru a arăta încotro duc. Aceste cuvântări pot fi ca o pregătire pentru taina pocăinței și a spovedaniei. Amin.

Cuvânt despre firea păcatului, felurile și treptele sale și felurile stări păcătoase

Cei ce pornesc la luptă împotriva oricărui dușman puternic se sârguiesc mai întâi să cunoască dinainte însușirile vrăjmașului, alcătuirea oștirii sale, puterea și armele pe care le poate avea; asemenea și noi, cei ce intrăm în luptă împotriva păcatului, pentru a avea izbândă în această luptă, se cuvine să cunoaștem mai întâi în ce constă păcatul, care este începutul său, care îi sunt însușirile, în ce feluri se arată, de unde își trage puterea, ce îi poate sta împotrivă și ce îl poate învinge. Cine ne poate spune toate aceste lucruri? În primul rând, ni le spune cuvântul lui Dumnezeu, prin care păcatul ne este indicat în diferite locuri, cu toate urmările sale îngrozitoare; ni le spune, în al doilea rând, istoria neamului omenesc, cea plină de tot felul de păcate și fărădelegi; în sfârșit, ni le spune experiența de zi cu zi, a noastră proprie, precum și a altora.

Iată că pentru înfățișarea însușirilor păcatului nu este necesar să folosim cugetări ale minții sau roade ale înțelepciunii omenești, ci este suficient să urmărim cu atenție oamenii și să privim în interiorul inimii noastre, care, așa cum pe bună dreptate a observat sfântul scriitor, din tinerețe este îndreptată spre rău, în toate zilele!

La întrebarea „Ce este păcatul?” ne răspunde apostolul, spunând că „*păcatul este nelegiuirea*” (I Ioan 3, 4). Într-adevăr, esența oricărui păcat este încălcarea unei porunci oarecare, deci, dacă nu ar fi existat legea, nu ar fi existat nici păcatul. Dar fiindcă legea în sine nu este altceva decât exprimarea voii lui Dumnezeu, pe bună dreptate păcatul este numit încălcare a acestei voințe atotsfinte. Săvârșind un păcat, omul înlocuiește de fiecare dată legea cu oarba sa voință, legea preasfinte voințe dumnezeiești cu propria sa rea-voință, de aceea, prin săvârșirea oricărui păcat, omul se face potrivnic și dușman al Făcătorului său. Deja din această trăsătură fiecare poate socoti cât de nelegiuit, primejdios și răufăcător este păcatul, căci oare este un lucru neînsemnat să se ridice creatura împotriva Creatorului?

Toate poruncile legii sunt alcătuite din două părți: prima - să împlinim toate faptele bune și drepte, și a doua - să nu săvârșim cele rele și nedrepte; asemenea și păcatul, fiind încălcare a legii, este de două mari feluri:

primul – neîmplinirea celor pe care legea poruncește să le facem, adică a așa numitelor păcate din nebăgare în seamă,*și al doilea – săvârșirea faptelor pe care legea le interzice, adică a așa numitelor păcate din încălcare. Astfel, păcătuiește cel ce îl lipsește în vreun fel pe aproapele său de proprietatea sa; asemenea păcătuiește și cel ce nu-și folosește proprietatea spre binele aproapelui, atunci când poate să o facă, fiindcă legea poruncește nu numai să nu-l nedreptăm pe aproapele nostru în niciun fel, ci și să-i fim de ajutor în toate.

În chip asemănător păcătuiește nu numai cel ce spune minciuni și îi înșeală pe alții, ci și acela care, cunoscând adevărul, nu-l descoperă și nu-i scoate pe ceilalți din înșelare. La aceasta îndeosebi trebuie să luăm aminte, căci mulți consideră păcat numai faptele cele rele și urâte în fața lui Dumnezeu, iar faptele cele bune și folositoare pe care nu le-au săvârșit nu le consideră greșeli. Dar și acesta este păcat, când omul, putând să facă o faptă bună, nu o face, din pricina nebăgării de seamă sau a nemerniciei sale. Toți aceștia vor fi judecați împreună cu sluga care și-a ascuns talantul în pământ. Ea n-a făcut niciun rău nimănui, arătându-i apoi stăpânului talantul întreg pe care l-a primit, dar, întrucât nu l-a întrebuințat cum se cuvine, a fost lipsit de toate, ca pedeapsă pentru lenevirea sa.

La fel cum libertatea omului se arată prin trei feluri diferite - prin gând sau dorință, prin cuvânt sau convorbire și, în sfârșit, prin faptă, asemenea și păcatul are trei feluri de căpătâi. Există păcate ale minții, adică toate gândurile și dorințele necurate, închipuirile și amintirile păcătoase. Să ții în mintea ta asemenea gânduri și dorințe înseamnă să păcătuiești, căci de la ele nu numai că se nasc adesea cuvinte și fapte ticăloase, ci ele singure strică sufletul și îl fac necurat și urât în fața lui Dumnezeu. Primejdia și vătămarea pricinuite de o asemenea necurăție lăuntrică și păcătoșenie a gândurilor și a simțurilor ne-o arată grăitoarea pildă a duhurilor necurate, căci ele nu au nici cuvântul nostru, nici trupul nostru, ci toată stricăciunea și răzvrătirea lor este adunată în duh - și totuși cât de îngrozitoare este!

Al doilea fel cuprinde păcatele săvârșite prin cuvintele rele și vătămătoare. Astfel sunt toate cuvintele mincinoase și înșelătoare, tot soiul de jurăminte deșarte și făgăduințe nechibzuite, toate grăirile deșarte și cuvintele rele spuse aproapelui, toate mărturiile mincinoase și clevetirile, toate glumele ispititoare și înjurăturile. Tot aici se cuvine să adăugăm păcatele cuvântului scris, atunci când sunt așternute pe hârtie cuvinte pe care este păcat a le pronunța, răspândindu-se astfel și făcând însutit mai multă ispită și vătămare decât cuvântul vorbit.

În același fel de păcate sunt incluse și cazurile când noi am fi putut spune un cuvânt bun și folositor, dar nu am făcut-o, sau când ar fi trebuit să apărăm sfintele adevăruri, sau să descoperim minciuna și clewetirea necinstită, dar nu am făcut-o, din pricina dragostei de sine sau pentru propriul folos.

Al treilea fel de păcate este alcătuit din faptele pătimase. Dacă ar fi să le înșiruiem pe toate aici, vor fi fără număr și nici nu ne-ar ajunge cuvintele. Vom spune doar că unele păcate sunt de-a dreptul împotriva lui Dumnezeu și a credinței în El, cum sunt: necredința, hula și deznădejdea; alte păcate sunt îndreptate împotriva aproapelui, precum furtul sau uciderea; altele sunt chiar împotriva celui ce păcătuiește: desfrânarea, necumpătarea sau beția.

Fără îndoială, nu toate păcatele sunt lucrătoare în fiecare om; de obicei o patimă oarecare le întrece pe celelalte și, devenind stăpânitoare, poate chiar să îndepărteze alte patimi incompatibile cu ea, așa cum, de exemplu, zgârcenia alungă neînfrânarea; dar, în esență, fiecare păcătos poartă în sine sămânța tuturor patimilor, la fel cum și cel drept poartă în sine sămânța tuturor virtuților. Cu atât mai mult, nu poți avea un singur păcat sau o singură patimă, fără amestecare cu altele. Bunăoară, omul mândru poate fi totodată și pizmaș, și răzbunător, și înverșunat, omul zgârcit poate fi pizmuitor, mincinos și josnic, cel ce-și desfată trupul – înșelător, fățarnic și risipitor.

Dar nu toți păcătoșii sunt pe aceeași treaptă a răzvrătirii: în păcate, ca și în virtuți, există o scară. Prima treaptă e atunci când omul cade din când în când în diferite păcate sau în unul anume, dar fără o predispoziție deosebită spre păcat, amintindu-și uneori și de pocăință, dar fără roade deosebite ale acesteia. Treapta a doua e atunci când faptele rele intră în obișnuință, ajung să fie nărav sau patimă, fiind de fiecare dată început al faptelor și principiu de viață, dar neomorând cu totul căutarea îndreptării și a lepădării păcatului. A treia treaptă e atunci când răzvrătirea ajunge la măsura în care păcătosul, orbit fiind de propriul păcat, îl consideră necesar pentru el, uitând cu totul legea și frica de Dumnezeu, păcătuind fără a se pocăi și gândindu-se să rămână întotdeauna în această stare.

La fel, și stările păcătoase sunt diferite. Există starea necunoașterii păcatului, când omul, ademenit fiind de firea căzută și de exemplele rele, săvârșește o mulțime de păcate, fără a înțelege felul în care cele săvârșite sunt potrivnice legii și firii. Mulți dintre sârmanii păgâni se află într-o astfel de stare, fiind lipsiți de credința adevărată. Există starea nepăsării duhovnicești, în care se află cei ce nu cugetă deloc despre ce și cum trebuie să trăiască omul, ce ne cere legea dumnezeiască și ce ne interzice, aceștia trăind la întâmplare, acționând la întâmplare, păcătuind

și făcând fărădelegi la întâmplare. Exemplul altora și împrejurările, obișnuința și patimile sunt măsura faptelor lor, în locul tuturor legilor și rânduielilor.

Există starea fățarniciei duhovnicești, când omul vede limpede ce îi cer datoria și conștiința și încearcă să-și mențină masca cinstei, dar în taină se aruncă în toate păcatele la care îl cheamă patimile sale. O asemenea fățarnicie a fariseilor o dădea în vileag odinioară Domnul. Există starea înverșunării duhovnicești, când păcătosul leapădă frica și tăinuirea care sunt proprii păcatului, se răzvrătește fățiș și respinge orice povățuire, lăudându-se cu fărădelegile sale. Există starea deznădejdiei, când omul trezit din starea păcatului simte o îngrețosare nemăsurată față de sine și, închipuindu-și că păcatul nu-i poate fi dezlegat, ajunge în starea de a săvârși faptele cele mai disperate, atât împotriva altora, cât și împotriva sa; exemplul unei astfel de stări este bietul vânzător al lui Hristos.

Vedeți câte boli și răni are sufletul omenesc? Vedeți câte lanțuri și zăvoare au sărmana noastră libertate și voință? Vedeți câte momeli și sfori are vrăjmașul nostru, diavolul? De aceea și *Sfânta Scriptură* ne îndeamnă de atâtea ori să fim pururea treji cu duhul și să priveghem, de aceea și oamenii îmbunătățiți în viața duhovnicească ne povățuiesc să nu ne încredem în nicio virtute sau în puterea noastră,

căci, după cum ne arată pildele, de la cea mai înaltă treaptă a desăvârșirii duhovnicești poți cădea brusc, încât să te zdrobești. Dar să nu deznădăjduiască nimeni! Mare este puterea păcatului, dar înșutit mai mare este puterea harului lui Dumnezeu.

Multe sunt oștirile păcatelor, dar și mai multe sunt chipurile virtuților. Nu suntem singuri, cu noi este Răscumpărătorul nostru, cu noi este Duhul cel Sfânt și atotputernic, cu noi sunt îngerii păzitori, cu noi sunt toți sfinții lui Dumnezeu, cu noi este Biserica cu Tainele ei. Nu există păcat care să biruiască milostivirea lui Dumnezeu, nu există fărădelege pe care să n-o poată spăla din sufletul nostru sfântul Sânge vărsat pentru noi toți pe Golgota. Orice păcătos, oricine ar fi el și oricât de mari ar fi păcatele lui, dacă ar voi cu tărie și sinceritate, ar putea, cu ajutorul harului lui Dumnezeu, să se facă asemenea celor dreți și curați și să se învrednicească de Împărăția cerurilor, după pilda tâlharului care s-a pocăit pe cruce. Amin.

Cuvânt despre cum a apărut păcatul în lume și în neamul omenesc și cum apare el în fiecare dintre noi

De unde a apărut păcatul în lume? Iată o întrebare des întâlnită la orice om, dar, ca să răspundem la ea, trebuie să ieșim cu gândul în afara celor văzute, căci păcatul nu a apărut în lumea noastră. Mulțumire, de mii de ori mulțumire Domnului, că nu noi, oamenii, am fost primii începători ai păcatului care a tulburat Împărăția nemărginită a lui Dumnezeu și a adus moartea și pierzania în univers! Căci, cu toate că noi ne-am molipsit de cumplita boală a păcatului, totuși, pentru că ne-a venit din afară, ne-a molipsit fără încuviințarea noastră deplină, de aceea ne este cu putință să fim tămăduiți de această boală.

Veți întreba: Atunci unde a apărut păcatul? În lumea duhurilor, în inima lui Lucifer. El a dat naștere primului păcat înăuntrul său, a împărțit această boală altor duhuri asemenea lui, iar apoi și strămoșului nostru neașteptat. Cum s-a zămislit și s-a născut păcatul în sufletul îngerului luminii nu știm,

e o taină. Înțelegând că atât Creatorul, cât și ființele
cugetătoare² sunt desăvârșite, tot ce putem face este
să spunem că primul păcat a apărut nu din pricina
firii, ci din pricina libertății, după cum se înțelege
din unele indicii ale cuvântului lui Dumnezeu, fiind
o folosire samavolnică a voinței și rațiunii, săvârșită
de primul începător al păcatului, din îngâmfare și
mândrie, din dorința de independență și de a se face
asemenea lui Dumnezeu.

Tot din *Sfânta Scriptură* ni se descoperă că aceste
simțiri ticăloase ale lui Lucifer nu s-au mărginit la
o nemulțumire lăuntrică și la o învrăjbire ascunsă
împotriva Celui de sus, ci au ajuns până la o răzvrătire
vădită și la o împotrivire nebunească față de voința
Lui atotputernică. O asemenea îndârjire și răzvrătire
nu puteau fi îngăduite de Cel atotputernic, iar trufașul
Lucifer a fost izgonit în gheenă, în locul cel mai de
jos al creației, unde și-a făcut, împreună cu însoțitorii
săi, împărăția întunericului și a groazei, a urii și
deznădejdiei, a morții și pustiirii.

Pentru a înmulți numărul slugilor sale întunecate
și al părtașilor răzvrătirii, pentru a-L vătăma pe
Creator, Cel nevinovat din fire, prin ființa care în chip
văzut înfățișa desăvârșirea Lui pe pământ, vrăjmașul
lui Dumnezeu a hotărât să-l molipsească de boala
păcatului și pe omul creat după căderea sa. Și se
cunoaște cum a avut loc lucrarea acestei boli.

² Îngerii (n.red.)

Omul, fiind chip văzut al Dumnezeuului celui nevăzut, fiind viitorul locțiitor al Lui pe pământ și superior celorlalte ființe, trebuia supus unei încercări sau unei experiențe de dragoste și de ascultare față de Făcătorul de bine și Creatorul său, prin care cel încercat, prin toată libertatea pe care a primit-o, să arate că s-a hotărât o dată și pentru totdeauna să supună propria voință preasfintei voințe și legii Creatorului său, ca pe toate să le facă după scopurile și socotelile Sale preaînțelepte. Pentru această încercare a fost ales pomul cunoașterii binelui și a răului, fiind oprită gustarea din rodul său, de frica morții.

Ascultarea acestei porunci însemna totul pentru om: viață, prin împlinire, și moarte, prin încălcarea ei, căci, prin împlinirea poruncii, el rămânea împreună cu Creatorul, putând astfel să împlinească rostul care i-a fost hărăzit de bunătatea Lui; prin încălcare însă omul se învrăjbea și se despărțea de Creator, devenind neputincios să-și ocupe locul și să-și împlinească menirea. La acest pom tainic s-a ivit ispititorul în chip înșelător, ca șarpe, și i-a făgăduit cu viclenie omului că, dacă va gusta din roade, nu va muri, cum l-a amenințat Domnul, ci se va face asemenea lui Dumnezeu, ademenindu-l astfel pe om să încalce voia Creatorului.

Din acea clipă a intrat păcatul în lumea noastră, cu tot cu mulțimea grozăviilor sale. Rupând, prin

călcarea poruncii, fericita unire cu Dumnezeu, sărmanul nostru strămoș s-a lipsit de părășia nemijlocită, lăuntrică, cu Izvorul tuturor puterilor și al desăvârșirii, căci mintea i s-a întunecat, puterile i-au secat, toată ființa i s-a făcut muritoare. Totodată, el a pierdut puterea de a răspunde chemării și locului său înalt în rândul ființelor. Iar lepădându-se de Dumnezeu și lipsindu-se de desăvârșirea cea dintâi, primul om nu putea să nu le transmită tuturor urmașilor săi această nefericită stare a ființei căzute. „I s-a născut [lui Adam] un fiu după asemănarea sa” (Facerea 5, 3) se spune în *Cartea Facerii*, adică nu după chipul lui Dumnezeu, cum a fost creat el însuși la început.

Aici, în căderea cea dintâi a întregii omeniri, se ascunde primul izvor al aplecării spre răutate, comun tuturor oamenilor. Acest izvor este propria noastră ființă căzută, întunecată și spurcată, pe care cu toții o moștenim de la strămoșii noștri. Cei ce nu recunosc acest izvor al răutății se împotrivesc în mod clar experienței întregii omeniri. Căci de unde avem noi o înclinare atât de timpurie spre simțuri, în ciuda rațiunii și conștiinței? De unde provin o asemenea putere a ispitelor asupra noastră și o atât de slabă urmare a exemplelor bune? De unde provin mișcările necurate și rele, chiar și în cei mai mici? Nemaivorbind de vremelnicia întregii noastre ființe, care, firește, nu

are o obârșie dumnezeiască, ci este o urmare a unei răsturnări cumplite în firea noastră.

Dar își face o părere greșită despre stricarea păcătoasă, înăscută în noi toți, cel ce crede că, după toate acestea, omul trebuie numai decît să păcătuiască. Nu este așa, slavă Domnului! Această grozăvie nu este obligatorie pentru niciunul dintre fiii lui Adam. Ca urmare a căderii noastre celei dintâi, păcatul găsește în noi un sălaș pregătit, astfel încât să împlinim voia lui Dumnezeu ne este cu mult mai greu decît la început, dar, în același timp, orice păcat ne este cu putință a-l ocoli, atunci când suntem foarte hotărâți. Căci, prin milostiva Pronie a dragostei dumnezeiești, în ciuda neputinței și spurcăciunii firii noastre, noi avem parte de puterea harului, care întotdeauna ne este de ajutor în lupta împotriva pornirii spre răutate. De aceea și acum, ca și în primele zile ale neamului omenesc, căderile noastre în păcat, precum și ale părinților noștri de demult, se întîmplă nu din necesitate, ci din samavolnicie, din folosirea nechibzuită a voinței și rațiunii.

Dar cum are loc această nouă cădere a noastră? La această întrebare ne răspunde Apostolul Iacov: „*fiecare, zice, este ispitit când este tras și momit de însăși pofta sa, apoi pofta, zămislind, naște păcat*” (Iacov 1, 14-15). Și, într-adevăr, pînă când sufletul nostru, prin harul lui Dumnezeu, nu se va îndrepta și nu se va

elibera de aplecarea spre răutate, până atunci, precum buruienile pe o palmă de pământ înțelenit, mereu vor apărea în sufletul nostru îndemnuri păcătoase și poftes necurate. Acestea încă nu înseamnă păcatul cu fapta, ci reprezintă doar semnul aplecării noastre spre păcat, fiind ca un început pentru fărădelege: apariția lor în gând și în inimă nu încalcă libertatea noastră, ci doar ne momesc, cum spune apostolul, și ne ispitesc să păcătuim.

Și dacă pofta păcatului nu este împlinită prin libertatea voinței, atunci gândurile și poftes nelegiuite rămân neroditoare, se domolesc, slăbesc și dispar din sufletul nostru. Altfel, dacă împreună cu pofta vine și învoirea spre păcat, dacă în loc să lepădăm ispita, înlăturând-o conștient cu mintea, o îmbrățișăm cu gândurile noastre, ne unim voința cu ea și ne dedăm la ceea ce ne îndeamnă patimile și poftes, hotărându-ne să înfăptuim cu adevărat pornirea cea rea, anume atunci și nu mai devreme, după cuvântul apostolului, „se naște” păcatul. El se naște chiar dacă din oarecare pricini nu l-am putut săvârși cu adevărat, căci pofta păcătoasă – simțită de libertate, însușită de voință, menită înfăptuirii de către rațiune – este deja o deplină și de sine stătătoare faptă nelegiuită a duhului nostru.

Astfel, aplecarea spre răutate sub forma poftelor poate veni dinăuntru, din inima pângărită de păcat, dar deseori vine și din afară, de la oamenii și lucrurile

care ne înconjoară. Bunăoară, se ivește vreo ispită din pricina celor văzute sau auzite și intră în sufletul nostru, începând să ne ademenească voința și să ne înșele inima. Dacă omul, înarmându-se cu frica de Dumnezeu și cu simțul datoriei, rămâne totuși de partea conștiinței, atunci ispita pătrunsă în suflet slăbește și, în sfârșit, dispare. Altfel, dacă ispita din afară este însușită de inimă, ea ademenește voința și devine un obicei, iar atunci cădem și păcătuim, chiar dacă nu în afară, ci înăuntru.

O pildă grăitoare a acestei căderi în răutate ne-o înfățișează strămoașa noastră, Eva, în Rai. Iată-o stând în fața pomului cunoștinței binelui și răului, privindu-l încă nevinovată; către rodul interzis o ademenesc și șarpele, și pomul – șarpele prin făgăduința înșelătoare că nu aduce moarte acel pom, cum spunea Domnul, ci, dimpotrivă, o cunoaștere deosebită și libertate dumnezeiască, iar pomul prin roadele și frumusețea sa. „*De aceea femeia, [a socotit] că rodul pomului este bun de mâncat și plăcut ochilor la vedere și vrednic de dorit [...]*” (Facerea 3, 6). Dorința păcătoasă deja se născuse în sufletul Evei, dar încă putea fi respinsă și înlăturată prin rațiune și voință tare. Mama neamului omenesc și-ar fi putut spune: „Cuvintele șarpelui sunt ispititoare, dar cuvintele Dumnezeului și Făcătorului sunt sfinte și adevărate, pomul și roadele sale sunt minunate, dar legea lui Dumnezeu este și mai dorită”. Ar fi putut să-și spună așa și să fugă de acolo.

Astfel, și ispita din afară, și cea lăuntrică ar fi fost neroditoare și n-ar fi rămas nimic din ele, fiind lepădate și biruite, și chiar i-ar fi întărit voința, pentru înfrângerea unor ispite mai grele; dar sărmana inimă a mamei noastre celei dintâi nu a rezistat în mijlocul binelui, s-a lăsat momită de poftă și a săvârșit nelegiuirea. „De aceea femeia [...] a luat din el și a mâncat și a dat bărbatului său și a mâncat și el” (Facerea 3, 6). În chip asemănător este ispitit și cade fiecare dintre noi. David, spre exemplu, o vede din întâmplare pe soția lui Urie și, aprinzându-se de patima nelegiuită, săvârșește una după alta două fărădelegi cumplite. Asemenea și Izabela vede via lui Nabot și se hotărăște cu orice preț să i-o ia, atingându-și scopul la fel, printr-o nelegiuire.

În sfârșit, o cauză directă, dar și indirectă a înclinării noastre spre orice fel de răutate, la fel cum a fost și pentru protopărinții noștri, poate fi considerat întâiul vinovat de păcat și dușmanul dintotdeauna al neamului omenesc – diavolul. Cu toate că acest pierzător de suflete omenești este legat de lanțurile atotputerniciei lui Dumnezeu și nu poate să se împotrivească în niciun fel celor aflați sub acoperământul harului lui Hristos, totuși asupra celor ce prin necredința și necurăția lor se feresc de acest sfânt acoperământ și îi deschid diavolului ușa inimii, asupra acestor sărmani oameni, răul primește puterea

de a lucra fățiș și nemijlocit, suflând asupra lor, din plinătatea răutății, gânduri hulitoare, pofte rele și porniri potrivnice lui Dumnezeu.

O pildă îngrozitoare a acestei insuflări diavolești ne-o înfățișează nenorocitul trădător al lui Hristos, despre care se spune cu dreptate că diavolul i-a așezat în inimă pornirea de a-și vinde Învățătorul. Același cuvânt dumnezeiesc ne spune limpede că diavolul umblă până astăzi ca un leu, căutându-și prada. Dar, chiar și așa, nu am gândi înțelept, dacă am crede că el atacă pe cine dorește; nu-i așa, el îi atacă doar pe cei ce vor ei înșiși să fie prădați, care sunt indiferenți față de mijloacele care îi pot feri de acest „leu” și de atacul său îngrozitor. Acest lucru îl adeverește, de asemenea, sărmanul trădător.

Gândul despre trădare a fost primit și s-a sălășluit în sufletul său și totuși dumnezeiescul Învățător nu a făcut nimic pentru a-l opri de pe calea trădării. De ce nu a făcut? Pentru că, fără îndoială, Iuda putea să îndepărteze gândul trădării pe care l-a primit și l-a înșușit, putea să îl lepede și să se facă din nou ce a fost de la început, adică ucenic credincios și apostol. Aceeași scumpă șansă de a reveni la propria datorie și conștiință o are fiecare păcătos și nu-și va găsi scuză, nici răspuns la Judecată, pentru că putea, după cuvântul Apostolului Pavel, să se ferească de cursele diavolului, dar nu a vrut.

Iată, frații mei, care este obârșia păcatului în lume, în neamul omenesc și în fiecare dintre noi! La fel cum a luat naștere păcatul la început, așa și acum, nu provine din fire, ci din reaua întrebuințare a voinței și libertății. Fără libertate nu poate fi săvârșit niciun păcat. Iată de ce trebuie în orice chip să păzim și să întărim libertatea duhului, căci ea, asemenea unui magnet, poate să se întărească sau să slăbească, după felul în care o folosim. În îngerii cei curați și în dreptii desăvârșiți, din pricina sfintei cultivări a binelui în mod neconținut, libertatea voinței a ajuns să nu mai fie înclinată spre răutate deloc, fiind întărită neclintit în bine și în lege, iar în duhurile cele lepădate, din lipsă de pocăință, din mândrie și din neconținutele căderi în adâncurile păcatului, libertatea voinței a pierdut puterea de întoarcere spre bine, devenind doar o umbră a libertății celei adevărate.

Asemenea și în păcătoșii nepăsători la propria îndreptare și dedați orbește patimilor, din pricina căderii repetate în aceleași păcate, libertatea slăbește atât de mult, încât ei, rămânând sub stăpânirea lor, fără harul atotputernic al lui Dumnezeu, niciodată nu vor putea ieși din prăpastia păcatului.

Luând aminte la aceste adevăruri neschimbatore, să prețuim cât mai mult, fraților, libertatea noastră interioară, fără a risipi nebunește puterea duhului nostru nemuritor, după îndemnul patimilor și

poftelor. Iar atunci când vom simți vătămarea libertății duhovnicești din pricina păcatelor, să alergăm să refacem slăbiciunea voinței noastre prin lacrimile pocăinței adevărate și prin Tainele pline de har ale Sfintei Biserici, asemenea marinarilor care își magnetizează în grabă busola, atunci când văd că își pierde puterea de a se îndrepta către nord. Amin.

Cuvânt despre cum îl ispitește păcatul
pe om și de ce sunt așa
mulți păcătoși nepocăiți și atât de puțini
cei ce se pocăiesc cu adevărat

Si rațiunea, și experiența, și cuvântul lui Dumnezeu ne adevăresc, fraților, că păcatul este o mare răutate și că a petrece în păcate e una cu a fi tu însuți dușmanul tău. Dar ce vedem noi în lume? Ce vedem în jurul nostru și în noi înșine? Păcatul. Numai o mică parte a aleșilor lui Dumnezeu, statornicindu-se pe piatra poruncilor Domnului, îngrădindu-se cu frica de Dumnezeu și cu harul lui Hristos și păzindu-se în curăție, luptă necontenit împotriva păcatului de orice fel și îl biruie în sine și în alții. O parte cu mult mai mare, chiar dacă nu leapădă cu totul calea adevărului, se abate într-una de la ea, la dreapta și la stânga. O parte și mai mare de oameni nici nu cugetă la calea împărătească a adevărului și a datoriei, ci își îngăduie liniștiți să fie cuprinși de patimi, prin toate sălbăticiile păcatului.

În sfârșit, sunt oameni care în așa măsură s-au învrăjbit față de orice fel de virtute, într-atât s-au înrudit cu tot soiul de păcate, încât, asemenea duhurilor lepădate, sunt gata să rămână pentru totdeauna în păcat, sunt gata, de s-ar putea, să-l pună la cârma întregii lumi.

Înseamnă deci că păcatul are ceva deosebit de ademenitor, dacă în așa fel poate pune stăpânire pe oameni, în ciuda tuturor piedicilor ce-i sunt puse de rațiune, de experiență și de legea lui Dumnezeu. Ce are atât de ademenitor? „*Dulceața cea trecătoare a păcatului*” (Evrei 11, 25) spune apostolul, în timp ce virtutea are o amărăciune trecătoare. Omul este creat pentru fericire, îndreptându-se spre ea neconținut, din fire. Întrucât în starea noastră de acum păcatul este de multe ori dulce, virtutea fiind, dimpotrivă, amară, omul, fiind însetat de fericire, se îndreaptă spre dulceață, spre păcat, iar de amărăciune, adică de virtute, se scârbește.

Dar de unde provin această dulceață, fie și trecătoare, a păcatului și această amărăciune, fie și trecătoare, a virtuții? Să fie oare cel dintâi dulce și cea din urmă amară din firea lor? Nu, nu pot fi. Păcatul din fire este amărăciunea iadului, iar virtutea, din firea ei, este dulceața Raiului; dar pentru a simți cu adevărat amărăciunea păcatului și dulceața virtuții este nevoie de un gust curat și sănătos, pe care noi însă nu-l avem.

Iată de ce virtutea ni se pare uneori amară, iar păcatul – dulce, la fel cum se întâmplă cu leacurile pe care le primim atunci când ne cuprind unele boli.

O asemenea prefacere a gustului duhovnicesc nu se petrece dintr-odată. În anii copilăriei, când acest gust este de obicei mai curat (unul cu desăvârșire curat, în ceea ce privește virtutea sau păcatul, noi, ca ființe decăzute, nu avem în această lume), tot binele ne este mult mai plăcut și, de aceea, mult mai ușor de săvârșit, iar toată păcătoșenia este mult mai amară și, de aceea, ne scârbim de ea. Dar odată cu trecerea timpului, când simțirile noastre predomină asupra rațiunii, când conștiința ne este amorțită de exemple și obiceiuri, când, fiind repetat, păcatul devine o obișnuință, gustul nostru duhovnicesc, stricându-se din ce în ce mai mult, se preface cu totul, încât virtutea devine amară pentru noi, iar păcatul – dulce și plăcut.

Toate acestea arată, oarecum, stăpânirea întunericului păcatului asupra noastră, dar pentru a vedea toate șiretlicurile cu care îl înlănțuie acesta pe om, toate lanțurile și cătușele cu care ne ține prizonieri, să privim lucrurile mai amănunțit.

Noi venim în lumea aceasta, după cum ne-o arată trecutul, nu cu desăvârșirea și nevinovăția de la început, ci cu o alcătuire vătămată a trupului și a sufletului, cu niște puteri și capacități care nu au înțelegerea cuvenită între ele, cu o aplecare vădită

spre simțuri și cu o îngrețosare față de lege și față de îndatoririle noastre. Pentru tămăduirea noastră de această lepră, pentru îndreptarea tuturor mădularelor firii noastre, pentru redobândirea vieții, sănătății și deplinătății de la început, ne trebuie o îndelungă vindecare, pe care ne-o aduc facerea de bine și credința, harul și Evanghelia. Omul care se dedică acestora, asemenea unui bolnav care se lasă în mâinile unui doctor iscusit, pierde de nevoie o mare parte a libertății sale și trebuie să trăiască și să acționeze nu după plac, ci după poruncă, trebuie să îndure multe lipsuri, să primească multe picături amare, până când se va slobozi de înclinarea spre păcat și spre simțuri.

Toate acestea sunt anevoioase și uneori destul de dureroase pentru omul nostru trupesc, pentru închipuirea, voința și libertatea noastră. Și, iată, se ivește păcatul în fața omului și-i spune: „La ce bun aceste siliri și toate lipsurile? Pentru ce să te chinui? Tu ești așa cum trebuie să fii sau, cel puțin, nu ești atât de rău cum te arată credința și religia. Trăiește cum vrei, folosește-te de toate cât poți, profită de toate bucuriile și plăcerile, că și așa sunt puține”. Sărmanul om ia aminte la glasul ademenitor, leapădă toate pansamentele și îndatoririle pe care i le-au încredințat credința și virtutea și trece de partea păcatului, care îi oferă o libertate deplină, toate plăcerile și bucuriile pământești.

În al doilea rând, credința și virtutea, supunându-l pe om feluritelor siliri și strâmtorări, pentru binele lui, cerându-i adesea mari jertfe și osteneli, îi făgăduiesc pentru acestea o răsplată, dar nu în veacul de acum, ci în cel ce va să fie, care e îndepărtat, iar răsplata deplină și rodul pentru toate ostenelile și lipsurile nici nu i le făgăduiesc pentru lumea aceasta, ci îi poruncesc să le aștepte după moarte. Omul luminat de lumina harului și statornicit cu hotărâre în cele bune este mulțumit deplin cu această făgăduință, căci vede limpede că altfel nu poate fi, deoarece, până când firea sa căzută nu se va înnoi în întregime și nu se va lumina de har, nu poate să cuprindă fericirea deplină, căci viața și pământul nostru, în starea lor de acum, nu sunt capabile de această fericire. Dar omul care este călăuzit de înțelepciunea pământească, care nu s-a lepădat de simțuri, nu se poate înălța până la această sfântă vedere a lucrurilor; el, în ciuda tuturor metehnelor sale, a întregii sale boli, ar vrea să devină fericit aici și cât mai degrabă. Păcatul se folosește de toate acestea și, în primul rând, îi aduce îndoiala față de răsplata viitoare pentru facerea de bine și față de viața viitoare, și nici nu-i este greu a o aduce, căci și una și cealaltă sunt nevăzute; în al doilea rând, exagerează voit jertfele pe care le cer legea și conștiința, arătând în același timp toată priveliștea plăcerilor sale.

„Pentru ce, îi spune el omului, să pierzi cele prezente, neîndoielnice, alergând după un viitor

necunoscut și prea puțin probabil? Eu nu te ademenesc cu ceea ce nu am: toate bunătățile și bucuriile mele sunt concrete. Toate sunt pentru tine, numai să mi te supui." Sărmanul păcătos privește în viitorul îndepărtat, făgăduit pentru facerea de bine și, având vederea întunecată, nu vede nimic, apoi privește puțin spre tărâmul păcatului care fierbe în fața lui cu bucurii și desfătări și iată-l: e de partea păcatului, în robia patimilor!

Încercările din trecut l-ar putea înfrâna pe sărmanul om de la acestea, i-ar putea arăta cum mulți dintre păcătoși îndură și în lumea aceasta necazuri cumplite, în schimbul dulceții păcatului sau al unor picături de dulceată, dar păcatul știe să ascundă cu iscusință această față a sa, întunecată și îngrozitoare, înfățișând faptul că aceste necazuri s-au petrecut nu din cauza lui și din călcarea legii, ci din cauza puținei înțelepciuni cu care a fost făptuit sau dintr-o deosebită întâmplare. „Toate acestea se petrec când păcătuiești, îi spune patima omului, dar ele pot și să nu se petreacă; vei lua măsuri convenite împotriva lor și atunci vei avea parte numai de dulceată și desfătări.”

Ca împlinire a acestor înșelăciuni, păcatul are și o uimitoare capacitate de a-și schimba dulceata otrăvitoare după trebuință. Putem spune că dulceata păcatului se preschimbă după gustul fiecărui păcătos. Pentru oamenii aspri și sensibili păcatul are o mulțime

de desfătări dintre cele mai aspre și trupești, pentru oamenii care trăiesc pe meleagul plăcerilor sufletești păcatul are o mulțime de desfătări imateriale, cum ar fi plăcerea simțită de cel zgârcit când vede o grămadă de aur. Pentru oamenii care sunt călăuziți mai cu seamă de minte și de voință, păcatul are pregătite plăcerile nelegiuite ale minții, stârnite de mândrie, îndărătnicie, gânduri sălbatice, fapte semețe și altele. Chiar și pentru oamenii care cunosc viața duhovnicească, care au faptele virtuții și desăvârșirea creștinească, păcatul are dulcea sa otravă: mândria ascunsă pentru desăvârșirea și nevoințele lor, uitând de propria neghiobie. Prin aceste momeli păcatul prinde sufletul în plasa lui, cum s-ar spune, chiar la ușa cerului.

Dar dulceața păcatului, din orice ar fi alcătuită, are însușiri îngrozitoare. Odată gustată, îl slăbește pe om în toată ființa sa, îi răpește măcar un crâmpei din simțirea lăuntrică și din conștiință de sine rațională, adâncindu-l subtil mai întâi într-un somn duhovnicesc, iar apoi în înțepenire și pieire sufletească. Păcătosul, fiind prăpădit de patimi, văzând nu vede și auzind nu aude. Oricât de mult ar răsări deasupra lui soarele harului, oricât l-ar stropi picăturile cuvântului lui Dumnezeu și ale povățuirilor creștinești, oricât ar răsuna deasupra lui tunetul mâniei lui Dumnezeu, toate acestea parcă n-ar exista pentru el, căci păcatul

Slănuța
i-a orbit mîntea, i-a adormit conștiința, i-a răpus
duhul.

Să ne mai mirăm, după toate acestea, că
atât de puțini oameni se feresc cu desăvârșire de
capcana păcatului și atît de puțini sunt cei ce, avînd
nenorocirea de a fi prinși în această plasă, o rup apoi
cu îndrăzneală și ajung la libertatea duhului? Ah,
dacă n-ar fi atotputernicia harului lui Dumnezeu,
îngerii noștri păzitori, grija părintească și Tainele
Bisericii, atunci noi toți, fără îndoială, am rămîne
pentru totdeauna prizonieri ai patimilor, fără a avea
măcar un gând despre lupta împotriva lor și despre
îndurarea multor nevoințe pentru redobîndirea
libertății duhului și a curăției inimii!

Să nu uităm toate acestea, iubiților! Cunoscînd
viclenia vrăjmașului nostru, păcatul, și cele cu care ne
ademenește, să ne împotrivim lui prin permanentă
trezvie, discernămînt și o înverșunare neclintită. De
se va ivi în fața noastră cu dulceața sa, să ne scârbim
de ea cu îngrozire, ca și cum am lepăda cel mai amar
venin. De ne va ispiti cu plăcerile de acum, să luăm
aminte că aceste plăceri sunt vremelnice și grabnic
trecătoare, iar necazurile care urmează după ele
sunt veșnice și nesfârșite. De ne va înfățișa greutatea
vieții cuviincioase sau înălțimea jertfelor cerute de
credință și pocăință, vom spune că această greutate
este la fel de vremelnică și totodată trebuincioasă și

mântuitoare, că aceste jertfe vor fi răsplătite însutit la vremea lor și ne sunt cerute tot pentru binele nostru; dacă vom spune așa, vom rămâne credincioși legii, lui Dumnezeu și conștiinței. Amin.

Cuvânt despre faptul că lucrările
vătămătoare ale păcatului sunt atât
de mari, încât noi nici nu le putem
vedea în toată adâncimea și lărgimea
lor, ci trebuie, după îndemnul
cuvântului dumnezeiesc, al conștiinței
și al experienței, să presimțim că sunt
pierzătoare

Una dintre însușirile vătămătoare ale păcatului,
după cum am observat mai devreme,
constă în faptul că el ne descoperă numai acea parte
a sa care este ispititoare pentru simțirile noastre, iar
partea dăunătoare și care aduce pagubă întotdeauna
o ascunde, ca și cum n-ar exista. De aceea, pentru a ne
cultiva mântuitoarea îngrozire și îngrețoșare față de
păcat, trebuie să depunem tot efortul pentru a scoate
afară veninul ascuns în dulceața păcatului și pentru a
arăta lucrările sale dăunătoare. Anume acest lucru, cu
ajutorul harului lui Dumnezeu, nădăjduim să facem în
următoarele noastre cuvântări. Socotim de cuviință să

cercetăm mai întâi dacă noi, în starea de acum, putem să vedem toată paguba izvorâtă din păcat, iar dacă nu putem, de ce anume. Este necesar să cercetăm, ca nu cumva să creadă cineva că am spus despre această pagubă tot ce poate fi spus și că mai mult de atât nu ne rămâne de spus. Nu, tăgăduim dinainte acest lucru: întreaga pagubă izvorâtă din păcat nu o poate vedea ochiul omenesc. De ce?

Din cauză că acum noi nu putem vedea nici starea neamului omenesc din vechime, cea dintâi, nici pe cea viitoare, cea de pe urmă. Ca să cunoaștem ce necazuri a adus păcatul, trebuie să înțelegem desăvârșirea cea dintâi în care se afla omul; dar venim cu toții în lume cu o fire lipsită de desăvârșirea cea dintâi, cu sufletul și trupul stricate din cauza păcatului, încât niciunul dintre noi nu a văzut omul cel de la început în starea sa de nevinovăție și nemurire.

Deci cum am putea afla ce a făcut păcatul din noi, de ce ne-a lipsit și la ce ne-a supus? Pe de altă parte, urmările păcatului trebuie să se descopere nu numai în viața aceasta, ci mai ales după moarte, în veșnicie, care, la fel, este de neînțeles pentru simțurile și pentru gândirea noastră. De aceea, singuri nu putem spune ce face păcatul din noi, până unde se întind paguba și cruzimea lui asupra noastră. Astfel, pentru a urmări lucrările dăunătoare ale păcatului asupra noastră, nu ne rămâne decât cercetarea existenței noastre

pământești. O mulțime de lucrări de acest fel sunt observate îndată de oricine, dar cea mai mare parte a lor rămâne nevăzută, chiar și pentru ochiul cel mai atent.

Căci păcatul, cu toate că este cel mai puternic venin dintre toate veninurile, de obicei nu-și săvârșește lucrarea deodată, ci ne strică treptat și subtil firea și viața; iată de ce ne este greu să arătăm limpede care răutate s-a strecurat în viața noastră nemijlocit, din pricina păcatului, și care din alte pricini. Pentru a descoperi toate înrâuririle vătămătoare ale păcatului asupra unui om, trebuie să cunoaștem în amănunt toată viața sa, să luăm, cum s-ar spune, mulțimea păcatelor și necazurilor sale și să le comparăm, ceea ce însă nu este cu putință. Cu atât mai puțin am putea face așa cu întregul neam omenesc. De aceea, cântarea bisericească, cu dreptate și în mod profund, lasă numai în seama lui Dumnezeu cunoașterea neputințelor noastre, din cauza cărora păcătuim: „Tu știi neputința firii omenești!”. Cu adevărat, numai Dumnezeu cunoaște și vede ce a făcut, ce face și ce ar putea face din noi păcatul!

Dacă nu am cerceta toată experiența și toate predaniile, ne-ar rămâne cunoștințe superficiale despre grozăvia păcatului și despre pustiirea săvârșită de el în firea noastră; dar ne vine în ajutor un mare martor, care a fost de față încă de la începutul

existenței omenești și a văzut lucrarea păcatului asupra protopărinților noștri, care cunoaște tot ce vom îndura după moarte, în veșnicie, și ce urmări va avea acolo păcatul asupra celor ce nu au reușit să se elibereze de lepra sa cumplită. Acest martor atotștiutor este Descoperirea dumnezeiască, în fața căreia, ca în fața ochilor lui Dumnezeu Însuși, este deschisă întreaga noastră soartă, în timp și în veșnicie.

Dar ce ne spune acest martor nemincinos despre urmările păcatelor noastre? El ne descoperă atât de multe, încât, de am lua aminte la cuvintele sale, întreaga viață ni s-ar întoarce către plângerea a tot ceea ce am pierdut prin căderea în păcat și către toată fapta ce ne-ar scăpa de primejdia în care suntem din pricina căderii. Căci de ce ne-am lipsit noi prin păcat, după mărturia cuvântului lui Dumnezeu? Ne-am lipsit de chipul lui Dumnezeu, care ne împodobește în starea de nevinovăție, care cuprindea, împreună cu asemănarea lui Dumnezeu, temelia și darul tuturor desăvârșirilor; ne-am lipsit de fericita comuniune cu Dumnezeu și cu lumea îngerilor, ne-am lipsit de nemurire și de viața în Rai, ne-am lipsit de stăpânirea asupra dobitoacelor și asupra întregului pământ.

Iată de ce ne-am lipsit! Cine, vom spune împreună cu Solomon, le va îndrepta și le va număra? (Eccleziastul 1, 15)

Din pricina păcatului vom suporta și în viitor un rău la fel de mare, după mărturia aceluiași cuvânt dumnezeiesc, căci ne așteaptă o despărțire desăvârșită de Dumnezeu și de ceruri, o desăvârșită lipsire de toate bunătățile cerești, o pierdere nesfârșită a bucuriei și a vieții celei adevărate, ne așteaptă locuirea cumplită, nevoită și veșnică, în mijlocul duhurilor lepădate în iad, și chinuri fără sfârșit. Ce poate fi mai rău decât această soartă?

Vom îndrăzni oare să-l bănuim pe martorul ceresc de neadevăr și de imprecizie în ceea ce privește mărturiile sale despre urmările păgubitoare ale păcatului? Dar pentru ce i-ar trebui să ne înșele? Pe de altă parte, mărturia cuvântului dumnezeiesc în legătură cu acestea e întărită, fără tăgadă, și de mărturia tuturor oamenilor celor de la început. Oare ce ne spun toate predaniile mai vechi despre starea noastră dintâi? În ciuda diferențelor dintre țări și popoare, toate ne spun același lucru: primii oameni se desfătau în desăvârșire și într-o stare de fericire, dar fericirea și desăvârșirea au pierit, din pricina călcării poruncii lui Dumnezeu, iar toate nenorocirile de pe fața pământului s-au ivit anume din vremea când păcatul a pus stăpânire pe oameni.

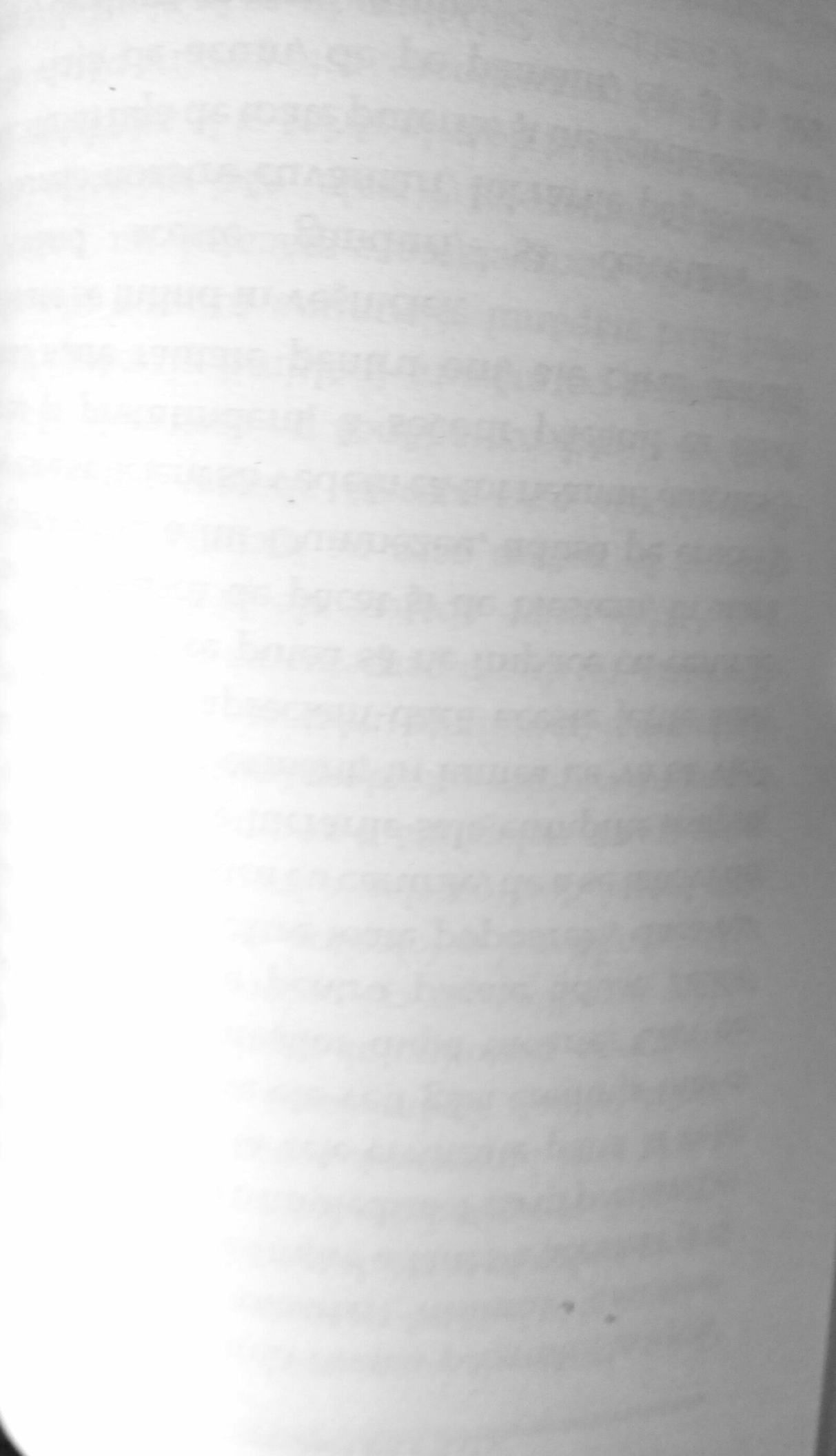
După rânduiala obișnuită a lucrurilor, altfel nici nu putea fi. Fiecare faptură are legea existenței sale, scrisă pentru ea de către Făcătorul preaînțelept și atotputernic.

Orice abatere de la această lege a vieții și a desăvârșirii le strică și le vatămă pe toate cele ce se abat, după cum putem vedea în toate domeniile naturii. Când în piatra prețioasă se oglindește întocmai legea existenței sale, ea este tare, luminoasă, senină și de mare preț, altfel e urâtă, stinsă, fărâmicioasă și ieftină. Copacul care corespunde prototipului speciei sale este drept, tare, trainic și roditor, iar cel necorespunzător este strâmb, urât, neroditor și nefolositor. Același lucru se întâmplă și în lumea dobitoacelor: o încrucișare greșită sau, am putea spune, nelegiuită, a unor rase de animale, a căror împreună-viețuire este despărțită de natură, poate da viață numai unor ființe urâcioase și slabe, care, în afară de aceasta, nu duc la perpetuarea speciei.

Astfel, orice abatere de la legile existenței se răzbună în natura care ne înconjoară! Cu atât mai distrugătoare este această abatere pentru om, căci pustiirea și căderea adâncă pe care ea le aduce sunt întotdeauna pe măsura înălțimii și măreției zidirii, omul fiind stăpânul și cununa tuturor celor văzute. În fapăturile necugetătoare păcatul nu poate lucra cu toată puterea otrăvii sale, căci existența lor este trecătoare, încât el doar le strică și le zdrobește. Omul însă, ca ființă nemuritoare, este pentru păcat o hrană veșnică, nesfârșită. Sălășluindu-se în el, păcatul poate trăi pururea, poate să-l chinuiască și să-l necăjească veșnic, să-i aducă pagubă și pustiire neconținut.

Oricât ar fi de ascunsă tirania păcatului asupra ființei umane după moarte, neamul omenesc întotdeauna a avut o presimțire adâncă a acesteia și o neconținută dorință de a o împiedica. Priviți predaniile tuturor popoarelor, de la cele civilizate până la cele barbare: la fiecare dintre ele veți găsi credința într-o groaznică stare a păcătoșilor după moarte. Căci ce înseamnă toate jertfele pentru păcate aduse zeilor în felurite chipuri de către toate popoarele, dacă nu încercarea de a se împăca cu cerurile, de a se izbăvi de păcat și de a scăpa de lucrările sale cumplite asupra omului dincolo de mormânt, în lumea ce va să vie? Nu vom începe să apreciem dacă aceste jertfe sunt adevărate (fiindcă ce putea să ne împăce cu cerurile și să ne slobozească de păcat și de blestem, în afară de singura jertfă a lui Dumnezeu, adusă pe cruce?), căci ne este suficient să vedem că tot neamul omenesc, pururea și pretutindeni, a socotit păcatul ca fiind cea mai mare răutate pentru om, ale cărui urmări pustiitoare se întind în veșnicie.

Având aceste gânduri, să cercetăm, în următoarele noastre cuvântări, lucrările păgubitoare ale păcatului față de toate puterile și însușirile omului, atât în viața de acum, de pe pământ, cât și în cea viitoare, de după moarte. Amin.

Cuvânt despre faptul că păcatul
răspândește întunericul în toată ființa
omului, îi strică mintea, îi strâmbă și îi
otrăvește conștiința și îl predispune pe
păcătos la nebunie

*„Vor merge ca orbii, căci
împotriva Domnului au săvârșit
păcate.” (Sofonie 1, 17)*

Cea dintâi ispită cu care șarpele-diavol a
cademenit-o în Rai pe strămoașa noastră,
spre călcarea poruncii lui Dumnezeu, a fost, după
cum se știe, făgăduința că, gustând din roadele
interzise, ea va căpăta o cunoaștere deosebită,
asemenea celei dumnezeiești: „în ziua în care veți
mânca din el, spunea șarpele, vi se vor deschide ochii și
veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul” (Facerea
3, 5). Cu toate că experiența amară a strămoșilor ar
trebui să ne trezească să nu ne încredem în această
făgăduință vicleană și să nu socotim păcatul ca un
izvor de lumină și de cunoaștere, ci de întuneric și

de rătăcire, totuși ispititorul și vrăjmașul oamenilor are atâta îndrăzneală, încât nici acum nu încetează să întrebuințeze aceeași amăgire, ademenindu-ne spre păcat, ca și cum ar fi un semn de înțelepciune și de cunoaștere.

Într-adevăr, uitați-vă la un păcătos dintre oamenii așa-zis cărturari, ce veți vedea la el? Înainte de toate, îngâmfare a minții și necuviință; mulți dintre aceștia pot spune de-a dreptul că ei își permit ceea ce nu-și permit alții, pentru că ei cunosc mai multe decât cunosc alții. Și cum se uită de obicei oamenii desfrânați la cei ce sunt mereu credincioși legii și îndatoririi lor? Ca la niște oameni înguști, incapabili de a săvârși ceva înalt și măreț. Ceva asemănător puteți vedea și în păcătosul din pătura cea mai de jos; el, de asemenea, se consideră mai mare decât gloata confrăților săi, fiind pregătit cu orice ocazie să-i cârmuiască și să le fie căpetenie, ca unul ce are experiență și cunoaștere. Dar cel mai întristător este că, văzând îngâmfarea și obraznicia păcatului, unii oameni buni se obișnuiesc să-i privească pe cei desfrânați ca pe niște ființe căzute, dar înzestrate cu o putere deosebită a minții și, drept urmare, în relația cu ei le acordă, pe lângă compătimire, o oarecare îngăduință și chiar stimă.

Nu este oare cu atât mai trebuincios să rupem de pe fața păcatului această mască a înțelepciunii și să arătăm că, dacă există o asemenea întunecare a

neamului omenesc, atunci ea se datorează în întregime păcatului și patimii, căci păcatul, oriunde s-ar arăta, pretutindeni aduce cu sine orbire și beznă, orbește și strică cele mai alese calități, preschimbă și păgubește cele mai mari cunoștințe, iar însușirea sa principală este de a-l predispune pe om la alienarea minții?

Dar vom pune oare la îndoială din această pricină orice cunoaștere a păcătosului? Nu, i-o vom recunoaște, chiar în mod clar, având în vedere experiența și pilda nenorociților noștri strămoși. După cădere lor într-adevăr li s-au deschis ochii, precum le-a făgăduit ispititorul, dar ce au văzut? „Că erau goi” (Facerea 3, 7).

Iată cunoașterea cea nouă înfăptuită de păcat, care este totodată și pedeapsa pentru păcat, căci necunoașterea propriei goliciuni era unul dintre darurile stării de nevinovăție. S-au deschis ochii trupești, dar totodată se pare că s-au închis ochii duhovnicești, căci decine au vrut să se ascundă strămoșii noștri? De Dumnezeu, Creatorul omniprezent. În așa fel li s-a întunecat mintea, ca să nu mai vadă limpede adevărul omniprezenței lui Dumnezeu! O asemenea deschidere nefericită a ochilor păcătosului continuă și acum: după fiecare nelegiuire el se vede pe sine într-o stare nouă, cunoaște ceea ce nu cunoștea înainte și, dacă vom pune la un loc diferitele păcate, toate experiențele răutății și ale căderii, atunci, probabil, se

va alcătui un soi de știință de care este lipsit nu numai un om cuviincios, ci chiar și un înger, așa cum un om care n-a fost bolnav nu poate cunoaște pe propria piele lucrarea bolii.

Dar, fraților, judecați voi înșivă, ce fel de cunoaștere e asta? E atât de jalnică și urâtă! Și cât de bine este să nu cunoști ceea ce cunoaște, spre propriul necaz, păcătosul! Totuși, din această cunoaștere jalnică el reușește să desprindă căi de a părea mai înțelept decât alții. Adăugați la acestea și neobrăzarea păcatului care, despuindu-l pe om de sfintele legături, îi dezlanțuie, înainte de toate, cugetul și mintea, și veți înțelege cum păcătosul poate părea mai învățat decât alții. Așa cum cea dintâi însușire a omului cuviincios este stăpânirea de sine pe tărâmul credinței și smereniei, din care pricină el, nebizuindu-se pe puterile minții și înțelepciunii proprii, este întotdeauna gata să-și vadă necunoștința, să privească nedumerit ce trebuie să facă și, cu atât mai mult, nu-și permite să judece cu îndrăzneală cele ce sunt mai presus de înțelegerea sa, asemenea și cea dintâi însușire a păcătosului este să le judece pe toate, de toate să fie nemulțumit, să prescrie legi pentru toate, să se arate atotștiutor și priceput la toate.

Cu acest duh și cu această neobrăzare, este oare uimitor că pari deștept uneori? Vraja păcatului face ca oamenii să pară într-adevăr învățați – pe de o parte

din cauza înclinării firii noastre vătămate spre păcat, pe de alta din pricina educației destrăbălate și chiar a cunoștințelor – dar rareori se întâmplă ca ei să nu plătească măcar pentru puțin timp bir păcatului, care, stricând ce au mai bun – mintea – și sprijinindu-se pe trufia lor, le ia talanții și își arată întunecatul stindard drept flamură a înțelepciunii. Această înclinare jalnică spre păcat a oamenilor învățați le deschide patimilor posibilitatea de a purta masca înțelepciunii, cu care să înșele privirile oamenilor care nu pot deosebi darurile Creatorului de întrebuințarea lor necuvenită. Acești oameni, când îi aud pe cei socotiți deștepți susținând o învățătură, cred că acea învățătură este de partea luminii și cunoașterii și nu își dau seama că cei învățați sunt, de fapt, venetici și jalnici trădători ai adevărului. Vedeți deci că nu v-am ascuns nimic din cele ce pot părea strălucitoare în păcat, care e ca un șarpe, și în același timp constatați singuri cât de josnică este masca înțelepciunii cu care ne ispitește păcatul. Așadar, să nu mai cedăm, să-l privim în ochi pe acest vrăjmaș viclean, să apropiem de el lumina experienței și să vedem ce i se va întâmpla!

Nu există nicio îndoială, fraților, că neamul omenesc este acoperit de întunericul nefiresc al necunoștinței și că toate ostenele de a împrăști acest întuneric rămân până astăzi fără vreun rezultat însemnat, iar acesta este un trist adevăr. Întristător

este și că acest întuneric nu-i îngăduie omului să vadă ceea ce el are neapărat nevoie să vadă: cine este Făcătorul și Stăpânul vieții sale. Unde își are obârșia și pentru ce se află aici, pe pământ? Ce trebuie să facă, pentru ce să se pregătească, ce îl așteaptă după moarte? Acestea sunt chestiuni de o însemnătate hotărâtoare pentru om, dar sunt acoperite de o mare beznă. Noi ne minunăm astăzi de înțelepciunea grecilor și romanilor din antichitate, dar întrebați-vă: Cui se închinau ei? Idolilor. Ce știau despre obârșia și soarta omului? Nimic clar. Cei mai buni dintre oameni încercau să se elibereze pe sine și pe alții din acest întuneric, aprindeau o mulțime de făclii pentru asta, uneori chiar răspândeau o oarecare lumină în jurul lor și chiar făceau foc, dar lumina dispărea, focul se stinge, iar întunericul și necunoștința dăinuiau.

Este oare cu putință ca acest înfricoșător întuneric să fie firesc pentru om, iar Făcătorul preaînțelept, creând o asemenea ființă ca omul, să nu-i fi dat o cunoaștere limpede despre Sine, să nu-i fi spus deslușit despre menirea sa și să nu-i fi arătat încotro să meargă și pe ce cale s-o ia? Ce tată pământesc ar face așa fiului său, să-l trimită la drum lung, fără să-i spună ce să facă pe drum și ce fel de loc e acela în care a fost trimis? Dar neamul omenesc se află anume într-o asemenea beznă.

Dacă noi am vrea să fim nedrepti față de dragostea Tatălui Ceresc și am îndrăzni să credem că El a procedat cu noi așa cum procedează uneori părinții pământești cu copiii lor, care îndată după naștere se ascund de ei pentru totdeauna și îi lasă la voia întâmplării, atunci ne-ar rușina o simplă privire asupra celorlalte creaturi, fiecare dintre ele având toate cele trebuincioase, ne-ar rușina chiar rămășița de lumină și de adevăr pe care o avem de la naștere în sufletul nostru, care e o mărturie că noi am fost cândva înzestrați cu toată cunoașterea necesară și că nu am putut-o păzi în întregime, ne-ar rușina, în sfârșit, glasul tuturor oamenilor începutului, care spune că la începutul existenței sale omul era în lumină și petrecea în lumină, dar a pierdut-o.

Dar cine ne-a lipsit de fireasca lumină cea dintru început, adâncindu-ne în întunericul de care, cu toată strădania, nu ne putem izbăvi până astăzi? Nimeni și nimic, în afară de păcat. În starea de nevinovăție, după cum vedem în *Cartea Facerii*, strămoșul nostru avea puterea de a vedea însușirile lăuntrice ale lucrurilor, de aceea, numai privind la ele, a și dat nume tuturor dobitoacelor, niște nume care să fie încuviințate, pentru potrivirea lor, de Dumnezeu Însuși; după cădere, același strămoș a orbit îndată într-atât, încât și-a închipuit că s-ar putea ascunde de omniprezentul Dumnezeu la umbra pomilor din Rai.

Rămășițele luminii celei dintru început, până la vremea patriarhilor, au scăpat omenirea de cufundarea într-o desăvârșită beznă, dar când acest scump izvor al predaniilor, această sfântă moștenire a Raiului a secat, omenirea a rămas numai cu mintea ei orbită de păcat și atunci întunericul necunoștinței s-a arătat în toată puterea, omul începând să zică lemnului: „Tu ești tatăl meu”, și pietrei: „Tu m-ai născut” (Ieremia 2, 26-27).

Spre marea noastră nenorocire, păcatul nu numai că ne-a lipsit de lumina dumnezeiască de la început și a îndepărtat de la noi cunoștința, ci ne-a făcut și neputincioși a le vedea, a stricat vederea minții noastre atât de mult, încât acum, chiar de i-ar fi arătate omului aceste lucruri, el nu le-ar vedea așa cum se cuvine.

Dar în ce constă puterile minții noastre? Nu doar într-o adâncă slăbiciune, ci și într-un fel de tulburare lăuntrică, care ne aseamănă unei lunete, ale cărei lentile au fost mutate de la locul lor. Iată pricina pentru care știința, cu toată strădania ei de a orândui mintea omului, are o atât de mică izbândă, iar uneori nimic nu izbândește. Asta pentru că mintea noastră este vătămată de păcat chiar în alcătuirea sa. De aceea este o jalnică înșelare să credem că minții noastre, precum și celorlalte însușiri ale sufletului, îi mai lipsesc doar niște studii temeinice și, cum s-ar spune, puțină șlefuire. Nu, minții omenești de acum

îi lipsește nu numai o alcătuire dreaptă, căci în ea nu există unitate lăuntrică și nici sănătate, ci îi lipsește, prin urmare, ceva ce nicio știință nu-i poate oferi.

De aceea, Cuvântul lui Dumnezeu, luând asupra Sa luminarea omului, se îndreptă spre acest scop nu numai prin comunicarea unor cunoștințe, deși i-ar putea descoperi deodată toată mulțimea lor, ci, înainte de toate, prin tămăduire, iar pentru aceasta nu-l dă pe mâna învățătorilor și povățuitorilor pământești, ci pe mâna cerescului și atotputernicului Tămăduitor al minților și inimilor – Duhului Sfânt, ca să-i deschidă „ochii inimii”, ca să-l scape de întunecarea moștenită, ca să-i ungă ochii cu leacul Său tainic, ca să-l tămăduiască și să-l nască din nou. Și cei asupra cărora s-a săvârșit această sfântă și tainică operație, care și-au deschis ochii minții și inimii prin harul lui Dumnezeu, cunosc și văd fără vreo știință ceea ce nu le poate da niciun fel de învățământ pământesc.

Judecând după faptul că păcatul ne-a lipsit deja de lumina și cunoașterea dintâi, că venim în lumea aceasta orbiți cu duhul, s-ar părea că el n-ar mai avea ce face cu mințile sărmanilor păcătoși. Dar însușirea sa de a orbi se manifestă neîncetat. Pe de altă parte, omul mai are o rămășiță de lumină firească, iar creștinul, pe lângă aceasta, mai are și lumină revelată; de aceea, păcatul și acum, și de fiecare dată când apare în om, aduce cu sine o nouă întunecare a omului, în afară

de cea obișnuită. Să vedem cum întunecarea aceasta pune stăpânire pe păcătos.

Cea dintâi și nemijlocită lucrare a păcatului în om este aceea că răstoarnă toată ființa omului de la ceruri spre iad, iar împreună cu asta, cea dintâi și nemijlocită urmare a păcatului este aceea că Soarele duhovnicesc, Dumnezeu, nu mai luminează sufletul păcătosului. De aceea, asupra sufletului său îndată începe să se întindă întunericul lăuntric, care nu poate fi alungat de nicio lumină pământească și care uneori este simțit cu putere chiar de sărmanul păcătos și de cei din jur. Chiar și cel mai învățat dintre păcătoși, în clipele de luare aminte la sine, simte, iar uneori chiar și spune, răsuflând din greu, că îi este întunecat sufletul! Dar cum să nu fie întunecat dacă, după cum se vede, este umplut cu tot felul de cunoștințe? Pentru că nu are în sine lumina lui Dumnezeu, iar lumina lui Dumnezeu lipsește, pentru că el s-a întors de la fața lui Dumnezeu.

Această stare de întunecare lăuntrică din pricina păcatului poate fi vizibilă și pentru cei din jur. Deasupra oamenilor învățați, dar păcătoși, atârână mereu ceva întunecat, sunt îngândurați, privirea lor este întotdeauna nestatornică și tulbure, n-au seninătate sufletească, mișcările le sunt neliniștite, faptele nehotărâte, chiar și bucuriile lor sunt sumbre și pustii, ei semănând cu omul care caută orbecăind

prin întuneric. Asupra omului cuviincios, dimpotrivă, chiar dacă el nu a făcut studii, întotdeauna stă o anumită lumină, care se odihnește în pace în sufletul său, care strălucește în privirea lui curată și luminoasă, care se oglindește adesea și pe chipul său, care îi luminează toate căile și îl ajută să stea cu tărie, drept și liniștit în toate faptele sale. Aceasta e lumina feței lui Dumnezeu, către care întotdeauna se îndreaptă un suflet curat.

Când este acoperit soarele văzut, măcar se arată alți luminători cerești, dar când în suflet este acoperit Soarele duhovnicesc al lui Dumnezeu, dimpotrivă. Atunci, în toată puterea, se împlinesc cele ce, după mărturia cuvântului lui Dumnezeu, trebuie să se petreacă la sfârșitul lumii: nu numai soarele se întuneacă, ci nici luna nu mai luminează și stelele cad din cer. Această lună e conștiința noastră: nefiind luminată în păcătos de lumina feței lui Dumnezeu, ea de la sine nu strălucește îndeajuns pentru a lumina căile vieții lui. Stelele sunt adevărurile înalte și sfinte, ridicate de mâna Făcătorului, pentru călăuzirea noastră, pe cerul duhului omenesc. Ele sunt învățăturile despre Dumnezeu și despre legea Lui sfântă, despre menirea noastră veșnică și răsplătirea de după mormânt.

În sufletul păcătosului, aceste stele călăuzitoare sunt acoperite de întuneric și se fac neobservate. Iată și lămurirea aceluia trist, dar obișnuit fenomen, că

oamenii care par a fi cei mai învățați, dar sunt păcătoși, nu numai că sunt reci față de aceste adevăruri, ci chiar se hotărăsc să meargă împotriva lor. Se crede adesea că aceasta se datorează relelor intenții, în timp ce, în mare parte, este vorba de fapt o urmare firească a vieții păcătoase: păcatul și-a așternut acoperământul asupra acestor stele, le-a ascuns de privirea minții păcătosului, iar el, pentru că nu le vede în sufletul său, este gata să spună cu tărie că ele nu există deloc în sufletul omenesc.

De aceea, fraților, când veți întâlni un sărman deștept care îndrăznește să batjocorească adevărurile sfinte, nu vă certați cu el, căci nu veți putea alunga astfel întunericul drăcesc din sufletul său, ci, dacă se poate, luați-l de mână și spuneți-i cu întristare: „Ah, cinstite frate, cum ai ajuns tu la o asemenea întunecare cumplită? Să lumineze asupra ta lumina lui Hristos!”. Spuneți-i așa și rugați-vă cu osârdie pentru el Celui ce îl poate aduce din întuneric la minunata Sa lumină.

Lipsindu-se de insuflarea puterii harice a lui Dumnezeu și ieșind de sub călăuzirea conștiinței, rațiunea din sufletul păcătosului devine o sărmană sclavă a patimii ce-l stăpânește, care, pentru a-l subjuga și mai mult, îi istovește ochii, încât el să nu vadă adevărul, să spună și să facă nu ceea ce se cuvine, conform legilor veșnice ale dreptății și îndatoririi, ci ceea ce îi poruncesc obișnuita mândrie, câștigul și

îngrijirea trupului. Iată de ce nu există vreo minciună sau neghiobie pe care mintea cufundată în patimi să nu fie gata să o apere cu toată râvna și străduința, la fel cum nu există niciun adevăr pe care să se ferească a-l ponegri sau tăgădui, atâta timp cât acesta stă împotriva câștigului său.

Din cauza deseii întrebuintări a calităților minții sale pentru această jalnică prefacere a adevărului, păcătosul se întunecă, pierzând simțul și gustul adevărului atât de mult, încât nu-l mai poate deosebi de minciună și consideră adevărat numai ceea ce îi convine. Și aceasta-i atârănarea sa, cum s-ar spune, de adevărurile de jos, cele materiale și zilnice, iar față de adevărurile cele mai înalte și sfinte un păcătos orbit se scârbește, dar are și o vădită ură, încât îi place foarte mult să le pună la îndoială, să îi ia în răs pe cei ce se țin de ele cu sfințenie, să vorbească și să scrie împotriva a tot ceea ce este sfânt. Astfel, oamenilor răzvrățiți li se întâmplă ceea ce li se întâmplă celor ce au ochii bolnavi: ei nu suportă lumina, mai ales lumina soarelui, ci mai curând le priește umbra unui copac putred, fiind mai potrivită pentru ochii lor.

Ce se întâmplă cu cunoștințele păcătosului, dacă le are? Întotdeauna păcatul le micșorează profunzimea și puterea. Toate științele au și ceva sfânt, care le îndreaptă către Pricina tuturor lucrurilor. Dar pentru un om păcătos și liber-cugetător această sfințenie nu

există. De aceea, toate învățăturile scriitorilor imorali sunt întotdeauna lipsite de viață și aduc pustiere lăuntrică, căci o lume fără Dumnezeu este ca un trup împodobit cu flori, dar neînsuflețit.

Ce întrebuintare găsește omul păcătos pentru cunoștințele și capacitățile sale? Cea mai jalnică și îngrozitoare. Răstălmăcirea, tăgăduirea, pervertirea tuturor lucrurilor sunt însușirile sale. De aceea, pentru omenire nu-i nimic mai primejdios decât intelectualii cufundați în patimi, de aceea, răspândirea învățământului mincinos și lipsit de moravuri aduce întotdeauna cu sine tulburarea vieții de familie și pieirea unor state întregi.

Deci ce urmare poate avea întunecarea minții, fiind înfăptuită de păcate și patimi? O tulburare vădită a tuturor capacităților de învățare, slăbirea conștiinței lăuntrice și a personalității duhovnicești și, în sfârșit, o vădită alienare a minții. Să se depărteze de la noi gândul de a-i judeca și de a-i osândi pe sărmanii noștri frați, care se află în această stare! Dar cum să nu vestim ceea ce propovăduiesc pe față chiar slujitorii sănătății noastre trupesti, anume că cel dintâi și cel mai însemnat izvor al nebuniei minții aproape întotdeauna este starea păcătoasă a sufletului? Că nebunia, ori de ce fel ar fi, rezultă din diferitele patimi omenești, că esența ei nu este alta decât întunecarea înțelegerii celor despre Dumnezeu și pierderea simțului moral?

Bizuindu-ne chiar pe mărturiile științei medicale, suntem pe deplin îndreptățiți să spunem că omul desfrânat, dacă ar avea viață îndelungă pe pământ, ceea ce nu se întâmplă aproape niciodată, într-un sfârșit neapărat el și-ar pierde mințile.

O împlinire îngrozitoare a acestui lucru o vedem în duhurile lepădate. Ce sunt ele, cu tot cu însușirile lor, dacă nu niște ființe care și-au pierdut mințile prin mândrie și ură față de Creatorul lor? Iată cum se explică faptul că ele nu pot înțelege, bunăoară, că nu poate creatura să lupte împotriva Creatorului și îndrăznesc să se ridice împotriva Celui atotputernic. Asta e o nesăbuiță, dar lor li se pare înțelepciune, căci sunt fără de minte, se află în stare de nebunie, își păgubesc curăția minții și conștiința.

Către voi se îndreaptă cuvântul nostru, cei ce vă îndeletniciți cu științele, dar cu atâta osârdie veniți la slujbele și convorbirile noastre. Învățătura și înmulțirea cunoștințelor reprezintă acum preocuparea voastră cea mai însemnată. Dar fiți încredințați că adevărul și binele sunt una în Dumnezeu, ca izvor al adevărului și a tot binele, în natură, ca înfăptuire a înțelepciunii și a sfintei voințe dumnezeiești, și asemenea trebuie să fie și în om, ca și chip al lui Dumnezeu, dar și în frumoasa lume. Putem să despărțim în mod silit pentru un timp raza adevărului de raza binelui în sufletul omului, dar atunci raza aceasta, asemenea

unei raze de soare înjumătățite, își pierde puterea, încetează să încălzească și să dea viață. Curăția conștiinței și a moravurilor va lumina cu o lumină neîntreruptă nu numai toate căile vieții, ci și întreg orizontul cunoștințelor, căci vă veți afla totdeauna în lumina feței lui Dumnezeu.

Totodată în suflet vi se va descoperi un izvor nesecat de gânduri luminoase și simțiri înalte. Păcatul, dimpotrivă, va întuneca, va otrăvi și va păgubi toate capacitățile și cunoștințele voastre, va roade chiar la rădăcina minunatei flori a cunoașterii. Așadar, feriți-vă cu sârguință auzul de toate ademenirile gândirii ușurate, acoperiți-vă neconținut văzul față de toate ispitele păcatului, luând aminte la cuvântul înțeleptului din vechime: „Înțelepciunea nu pătrunde în sufletul viclean și nu sălășluiește în trupul supus păcatului” (Înțelepciunea lui Solomon 1, 4). Amin.

**Cuvânt despre faptul că păcatul,
făgăduindu-i omului libertate și
neatârnare, îl lipsește de adevărata
libertate și îl cufundă
într-o stare de robie chinuitoare**

*„Oricine săvârșește păcatul este
rob al păcatului.” (Ioan 8, 34).*

Dacă privim păcatul numai la suprafață și ne uităm la primii pași ai păcătosului, atunci în păcat ni se înfățișează nu robie, ci libertate și neatârnare. Căci care-i esența păcatului? Aceea de a nu asculta poruncile lui Dumnezeu, de a merge împotriva legilor Creatorului tău, de a te considera pe tine însuși alfa și omega, propriul idol și dumnezeu. Păcătosul își permite ceea ce un om cuviincios nici nu îndrăznește să gândească, el se desfată în lucruri care pentru cel cuviincios parcă nici nu ar exista, se pune pe sine, după cum se vede, mai presus de toate. Bineînțeles asta a avut în vedere ispititorul în Eden, când i-a spus strămoașei noastre: „*veți fi ca*

Dumnezeu" (Facerea 3, 5). Fără îndoială, acest lucru l-a ademenit și pe el, sârmanul, atunci când a hotărât să se răzvrătească împotriva Celui atotputernic.

Spre acest lucru se îndreaptă, vădit sau în taină, fiecare păcătos. Dați libertate poftelor sale nestăpânite, dați-i mijloace pentru îndeplinirea gândurilor sale nebunești, înlăturați din calea lui toate piedicile și veți vedea că el nu se va mulțumi cu nimic, că în trufia și în lăcomia sa pentru plăceri va merge tot mai departe și mai departe, că va râvni să fie asemenea Celui de sus, că va spune de-a dreptul împreună cu Faraon: „Cine este Dumnezeu, ca să-L ascult pe El?” Oare nu ne-a arătat trecutul recent pilda cum un întreg popor, vestit pentru știința sa, dar care a pierdut curăția moravurilor, a îndrăznit, prin fruntașii săi înnebuniți de mândrie și de păcat, să lepede orice credință, să interzică orice fel de slujbă, să proclame mintea omenească drept dumnezeire, căreia i-a dat cinstirea cuvenită numai lui Dumnezeu! La fel, păcătosul este mândru și se pare că îi sunt străine umilirea și robia! Dar nimic nu este mai aproape de el decât robia și umilirea! Cine-l umilește și-l supune? Același păcat care ispitește cu libertatea și neatârnairea. Oricine săvârșește păcatul este rob al păcatului.

Dar cum se petrec acestea? În mod iminent. Adevărata libertate a omului este de a se uni în chip slobod cu libertatea cea mai de sus, cu libertatea

dumnezeiască, de la care și-a luat începutul, de a-și însuși sfântul ei mod de a acționa și de a se îmbrăca astfel în atotputernicia ei. Păcatul rupe această fericită unire, punând libertatea omului împotriva libertății lui Dumnezeu și împotriva atotputerniciei Sale, de aceea păcatul lipsește libertatea omului de singurul izvor prețios și nesecat de putere. În aceste împrejurări, cu libertatea omului se întâmplă ceea ce se întâmplă cu o creangă îndepărtată de copac: și creanga și copacul se ofilesc, se usucă și mor.

Și dacă păcătosul până la un timp nu simte asta, e pentru că, după ruperea fericitei uniri cu Dumnezeu, în el rămâne pentru o vreme o parte din conștiința morală, la fel cum creanga îndepărtată de copac mai are pentru un timp o oarecare viață, putând să mai păstreze verdeața, frunzele și florile timp de câteva ceasuri. Dar păcatul care pune stăpânire pe suflet cere să-i fie jertfită și această mică rămășiță de conștiință duhovnicească, încât sărmanului prizonier nu-i rămâne altceva decât robia. Căci de ce păcătosul a îndepărtat libertatea sa de voia lui Dumnezeu și de lege? Pentru că i s-a părut că există ceva mai bun decât voia lui Dumnezeu și legea.

Oricare ar fi acest bine părelnic - fie cinstea, fie câștigul, fie plăcerile simțite - toate acestea, oricât de mici ar fi, devin pentru om un idol atotstăpânitor. Ceea ce mai înainte el trebuia să facă pentru

Dumnezeu, la îndemnul legii și al conștiinței, acum trebuie să facă pentru idolul său, orice chip ar avea acesta, la îndemnul împătimirii sale pentru el. Dar îi rămâne o nălucă a libertății, încât păcătosul crede că are putere să-și dărâme și să-și strice idolul, însă apoi începe o robie nemaipomenit de grea, încât păcătosul face fără de voie toate câte îi cere idolul său. În aceste împrejurări, prizonierul păcatului este asemenea omului care coboară de pe un munte înalt și abrupt: la început orizontul este foarte larg, o mulțime de priveliști se arată în fața ochilor, sub picioare sunt o mulțime de căi, dar, cu cât înaintează mai mult, cu atât se îngustează orizontul, se împuținează priveliștile și cărările, iar la sfârșit rămâne o singură cale, care duce, sau mai degrabă ademenește, în prăpastie. Într-adevăr, fraților, oare pentru mult timp îi învrednicește păcatul pe prizonierii săi de acea jalnică cinste de a fi ținuți în nemijlocită supunere față de el, dar cu dreptul de a hoinări pe toate căile nestăpânite ale fărădelegii? Numai până în clipa când se întrevede – iar asta se întâmplă destul de curând – înclinarea păcătosului spre o lucrare păcătoasă anume. Îndată după aceasta, păcatul își împarte prizonierii între supraveghetorii săi cumpliti: pe unul îl dă în robia trupului și a plăcerilor simțite, pe altul îl pune să lucreze lăcomia și zgârcenia, altuia îi poruncește să fie slugă a slavei deșarte și a trufiei vieții. Păcătosul cufundat într-o

patimă uneori n-are nici măcar libertatea de a trece în slujirea altei patimi, căci el nu îndrăznește și nu poate să-și preschimbe lanțurile; așa, bunăoară, cel ce-și hrănește patimile trupului adesea rămâne surd față de chemările slavei deșarte, cel zgârcit este dezgustat de plăcerile simțite și altele.

Ce face cu sârmanul păcătos și cu libertatea sa patima ce-l stăpânește? Tocmai ceea ce se întâmplă cu prizonierii barbarilor celor îndepărtați: ca aceștia să nu poată fugi, li se scot ochii și le sunt tăiate ligamentele de la picioare. Asemenea și patima istovește ochii păcătosului, încât toată lumea vede nimicnicia idolului său, primejdia stării în care se află, urmările desfrânării, și numai păcătosul este orb, încât i se pare adesea că el trăiește și se poartă cât se poate de bine. Patima, în chip barbar, strică picioarele păcătosului, uneori toate îl împing spre a părăsi calea fărădelegii, el însuși simte clipa cea bună pentru a scăpa de obezi, dar nu se poate mișca din loc, sau, făcând câțiva pași, cade și iarăși ajunge în robia stăpânului său, fiind supus unor legături nemaipomenit de grele.

Intr-adevăr, atâta timp cât păcătosul lucrează asemenea unui dobitoc necugetător pentru împlinirea îndemnului pătimaș, acesta e tăcut, de parcă n-ar exista, dându-i păcătosului libertatea de a se scutura și de a zornăi din lanțuri, de a-și închipui că este un om cu o inimă liberă. Dar imediat ce în sârmanul

păcătos se arată pornirea de a rupe legăturile și de a dobândi libertatea duhului, atunci se descoperă toată groaza patimii, toate pornirile bune, până și cele mai mici, sunt interzise și gonite cu toată cruzimea. Dacă păcătosul nu cercetează gravitatea obișnuinței păcătoase și nu leapădă dorința de a scăpa de ea, atunci începe cel mai cumplit război lăuntric, din cauză că puterile duhovnicești care i-au rămas și puterea patimii crescută ca un uriaș sunt inegale, război care s-ar sfârși mereu cu biruința păcatului asupra robului său, dacă în ajutorul celui din urmă nu ar veni harul lui Dumnezeu. Dar chiar și sprijinul atotputernicului har adesea rămâne fără izbândă, căci omul însuși nu-l lasă să lucreze în toată inima sa.

Nicicând nu voi uita, fraților, o tristă întâmplare care m-a marcat pentru toată viața și prin care s-au arătat în toată puterea cele despre care vorbim acum. Mi s-a întâmplat să întâlnesc un om care a avut nefericirea de a se fi molipsit de patima desfrânării, dar care nu-și pierduse simțul de îngrețosare față de păcat, el fiind un om înzestrat cu mulți talanți, cunoștințe și chiar cu dragoste pentru tot ce este bun. S-a întâmplat în clipele luptei sale împotriva patimii. Doamne, ce am văzut acolo! Am văzut un suflet sărman, legat din cap până-n picioare de lanțurile patimii, am văzut un înger căzut, care râvnește să se ridice din cădere, dar nu poate să lepede greutatea păcatelor, am văzut

aie avea lupta cerului cu iadul. Câte n-a încercat să facă nefericitul!

Râuri de lacrimi i-au vărsat ochii, spălându-i chiar și hainele, a îngenunchat în fața sfintei icoane, ridicându-și ochii spre cer, s-a bătut cu pumnul în piept, rupându-și și părul din cap, de la toți sfinții a cerut ajutor, lăsându-se sub ocrotirea lor, asemenea celui ce se îneacă, a blestemat ziua în care s-a născut, chemând moartea, a bănuț că înlăuntrul său s-a sălășluit un duh rău, îndrăznind să hulească împotriva Proniei.

Și cu ce s-a sfârșit această luptă cumplită? În mare parte cu biruința patimii asupra duhului și conștiinței. Să te ajute în nevoința ta mucenicească, iubite frate, atotputernicul har al lui Dumnezeu și să te ridice la râvnita înălțime și libertate a duhului! Dacă am îndrăznit să înfățișez soarta ta înaintea ascultătorilor mei, e pentru că tu însuși nu ascundeai starea ta groaznică, înduplecându-i pe ceilalți prin propria ta pildă să se păzească de legăturile păcatului.

Dacă în numai câțiva ani, fraților, păcatul poate în așa fel să-i supună pe cei mai buni dintre oameni, să sugrume voința morală a celor ce sunt înzestrați cu multe daruri pentru a o crește, a o susține și a o tămădui, atunci ce ar putea face păcatul cu libertatea omului, dacă celui din urmă i-ar fi rânduit să trăiască și să lucreze în păcate de-a lungul mai multor veacuri?

O cumplită pildă în acest sens sunt duhurile lepădate. De ce bunătatea dumnezeiască, așternându-se asupra tuturor păcătoșilor, pentru ele parcă n-ar exista? Pentru că ele nu vor să fie părtașe ale miluirii. De ce nu vor? Pentru că nu pot. De ce nu pot? Pentru că păcatul le-a sugrumat libertatea duhovnicească, s-au împietrit în răutate în așa măsură, încât pentru ele întoarcerea a devenit cu neputință de îndeplinit.

Dacă de o asemenea soartă, de o asemenea robie cumplită nu s-au mântuit nici îngerii căzuți, atunci ne vom mântui oare noi, fraților, dacă vom petrece în păcat fără să ne pocăim? Să păzim deci cu sârguință libertatea duhului și a voinței noastre, pentru că, pierzând-o o dată, să nu o căutăm pe urmă în zadar întreaga veșnicie. Să nu ne săturăm de nevoința atât de trebuincioasă pentru buna viețuire; această osteneală e vremelnică, până la îndreptarea mădularelor ființei noastre, care au fost vătămate din pricina căderii; atunci ne va fi ușor și firesc să umblăm pe toate căile legii, atunci de sute de ori mai mare va fi bucuria de a ne supune voii preasfinte a Făcătorului, decât să umblăm în viforul patimilor și al plăcerilor păcătoase; și, în sfârșit, cu ajutorul harului lui Dumnezeu, vom ajunge, după pilda locuitorilor cerești, să ne fie cu totul cu neputință a ocoli legea lui Dumnezeu – acestea să se întâmple cu noi toți! Amin.

**Cuvânt despre faptul că bucuriile
păcătoase sunt vremelnice și netrebnice,
că păcatul îl lipsește pe om de toate
adevăratele și curatele desfătări
și că este izvorul nenumăratelor suferințe
și necazuri**

*„Nu este pace³, zice Domnul,
pentru cei fără de lege.”*

(Isaia 48, 22)

Pentru ce oare sărmanul păcătos aleargă repede în prăpastia păcatului, dacă nu pentru bucurie și mângâiere? Ascultați-i pe iubitorii de pace, ei și astăzi vorbesc cele grăite în vremurile lui Solomon: *„Veniți deci și să ne desfătăm cu bunătățile cele de acum [...]. Nimeni dintre noi să nu lipsească de la petrecerile noastre, să lăsăm pretutindeni semnele veseliei noastre, căci aceasta este partea și menirea noastră”* (Înțelepciunea lui Solomon 2, 6-9). Dacă n-ar fi bucuria și veselia, atunci lumea și păcatul demult și ar fi pierdut

³ În rusă are și sensul de „bucurie”. (n.trad.)

toți închinătorii. Dar ce înseamnă cuvântul prorocului, care îi lipsește de bucurie pe cei fără de lege?

Înseamnă că cel fără de lege aleargă după bucurie, dar nu o ajunge, că bucuriile părute ale păcatului sunt pustii, vremelnice și netrebnice, că păcatul, ademenindu-l pe om cu năluca veseliei simțurilor, în același timp îl lipsește de bucuria cea adevărată, făcând ca inima să nu-i fie în stare să fie fericită, că, în sfârșit, odată cu desfrânarea sufletului și a inimii pentru om se deschide un izvor nesecat de suferințe și necazuri.

Într-adevăr, fraților, cum ar putea avea păcătosul acele bucurii dumnezeiești negrăite care vin de la Duhul Sfânt și din care o singură picătură nu poate fi înlocuită cu o mare întreagă de plăceri lumești? Aceste sfinte bucurii și mângâieri, care sunt vârful fericirii pământești și cheazășia celei cerești pentru sufletele curate și sfinte, pentru păcătos sunt cu totul pierdute, căci păcatul a frânt fericita unire care trebuie să fie între Dumnezeu și sufletul creat pentru fericire întru Dumnezeu. În păcat, între ei nu poate fi altă legătură decât aceea a fapturii nemulțumite față de Făcătorul atotputernic, a tâlharului față de Domn și Judecător. Gândul despre această legătură, oricât de mult s-ari sili păcătosul să-l îndepărteze, uneori se trezește cu putere și îl umple pe păcătos de tristețe și de o frică tainică.

Lipsindu-l de bucuriile dumnezeiești, păcatul nu-i lasă omului nici desfătarea bucuriilor curate omenești. Prima dintre acestea este bucuria conștiinței curate, ea fiind prima de care se lipsește păcătosul. În locul păcii lăuntrice, a desfătării sufletești și a sfintei îmbărbătări din partea conștiinței, în sufletul său se sălășluiesc amărăciunea, nemulțumirea și împovărarea. Conștiința păcătosului - odată cu înmulțirea fărădelegilor, a timpului petrecut în răutate și necurăție - pe bună dreptate slăbește, dar niciodată nu poate să amuțească cu desăvârșire; chiar și atunci când ea tace, rămâne un sentiment tăcut, dar care se face simțit, care îngreuiază și tulbură, asemenea unei răni netălmăduite.

De aici apar rușinea și nemulțumirea care aproape tot timpul acoperă chipul omului lumesc, de aici oftatul adânc în mijlocul celor mai gălăgioase petreceri, de aici cârtirea și frământările ce însoțesc întreaga viață, chiar dacă s-ar părea că nimic nu-i lipsește pentru fericire, de aici invidia tainică față de starea oamenilor săraci, dar făcători de bine, de aici, în sfârșit, trecerea unor iubitori de lume la pocăință, încât ei, lepădând totul, fug de lume pentru totdeauna, în pustie.

Păcătosul nu poate avea nici celelalte bucurii omenești, înalte și curate, atâta timp cât rămâne sub stăpânirea fărădelegii. El nu cunoaște nimic din cele mai înalte bucurii ale duhului, nu cunoaște desfătarea

convorbirii prin rugăciune cu Dumnezeu, nu cunoaște dulceața nădejzii vieții veșnice sau a suferinței pentru dreptate, nu cunoaște veselie duhovnicească a aflării în biserică, a citirii cuvântului lui Dumnezeu, a primirii Tainelor creștine, nu cunoaște căldura sfântă a convorbirii cu frații în Hristos și a milosteniei, nu cunoaște nici vederea luminată și mângâietoare a naturii, ca fiind o lucrare a mâinilor dumnezeiești, nici ca descoperire a slavei și înțelepciunii lui Dumnezeu.

Pentru păcătos toate acestea sunt pierdute și nu numai că sunt pierdute, ci chiar se prefac în izvor de plictiseală, de greutate sufletească, încât, să zicem, citirea cuvântului lui Dumnezeu sau aflarea în biserică îi pot părea o pedeapsă. Păcatul într-atât preschimbă inima omului, încât toate cele ale credinței și virtuții îi aduc scârbă și îngrețșare. Să vedem, de asemenea, că la păcătos nu vom găsi nici acele bucurii sufletești de care aveau parte și le prețuiau chiar și cei mai buni dintre păgâni. Astfel, păcătosul n-are plăcerile izvorâte din cunoașterea de sine și din desăvârșirea propriilor moravuri, starea sa firească este viețuirea în nepăsare și neîngrijire față de sine. Păcătosul n-are bucuria prieteniei desăvârșite și dezinteresate, căci ce prietenie are cel ce respiră iubirea de sine? Păcătosul n-are bucuria vieții curate de familie, el, în mare parte, fie fuge de viața de familie ca de niște cătușe, fie este

cel mai rău tată, cel mai neascultător fiu, cea mai rece și nepăsătoare rudă.

Toate aceste bucurii nu pot fi atinse prin păcat, încât el nici nu le poate făgădui celor dragi lui și chiar nu le făgăduiește. Dar ce face? Se străduiește să le înfățișeze ca fiind cu neputință de atins, nevrednice de osteneală, înfățișându-le în schimb numai pe cele pe care le poate împlini. Dar pe care le poate împlini? Pe cele ce izvorăsc din plăcerea trupească, din pofta ochilor sau din trufia vieții, acelea pe care a vrut cândva să le încerce în toată puterea Solomon, dar lăsând la o parte faptul că împăratul avea o mulțime de mijloace ca să continue și să înmulțească plăcerile simțurilor, a fost nevoit să recunoască faptul că toate cele trăite de el sunt „deșertăciunea deșertăciunilor” (Eccleziastul 1, 2) și nu aduc desfătare, ci istovire „și vânăre de vânt” (Eccleziastul 1, 14).

Să mergem deci cu gândul după păcătos, pe căile celor mai însemnate bucurii ale sale, ca să vedem din ce sunt alcătuite. Iată-l bătând drumurile pe un car preafrumos și bucurându-se, dar de ce se bucură? Că sluga sa e îmbrăcată în aur, că armăsarii cei necuvântători care-l trag sunt de cea mai bună rasă și de mare preț, că din fața lui, de nevoie, se feresc mulțimile de oameni, că el poate să privească cu fală, fără vreun motiv anume, la toate câte îi ies în cale dintr-un capăt în altul, să apară colo, să fie aici, să se

uite la ceva, de altceva să se ferească, multe să înceapă, nimic să nu ducă la capăt, să lase pretutindeni urmele măreției și ale deșertăciunii sale. Oare asta e dulceața și veselie?

Iată alt păcătos: șade în palatul său și numără arginții, privind grămezile de metal neînsufletit și bucurându-se, dar de ce se bucură? Că are agoniseală pentru mulți ani, că, dacă ar voi, ar putea să cumpere pământ, să ridice o casă, să-și aducă în gospodărie una sau alta. Dar va voi oare? Nu, plăcerea sa e să numere și să agonisească, nu să întrebuințeze, el nu e stăpân, ci rob al bogățiilor sale și, pentru a le crește, întrebuințează toate mijloacele, se lipsește chiar și de cele necesare, fiind în mijlocul bogăției, îndură sărăcia, se chinuie și suferă, până când moartea va scutura din mâinile sale tot ceea ce a avut și pentru care nebunește și-a irosit întreaga viață. Oare asta e bucurie și fericire?

Iată încă un păcătos: el merge în sens opus celui dinaintea lui și întoarce totul către propria plăcere, casa îi e împodobită, e în văzul tuturor iubitorilor de lume, masa îi este plină de bucate, în jurul său sunt cântări și veselie; dar e deja istovit, iar sănătatea i s-a ruinat mai demult din pricina neînfrânării, el însuși simte că în paharul plăcerilor pământești i-au mai rămas puține picături, silindu-se să amuțească această simțire prin noi feluri de neînfrânări. Asta e oare bucurie?

Iată, i-am privit pe păcătoșii care au toate condițiile pentru a păcătui, dar oare mulți sunt astfel? Majoritatea se află într-o jalnică nevoie de a pofti neconținut plăceri păcătoase, neputând să-și împlinească aceste dorințe necurate. Dar ce face această jalnică gloată? Se aruncă în tot soiul de plăceri, se dedă tuturor păcatelor, numai ca să nu piară, să zicem așa, din pricina neînfrânării sufletești. Cu oamenii dedați vieții păcătoase se întâmplă ceea ce se petrece cu un om pe care l-a mușcat un păianjen. Despre unii ca aceștia se spune că simt îndată o pornire nestăpânită spre mișcările trupești, încep să salte și să se învârtă, încât, uitându-te la ei, ai putea crede că se află într-o stare de veselie deosebită, dar, de fapt, ei suferă groaznic și chiar adesea mor în timpul acestor jalnice dănțuiri.

Asemenea este și starea păcătosului: mușcat fiind de păcat, pătruns fiind de veninul șarpelui, el primește o înclinare nestăpânită spre împrăștiere și spre mângâierile simțurilor, se mișcă neconținut în direcția patimii stăpânitoare, saltă de la o plăcere la alta, arătând ca un om îmbătat de fericire, dar, de fapt, înăuntru se chinuie și suferă. Curând el începe să sufere și în afară, căci una dintre însușirile de căpătâi ale păcatului și patimilor este nesațiul plăcerilor, prin care se istovesc rapid puterile duhului și ale trupului. Pe de altă parte, din plăcerile păcătoase inevitabil apar

o mulțime de amărăciuni și întristări; calea cea largă a păcatului, care părea a fi așternută numai cu flori, se face uneori mai îngustă și mai incomodă, florile dispar, lăsând locul mărăcinilor, iar păcătosul se vede pe sine într-o prăpastie care a fost săpată de el însuși, prin păcatele sale.

Într-adevăr, oare mulți iubitori de lume și oare pentru mult timp se bucură măcar de sănătate, care este o condiție necesară pentru fericirea pământească după care ei aleargă? Majoritatea mor înainte de vreme și fie mor năprasnic, fie după suferințe îndelungi și grele. Iar dacă unii ajung la bătrânețe, se întâmplă nu pentru că au petrecut în păcate, ci pentru că nu li s-au dăruit întru totul, pentru că nu au uitat legile înfrânării, adică nu au lepădat cu totul faptele credinței. Rămășițele bunătății îi scapă de puterea pustiitoare a păcatului. În schimb, în acest caz, același păcat găsește de obicei un alt mijloc de a-și lua cumplitul bir pentru puținele picături de bucurie tulbure. Neînfrânarea și risipa, atât de nedespărțite de păcat, după un timp îndelungat îi istovesc păcătosului puterea de a-și împlini nelegiuitele dorințe.

Astfel, dintr-un bogătaș măreț el adesea devine sărac, repetându-se întocmai în cazul lui pilda evanghelică despre fiul risipitor care în trecut avea milioane pentru împlinirea poftelor, iar acum se vede nevoit să se alipească de vreun locuitor al țării străine

și să considere drept milă când i se permite să aibă o bucată de pâine pentru a supraviețui. Și cât de mulți sărmani ca aceștia sunt! Iar dacă la sărăcie adăugăm și vreo boală, cum se întâmplă adesea, atunci iubitorul de lume începe să sufere încă din viață ceea ce, după cuvântul lui Dumnezeu, îi așteaptă pe păcătoșii nepocăiți după moarte. În asemenea cazuri, dacă nu vine în ajutor deosebitul har dumnezeiesc, rareori nu se ajunge la deznădejde și sinucidere.

Chibzuiți după acestea voi înșivă, fraților, dacă cu dreptate spune cuvântul lui Dumnezeu că nu există bucurie pentru cei fără de lege. Într-adevăr, nu există niciun păcătos care după lucrarea sa păcătoasă să nu grăiască împreună cu Ionatan: „*Doar am gustat puțină miere [...] și iată trebuie să mor*” (I Regi 14, 43).

Suferă și dreptii, chiar cuvântul lui Dumnezeu, lipsindu-i cu hotărâre pe cei fără de lege de adevărata bucurie, spune: „*Multe sunt necazurile dreptilor*” (Psalmi 33, 18). Dar ce fel de necazuri sunt acestea? Ele toate se aseamănă cu leacurile cele amare, dar binefăcătoare, pe care le ia bolnavul la indicația unui medic iscusit, pentru a se tămădui de o boală de moarte; amărăciunea lor e întotdeauna însoțită de simțul dulce al vindecării, pe zi ce trece ei se simt tot mai bine și tot mai întăriți în suflet și în conștiință, acest lucru răsplătindu-le toate necazurile. Cu toată încrederea putem pune pe seama oamenilor drepte observația făcută de Sfântul

Pavel despre el însuși: „Ca niște întristați, dar pururea bucurându-ne” (II Corinteni 6, 10), iar despre oamenii păcătoși trebuie să spunem cu toată puterea cele potrivnice: mereu par a se bucura, dar întotdeauna sunt întristați. Amin.

Cuvânt despre faptul că păcatul
este cea dintâi și de căpătâi
pricină a tuturor bolilor omului
și a morții sale

„Plata păcatului este moartea.”

(Romani 6, 23)

Cât de mult s-ar împrăștia păcatul în lume, dacă aceste cuvinte ale apostolului lui Hristos ar găsi o credință deplină în fiecare dintre noi! Căci de ce ne înfricoșăm noi cel mai mult? De moarte. Oricât de mult ar fi legat omul de ceva, spuneți-i că lucrul acela conține moartea lui și îndată va renunța la lucrul iubit, străduindu-se să-l îndepărteze și să-l distrugă. De aceea, dacă noi am fi siguri că în păcat există moartea, atunci frica de moarte s-ar preface în frică de păcat și noi, cu toată înclinarea noastră spre păcătuire, am fugi de păcat, la fel cum fugim acum de moarte. Dar, spre nefericirea noastră, nu vedem legătura dintre păcat și moarte, gândim că e cu puțință să păcătuim și să nu murim, precum și că

trebuie cândva să murim, chiar dacă nu am păcătuit. O asemenea gândire ne-a păgubit încă din Rai, căci nu se hotărâse încă strămoaşa noastră să-şi întindă mâna spre fructul interzis şi vicleanul şarpe a încredinţat-o că gustarea lui nu va fi urmată de moarte: „Nu veţi muri!” (Facerea 3, 4). Aceeaşi gândire ne vatămă şi acum. De unde provine ea? Pesemne că din experienţă.

Din experienţă noi nu vedem că păcatului îi urmează îndată moartea, la fel cum nu vedem că şi fără păcat vine tot moartea. Păcătoşii continuă să trăiască, uneori multă vreme, iar cuvioşii, dimpotrivă, continuă să moară, uneori înainte de vreme. De aceea, firea noastră vicleană şi înclinată spre păcat îndată primeşte gândul că între păcat şi moarte nu există neapărat o legătură şi, chiar dacă există, atunci e slabă şi îndepărtată în timp. Astfel, cele mai limpezi mărturii ale prorocilor şi apostolilor – că bolile şi moartea sunt rod al păcatului – rămân fără niciun efect pentru noi. De aceea, trebuie să rupem şi această mască de pe faţa păcatului şi să arătăm înrudirea sa nemijlocită cu bolile şi cu moartea, încât frica de moarte să se prefacă în frica cea mântuitoare de păcat, care este singurul şi cel dintâi părinte al ei.

Ce vom face pentru acest lucru? Înainte de toate, vom cerceta ideea cu care cel mai mult se înşeală sârmanul păcătos, adică păruta putinţă de a păcătui şi de a rămâne viu. „Prin urmare, spune păcatul, în

zadar sunt învinuit pentru moarte, căci, după cum arată experiența, eu nu omor pe nimeni." „Păi tu, îi vom răspunde noi, vlăstar diavolesc ce ești, se pare că nu omori pe nimeni, căci cu adevărat demult i-ai omorât pe toți, încât acum nu mai ai pe cine să omori.”

Într-adevăr, fraților, cum ne naștem noi? Toți, după cum ne învață *Scriptura*, ne naștem deja întinați de păcat. În niciunul dintre noi nu se găsește acea sfântă și fericită viață de care se desfăta omul la început și care ni se cuvine tuturor, ca unora ce suntem creați după chipul Dumnezeuului celui bun și fericit. Viața aceea a fost pierdută în Rai, împreună cu nevinovăția. Viața noastră însă e numai o jalnică rămășiță a aceleia, este nu atât viață, cât o moarte neconținută. Dacă nouă ne-ar fi dat să trăim măcar o singură zi în fericirea vieții celei dintâi, în care trăiau strămoșii noștri până la cădere, atunci am vedea pe deplin dacă este cu putință să păcătuim și să nu murim, căci prin păcat ne-am lipsi îndată de acea viață și ne-am supune morții. Așadar, nu e o mare milostivire din partea păcatului că el, luându-ne odată și pentru totdeauna viața cea adevărată din Rai, nu ne ia dintr-odată tot ce a mai rămas din ea.

Dar de unde provine această „milostivire”? Oare din îngăduința firească a păcatului față de victima sa? Nici vorbă, ci provine din faptul că puterea păgubitoare a păcatului este domolită acum de milostivirea tainică

a lui Dumnezeu. Dacă păcatului i s-ar îngădui să lucreze asupra omului cu toată puterea sa pierzătoare, atunci moartea, asemenea unui trăsnet, l-ar zdrobi pe păcătos pentru fiecare păcat săvârșit. Dar așa nu ar mai rămâne loc de pocăință, păcătosul ar muri fără cale de întoarcere, așa cum au pierit duhurile căzute, fiind omorâte de păcat pentru veșnicie.

De aceea, milostivirea lui Dumnezeu, găsind în belșugul înțelepciunii Sale mijlocul de izbăvire a neamului omenesc de păcate, adică de moarte, fără a anula puterea pierzătoare a păcatului, a plăsmuit o cale de a-i anula efectul distrugător, de a amâna, ca să zicem așa, birul morții, care provine din păcat, pentru ca noi, plătind acest bir mai târziu și învățați fiind cu greutatea sa, să ne întoarcem cu toată ființa spre virtute și spre viața veșnică, care izvorăște în mod firesc din ea, și, folosindu-ne tot restul vieții, să avem timp pentru a arăta sinceritatea întoarcerii noastre și pentru a ne tămădui de rănila păcatului, prin harul lui Dumnezeu.

Prin puterea acestei Pronii preamilostive față de noi, strămoșii noștri, după căderea în afara Raiului, au mai trăit câteva sute de ani, dar adevărata viață, cea dintru început, au pierdut-o dintr-odată, când au gustat din fructul oprit, după cum vedem din faptul că ei își simțeau goliciunea, necunoscută lor până atunci, simțeau frică în prezența lui Dumnezeu și au încercat

să se ascundă la umbra pomilor din Rai. Asemenea și noi, urmașii lor, neluând seama la înmulțirea păcatelor neamului omenesc odată cu trecerea timpului și la mărirea stăpânirii morții izvorâtă din acest lucru, continuăm să mai trăim doar o rămășiță a acelei vieți de la început, rămânând în viață câteva zeci de ani. Asta se întâmplă nu din îngăduința păcatului, ci din milostivirea lui Dumnezeu. De aceea, în loc să ne amăgim cu această părută îngăduință și neputință a păcatului de a ne ucide, se cuvine să prețuim fiecare clipă de amânare și să ne sârguim să ne vindecăm de veninul păcatului, până nu devine mortal.

Priviți cum păcatul și acum, unde e cu putință, nimicește fără milă, de timpuriu, orice rămășiță de viață în om. Oare nu se moare și astăzi într-o clipă, de pildă, din pricina unei mâinii puternice? Chiar și unele simțiri nevinovate, atunci când ies în afara limitelor, adică iau chipul și însușirea păcatului, devin aducătoare de moarte, cum ar fi bucuria sau râsul fără măsură! Și aici sunt împreună moartea și păcatul. Dar care păcat? Putem spune că e doar umbra sa, dar și ea ne ucide.

Exemple atât de grăitoare nu sunt multe, dar să ne tânguim oare din cauza acestui lucru? Ce s-ar întâmpla cu noi dacă ar fi mai multe? Și aici, după cum am mai observat, este lucrarea milostivirii lui Dumnezeu, care lasă păcătosului loc pentru pocăință.

Pe de altă parte, alte păcate poate că nu ne omoară de fiecare dată, asemenea mâniei, dar întotdeauna ne iau o parte din viață, încât, dacă la sfârșit am face o cercetare dreaptă și precisă a vieții, am vedea că toată viața noastră a fost ucisă de păcate și de patimi: o parte a murit din pricina poftelor, alta din invidie, alta din mândrie, alta din zgârcenie și așa mai departe.

Din nou, în ciuda întunericului și dezordinii pricinuite ființei noastre de către păcat, se văd urmele de neșters ale rânduiei preaînțelepte și milostive față de noi, înclinată cu totul spre îndreptarea noastră. Căci priviți cu atenție viața omenească și veți vedea că după anumite păcate sunt trimise cu toată puterea bolile care decurg din ele, pentru ca frica de boală și suferință să potolească sau chiar să distrugă înclinarea spre toate păcatele, iar după alte păcate bolile și distrugerea trupului sunt la o depărtare însemnată, pentru a nu lega cu desăvârșire libertatea noastră și pentru a nu lua astfel tot prețul faptelor noastre bune. Și împreună cu ce păcate sunt trimise bolile? Anume cu acelea către care este înclinată cu deosebire firea noastră simțitoare, adică desfrânarea și poftele. Cine nu se cutremură uitându-se la schilodirea frumuseții trupesti săvârșită de aceste păcate! Cine nu se minunează în aceste împrejurări de tainica și totodată vădita rânduială a dreptății cerești!

Dar și celelalte păcate, oricât de îndepărtate ar fi de simțire, nu-și pierd niciodată însușirea firească de a vătăma sănătatea și de a scurta viața omului. Ce este mai imaterial decât invidia? Această patimă constă în tristețea lăuntrică, sufletească, pentru binele aproapelui. Dar fiindcă această tristețe este păcat, uitați-vă ce face ea din omul invidios – o statuie de plumb. Fața palidă, întunecarea tuturor trăsăturilor, umbrirea de mormânt a ochilor și a gurii – ce arată acestea, dacă nu faptul că patima preschimbă toată rânduiala puterilor trupești, că sângele se îndreaptă în mod nefiresc de la margini spre centru și se adună în inimă, apăsând-o ca o piatră de mormânt?

Să luăm altă patimă – deznădejdea. Ce poate părea mai curat și nevinovat decât ea? Cel deznădăjduit nu supără pe nimeni, dar, pentru că este păcat, adică o stare anormală pentru firea omenească, odată ce deznădejdea pune stăpânire pe suflet, întreaga alcătuire trupească a omului este supusă suferinței. Se vede cum cel deznădăjduit se usucă, se topește, pierde puterea și dorința de toate și se înclină spre mormânt. În așa fel păcatul, în toate treptele sale, aduce întotdeauna după sine slăbirea puterilor, bolile și moartea!

Spre întărirea acestor observații și adevăruri cunoscute și înțelese de toți, am putea aduce multe exemple din istoria științei medicale, care adevăresc

cele spuse, ba chiar mai mult decât atât, am putea arăta că multe boli apar nu numai după multe păcate, ci și în funcție de felul lor (iată de ce medicina trupească se aseamănă cu medicina duhovnicească, nu numai în general, ci și în particular); am putea scoate în evidență faptul că atât fiecare categorie de păcate are o boală caracteristică, cât și fiecare păcat în parte, că patimile și păcatele strecoară boli în familii întregi, pentru multe veacuri, că în neamuri întregi păcatelor poporului și decăderii morale le corespund boli de obște, că în unele cazuri patima care stăpânește părțile trupului le transmite acestora chiar și chipul ei, ca de exemplu inima iubitorului de argint, care începe să semene cu metalul. Dar asemenea cugetări ne fac să ieșim din cadrul unei simple convorbiri pastorale.

Să lăsăm iubitorilor de știință această muncă folositoare, căci știința niciodată nu va fi atât de aproape de rostul ei și nu va sluji în așa măsură omenirii, decât atunci când își va îndrepta cunoașterea și descoperirile spre înțeleptirea omului despre puterea otrăvitoare a păcatului și despre înrâurirea binefăcătoare a virtuții asupra întregii sale ființe.

Acum să ne îndreptăm spre lămurirea altei nedumeriri. Am văzut de ce păcătoșii nu mor îndată, după cum s-ar cuveni: pentru că toți am murit încă din Rai, am pierdut adevărata viață omenească cea dintru început, dar milostivirea lui Dumnezeu, printr-o

rânduială deosebită, a apărat o oarecare rămășiță a acelei vieți în noi, pentru a ne da tuturor timp și loc pentru pocăință. Să vedem acum de ce mor cei drepti, întrucât s-ar părea că lor li se cuvine să fie cu totul eliberați de moarte, căci ea este rod al păcatului. Căci și aceasta, moartea dreptilor, de asemenea poate nedumeri și poate aduce gândul că moartea nu este pricină a păcatului, ci o rânduială firească a trupului omenesc.

Nu vom fi nedrepti, dacă vom spune că și pentru cei drepti moartea este o urmare a păcatului. Căci unde am putea găsi un om drept, cu totul fără de păcat? În neamul omenesc a existat un singur drept, Cel ce cu desăvârșire a omorât moartea cu propria moarte, Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Toți ceilalți drepti, oricât de desăvârșiți ar fi, sunt părtași ai păcatului, deci și ai morții, ca urmare a păcatului. Chiar dreptii ne fac să gândim și să grăim astfel, căci ei toți recunoșteau că sunt oameni păcătoși. Și chiar de s-ar găsi pe pământ, între oameni, un drept desăvârșit, oare să nu fie supus morții ar fi pentru el o cunună? Dimpotrivă, libertatea față de moartea trupească ar fi o cunună numai dacă dreptii ar trăi pe pământ viața desăvârșită, cea pe care a trăit-o omul cel dintâi în Rai, iar pierderea acelei vieți înseamnă pedeapsă.

Dar acum și dreptii, ca urmare a căderii omului celui dintâi în bezna păcatului și a putreziciunii, nu

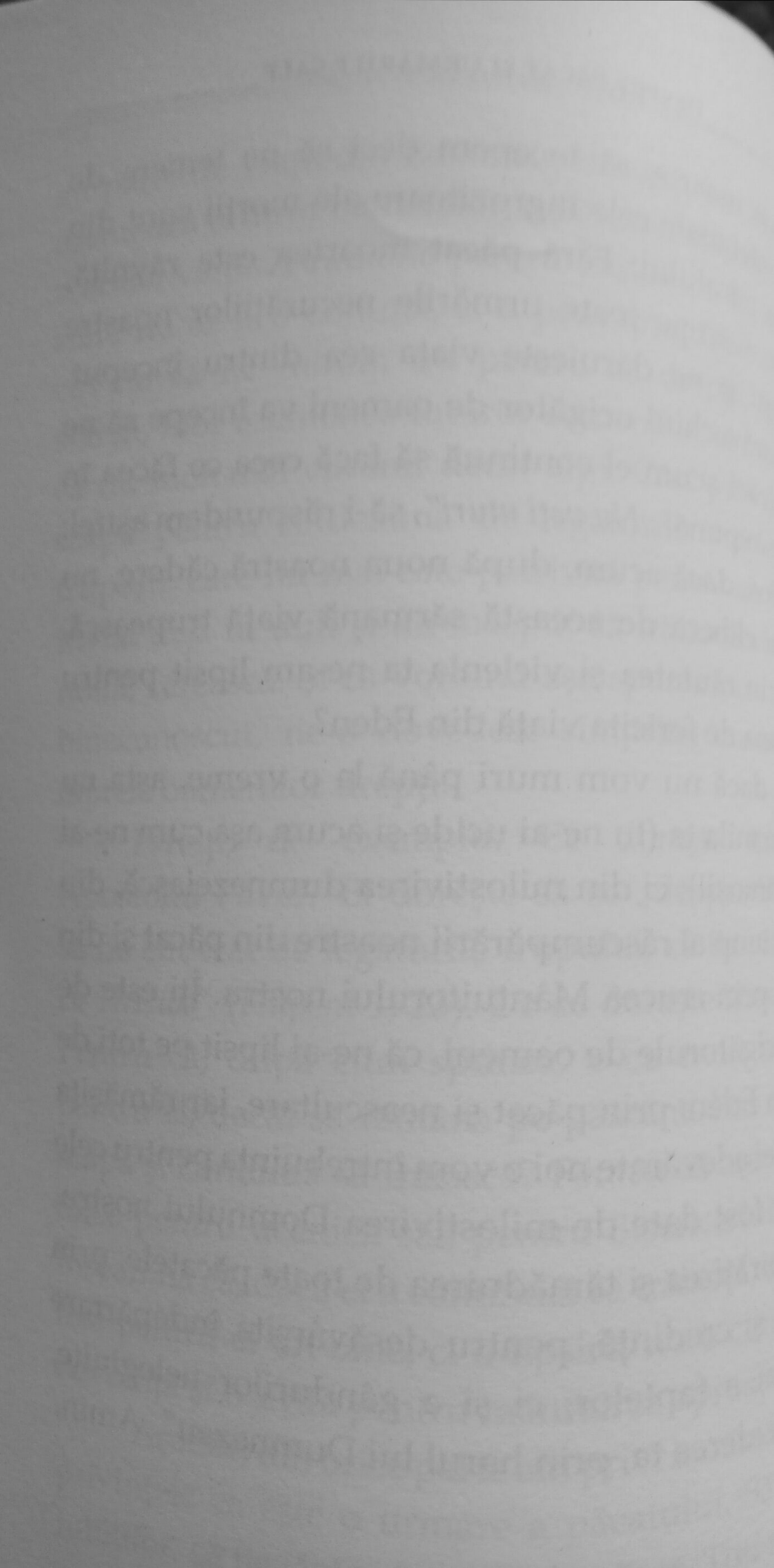
au parte de viața din Eden, ci prin viețuirea în trup, asemenea tuturor oamenilor, trăiesc numai o rămășiță a acelei vieți. A rămâne pentru totdeauna în această stare nu ar fi o cunună, ci o pedeapsă. De aceea, se cuvine să ne mirăm nu pentru că dreptii, într-un sfârșit, mor asemenea tuturor oamenilor, ci mai mult că nu mor mai curând decât alții. Căci prin moarte scapă pentru totdeauna de legăturile vremelnicești, care nu mai este potrivită pentru ei, căci au înviat deja în duh și au început să trăiască viața cea nouă, cerească. Și că vorbind așa spunem un adevăr binecunoscut, ne-o dovedesc simțirile, cuvintele și faptele oamenilor drești.

Priviți, de exemplu: Ce dorește îndeosebi Apostolul Pavel? El dorește să se „despartă”, adică să fie eliberat de legăturile trupului, să fie „împreună cu Hristos” (Filipeni 1, 23). De ce dorește acest lucru? Pentru că, după cum spunea, e cu mult mai bine pentru el, decât să rămână pe pământ. Dar de ce nu scapă și continuă să trăiască? Pentru că așa e mai de folos pentru ucenicii săi, pentru Biserica lui Hristos. Înseamnă că, dacă el a continuat să trăiască, acesta n-a fost pentru el un bine, ci o lipsire, nu o cunună, ci o nevoie și o jertfă pentru mântuirea aproapelui său.

Așadar, din orice parte am privi moartea, în toate privințele ea este o urmare a păcatului. Să încetăm, iubitorilor, să ne lăsăm înșelați de păcat. Toți ne temem

mult de moarte, să începem deci să ne temem de păcat, căci toate cele îngrozitoare ale morții sunt din pricina păcatului. Fără păcat moartea este râvnită, căci ea distruge toate urmările necurățiilor noastre sufletești și ne dăruiește viața cea dintru început. Când străvechiul ucigător de oameni va începe să ne înșele (căci acum el continuă să facă ceea ce făcea în Rai) și să spună: „Nu veți muri”, să-i răspundem astfel: „Ce folos, dacă acum, după noua noastră cădere, nu ne vom elibera de această sărmană viață trupească, dacă prin răutatea și viclenia ta ne-am lipsit pentru totdeauna de fericita viață din Eden?”

Și dacă nu vom muri până la o vreme, asta nu va fi din mila ta (tu ne-ai ucide și acum așa cum ne-ai ucis strămoșii), ci din milostivirea dumnezeiască, din rodul scump al răscumpărării noastre din păcat și din moarte, prin crucea Mântuitorului nostru. Îți este de ajuns, ucigătorule de oameni, că ne-ai lipsit pe toți de viața din Eden, prin păcat și neascultare, iar rămășița vieții celei adevărate noi o vom întrebuința pentru cele ce ne-au fost date de milostivirea Domnului nostru, pentru curățirea și tămăduirea de toate păcatele, prin pocăință și credință, pentru desăvârșita îndepărtare nu numai a faptelor, ci și a gândurilor nelegiuite, pentru uciderea ta, prin harul lui Dumnezeu”. Amin.

Cuvânt despre faptul că păcatul îl supune numaidecât pe om stăpânirii chinuitoare a diavolului

*„Cine săvârșește păcatul este de la diavolul,
pentru că de la început diavolul păcătuiește.”*

(I Ioan 3, 8)

Să fii de la diavol, să te afli într-o strânsă legătură cu el, să fii vrăjmaș al lui Dumnezeu și al oamenilor, să fii supus înrâuririi sale drăcești e o stare atât de nenorocită, încât nici a te gândi la ea nu poți fără a te înspăimânta. Dar păcătosul, după cum ne învață cuvântul lui Dumnezeu, se află nemijlocit în starea aceasta nenorocită: *„Cine săvârșește păcatul este de la diavolul”*! De ce? *„Pentru că, ne spune apostolul, de la început diavolul păcătuiește”*, adică pentru că cel dintâi izvor al păcatului în lume, precum am văzut în cuvântările noastre de dinainte, este diavolul: el a fost cel dintâi care a lepădat legea și voia lui Dumnezeu și a adus păcatul în lume, el a revărsat otrava păcatului dinăuntrul său în sufletul strămoșilor

noștri nechibzuiți și a molipsit de fărădelege, prin ei, întregul neam omenesc; tot el întrebuințează și astăzi orice mijloace pentru a păstra în toată puterea în sufletul fiecărui om această otravă a păcatului - nimicită de harul răscumpărării - ca să săvârșească în toate lucrarea sa vătămătoare.

Așa cum tot binele este de la Dumnezeu și Îi este propriu lui Dumnezeu, deci atunci când te întorci către acest bine, te întorci totodată către Dumnezeu, Izvorul și Stăpânitorul său, asemenea și răutatea și păcatul sunt de la diavol și sunt nenorocirile proprii lui, deci dacă ne întoarcem către păcat, totodată ne întoarcem cu toată ființa noastră către izvorul păcatului, diavolul, și cădem sub înrâurirea sa întunecată. *„Cine săvârșește păcatul este de la diavolul, pentru că de la început diavolul păcătuiește”*.

În al doilea rând, păcatul îl supune pe om stăpânirii diavolului, prin faptul că îl face asemenea lui. Așa cum un om cuviincios, prin buna sa viețuire, capătă toate însușirile chipului lui Dumnezeu, adică se face asemenea Lui, dobândind astfel harul dumnezeiesc și făcându-se sălaș al Duhului Sfânt, asemenea și păcătosul nepocăit, prin viața sa necurată și prin relele moravuri, capătă chipul diavolului, se face asemenea lui, urând adevărul și virtutea, atrăgând prin poftete necurate duhurile rele și făcându-se sălaș al lor.

Oare este mare dependența sărmanului păcătos de diavol? Judecați voi înșivă, după felul în care cuvântul lui Dumnezeu descrie această dependență. În primul rând, îl numește pe păcătos „fiu al diavolului”, după cum pe cel drept îl numește „fiu al lui Dumnezeu”. „Voi, le spune Mântuitorul iudeilor, sunteți din tatăl vostru, diavolul, și vreți să faceți poftele tatălui vostru” (Ioan 8, 44). Oare poate fi ceva mai adânc și mai temeinic decât legătura fiului cu tatăl? Asemenea este și legătură păcătosului cu diavolul. Fiul moștenește de la tatăl chiar viața sa, asemenea și păcătosul îi datorează diavolului existența sa păcătoasă. De la tatăl i se transmit fiului toate însușirile firești, asemenea și păcătosului i se transmit treptat toate însușirile duhului celui rău. Copiii primesc de la părinți educația, la fel și duhul întunericului nu are răgaz în lucrarea desăvârșirii păcătoșilor în toată răutatea.

Dar mulți dintre părinții pământești nu izbutesc să-și țină copiii în dependență îndelungată, însă tatăl întunericului știe foarte bine cum să-și educe odraslele, încât ele să i se asemene întru totul și niciodată să nu încalce voia sa, potrivnică lui Dumnezeu.

Mai departe, Sfântul Apostol Pavel îl numește pe păcătos „prins de cursa diavolului, pentru a-i face voia” (II Timotei 2, 26) și le poruncește credincioșilor să se roage pentru unul ca acesta „că doar le va da Dumnezeu

pocăință, spre cunoașterea adevărului, și ei să scape din cursa diavolului" (II Timotei 2, 25-26). Putem face din nou o comparație: Ce poate face o pasăre prinsă în cursă? Ea este cu totul în mâinile vânătorului, asemenea și păcătosul se află în stăpânirea diavolului. Dar pasărea prinsă în cursă de obicei își vede necazul și începe îndată să se zbată și să se străduiască să rupă cursa, sărmanul păcătos însă rareori își vede nenorocita subjugare, se bucură de cursa ispitei în care este prins și, chiar când aceasta se rupe singură, el se silește să o întărească și se prinde în ea din nou.

Mântuitorul le-a arătat odată iudeilor că păcătosul, din pricina lipsei pocăinței, într-atât se supune înrâuririi duhului necurat, încât cel din urmă se sălășluiește în el ca în propria casă și nu se sălășluiește singur, ci ia cu sine și alte duhuri mai rele decât el (Matei 12, 43-45). Acum închipuiți-vă: Ce poate face stăpânul cu casa lui? Poate orice: dacă vrea, o preface, o strică sau îi dă foc. La fel lucrează și diavolul cu sufletul păcătos, cu gândurile, simțurile și faptele sale, în măsura în care îi îngăduie puterea lui Dumnezeu care-l ține legat.

Sunt de ajuns aceste trei mărturii, pentru a vedea și a înțelege în ce dependență cumplită de diavol se află sufletul păcătos.

Ne întrebăm: De ce oare păcătosul, aflându-se în această cumplită subjugare, nu-și simte necazul? Căci,

de l-ar simți, s-ar elibera în grabă de el, având pentru acest lucru toate mijloacele. Dar, fraților, cum să simtă sărmanul păcătos această subjugare, dacă nu poate? Și cum ar putea, dacă sufletul său are un chip diavolesc, fiind supus păcatului? Pentru a simți înăuntrul tău duhul întunericului, trebuie să fii luminos, iar păcătosul este întunecat. Pe o rochie albă și curată se vede îndată orice pată, cât de mică, iar pe una neagră poți trece cu vederea și petele cele mai mari.

Într-un suflet luminos și curat, un gând oarecare, mânat de diavol, aduce îndată stingherire, greutate și durere a inimii, dar aflarea sa în sufletul întunecat și spurcat al păcătosului rămâne neobservată. Acestei stări îi ajută cu toate puterile chiar duhul răutății, căci ce folos ar avea, dacă ar fi observat? Să se lase simțit de-a dreptul? Acest lucru ar însemna să îl facă pe păcătos să fugă de el. Și iată cum, stăpânindu-l tiranic pe păcătos, se silește totodată să-l țină în înșelarea că el acționează de la sine și este liber cu desăvârșire. Pentru o mai mare izbândă, duhul răutății îi insuflă păcătosului adesea necredința în existența duhurilor necurate, îl face să tăgăduiască mărturiile cuvântului lui Dumnezeu despre acest lucru și să râdă de cei ce vorbesc cele potrivnice. Aceasta e una dintre metodele preferate ale duhului răutății, pe care el o întrebuințează cu multă izbândă și mai cu seamă în vremurile noastre, înclinate spre tăgadă și necredință.

Mai mult decât atât, vrăjmașul lui Dumnezeu și al oamenilor, pentru întărirea stăpânirii sale asupra păcătosului, se hotărăște să folosească uneori, după mărturia apostolului, cele mai îndrăznețe mijloace, uită de necurăția firii sale și ia chip de „înger al luminii” (II Corinteni 11, 14), insuflând astfel, la prima vedere, cele mai bune gânduri, îndemnând la săvârșirea unor fapte bune, descoperind minții omului deosebirea adevărurilor și a tainelor, și toate acestea pentru a-l amăgi cu mincinoasa nădejde în păruta sa bunătate, pentru a păstra în el vreo patimă ce-l stăpânește, care singură este în stare să-l piardă pe păcătos. Dar oricât de mult s-ar osteni duhul necurat să ascundă locuirea sa în omul păcătos, nu poate face acest lucru întotdeauna și în mod desăvârșit, căci sufletul omului, deși este într-o stare de împietrire și este pământesc prin legătura trupului, chiar și foarte înnegrit fiind de păcat, este totuși cu mult mai luminos decât întunericul iadului. Puterea răutății, sălășluită de obicei în adâncul sufletului păcătosului, uneori iese la iveală atât de repede, chipul diavolului se arată atât de fulgerător de după masca cea frumoasă la arătare, pe care de obicei se străduiesc să o poarte iubitorii de lume, încât toți, uitându-se la un asemenea om, nu știu ce să creadă despre el, cele mai apropiate rude sunt gata să fugă de el și să spună îngrozite: „Un duh rău este în el! Acesta nu e om, ci diavol!”.

Chiar sărmanul păcătos, rămânând împietrit din cauza obișnuinței cu cele rele și diavolești, simte uneori că parcă ar fi înălțuit într-o beznă, că înăuntrul său este cineva însutit mai rău și mai negru decât el, că este supus unei puteri nevăzute și potrivnice lui Dumnezeu. Iată de unde provin grelele suspine și cuvintele pline de groază ale păcătosului, care spune: „Sunt un om pierdut! O putere necurată mă împinge la păcat! Un duh rău mă urmărește! Mai bine ar fi fost să nu mă nasc!”.

Prin ce se descoperă de obicei stăpânirea diavolului asupra păcătosului? Prin faptul că el distruge în păcătos tot binele, începând cu înțelegerea cuvintelor despre Dumnezeu și despre lege și terminând cu ultimele muștrări de conștiință; prin faptul că revarsă treptat dinăuntrul său în păcătos tot ce este rău și potrivnic lui Dumnezeu, începând cu gândurile și poftele necurate și terminând cu fărădelegi cumplite. Trecând de la un păcat la altul, din desfrânare în desfrânare, de la nesimțire și învârtosare la o mai mare nesimțire și împietrire, păcătosul, în sfârșit, se coace în răutate în așa măsură, încât simte o scârbă fățișă și neconținută față de tot binele, un avânt nesăbuit spre toată răutatea, urăște vădit toată sfințenia, își bate joc nebunește de conștiința și de sufletul său, este gata de o luptă deschisă chiar cu Creatorul. Mai departe de atât pe om nu-l poate duce nici diavolul!

Este clar care este sfârșitul acestei cumplite uniri a păcătosului cu duhul întunericului: de obicei o moarte înainte de vreme, adesea chiar și sinuciderea. Căci, oricât de plăcut i-ar fi duhului răutății să-și prelungească stăpânirea asupra păcătosului în această viață, oricât de prielnic i-ar fi să-și desăvârșească robul tot mai mult și mai mult în răutate și prin el să răspândească spre alții ispita și otrava păcatului, toate aceste plăceri sunt tulburate de temerea că păcătosul, cât este în viață, prin pocăință și cu ajutorul harului lui Dumnezeu, poate rupe toate lanțurile patimilor, poate tămădui cu sângele Răscumpărătorului toate rănila sufletului său, se poate întoarce spre lege, scăpând astfel pentru totdeauna de gura iadului.

De aceea, vrăjmașul mântuirii caută toate căile pentru a scurta calea păcătosului spre iad și pentru a-i întrerupe viața cât mai curând, având o mulțime de împrejurări pentru aceasta, chiar prin neînfrânarea păcătosului. Culmea biruinței diavolului este atunci când ispititorul îl îndeamnă să-și pună singur capăt zilelor, aruncându-l astfel direct în iad. Pentru a reuși acest lucru, după cum arată experiența, duhul întunericului se hotărăște să întrebuițeze chiar și măsuri nefirești pentru el, îi trezește păcătosului conștiința demult adormită, o face să strige și să-i chinuie sufletul, îl face să-și închipuie toată dreptatea judecării lui Dumnezeu, neîndreptățirea păcatelor

săvârșite, neputința unei întoarceri și miluiri adevărate, pentru ca prin toate acestea să-l cufunde într-o deznădejde deplină și să-l încumete la o încetare samavolnică a vieții sale pământești. Așa a făcut diavolul cu nenorocitul trădător al lui Hristos!

Știm, fraților, că grăind astfel în fața voastră ne supunem dinainte învinovățirilor pentru o înțelepciune amenințătoare. Dar ce înseamnă pentru noi înțelepciunea? Lumea care se pierdea în păcat a fost mântuită nu de înțelepciunea omenească, ci de nebunia cuvântului Crucii, dar care numai „*pentru cei ce pier este nebunie; iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu*” (I Corinteni 1, 18). Și dacă înțelepciunea noastră ar înceta să fie amenințătoare, iar cea omenească s-ar ridica pentru scurt timp, măcar din curiozitate, la înălțimea vederii firești a duhului omenesc, atunci poate că ar vedea sfinți vii, acolo unde acum vede numai trupuri moarte. Și, la drept vorbind, cui dacă nu acestei înțelepciuni, numită așa în chip mincinos, i s-ar cuveni să cunoască în amănunt că în iad este obârșia a tot răul, sub greutatea căruia se vaită neamul omenesc? Căci *Sfânta Scriptură*, după originea și însușirile acestei înțelepciuni, o numește negreșit „*demonică*” (Iacov 3, 15).

Ce îi oprește pe cercetătorii acestui veac, care cred numai în simțurile lor, să meargă pentru cercetare la picioarele trupurilor neputrezite ale sfinților plăcuți

lui Dumnezeu? Acolo ar vedea cu ochii lor cum puterile iadului, întâlnindu-se față în față cu puterile cerului, nu suferă prezența celor din urmă și se arată în cel mai jalnic și vădit chip, ar vedea cum acestea își mărturisesc firea cea rea, necurăția și vina, asemenea unor criminali chinuiți, cum făgăduiesc cu umilință să facă ceea ce li se cere în numele Celui răstignit și, îndepărtați fiind de puterea Crucii, fug și dispar pentru totdeauna.

Dacă această experiență li se pare cumva de necrezut, atunci să se întoarcă de la slujitorii altarului, spre slujitorii sănătății noastre trupești, și aceia dintre ei care nu au făcut din cinstita lor știință un meșteșug neînsuflețit, care nu au trecut cu vederea ceea ce se petrece în firea omenească în stările de boală, vor spune fără șovăială că în rândul bolilor omenești este și felul cumplit al bolilor trupești-duhovnicești, care nu pot fi explicate altfel, decât prin aflarea duhului rău în om.

Iar noi, fraților, în simplitatea credinței, să tragem din cele spuse o învățătură mântuitoare: să ne păzim de păcat, cu harul lui Dumnezeu, pentru că el îl supune obligatoriu pe om stăpânirii diavolului, care, după cuvântul *Scripturii*, „*umblă, răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită*” (I Petru 5, 8). Căci dacă este rău să te afli în colții leului, atunci însutit mai rău este să te afli în colții diavolului, de care să ne păzească pe toți Domnul cu harul Său atotputernic! Amin.

Cuvânt despre cumplita moarte care îl așteaptă pe păcătos

„Moartea păcătoșilor este cumplită.”

(Psalmi 33, 20)

Intrucât pentru fiecare om sfârșitul este iminent, iadică el va lăsa lumea aceasta și va trece în alta, fiecare dintre noi trebuie să râvnească la o trecere – pe care o numim moarte – cât mai pașnică și nedureroasă în cealaltă lume. O moarte liniștită și nerușinoasă este un bine pentru care putem lepăda multe plăceri ale vieții, căci acel bine va fi cel din urmă al vieții noastre, în acele clipe vom avea cea mai mare nevoie de pace și liniște. Dar cel ce lucrează păcatul și slujește patimilor trebuie să știe dinainte că, de nu se va îndrepta, acest bine va fi pierdut pentru el, că spre sfârșitul vieții, la despărțirea sufletului de trup, nu-l așteaptă pacea și desfătarea, ci durerea și scârba. *„Moartea păcătoșilor este cumplită”*, spune cuvântul lui Dumnezeu.

De ce depinde acest lucru? Nu e de mirare că depinde de rânduiala deosebită a dreptății lui

Dumnezeu care, dându-i păcătosului libertatea deplină de a merge în timpul vieții pe căile cele rele ale ispitei și necurăției, ia în mâinile sale cârmuirea nemijlocită a sfârșitului acestuia și, prin atotputernicia Sa, întotdeauna rânduiește ca o viață necurată și nelegiuită să fie urmată de o moarte cumplită și chinuitoare. Căci oare nu pe seama Proniei lui Dumnezeu se cuvine să punem cârmuirea nemijlocită a întâmplărilor vieții noastre, care nu depind de voința noastră, cum sunt începutul și sfârșitul vieții? Pe de altă parte, cine nu va fi de acord cu străvechiul înțelept, că „*Lesne este înaintea Domnului, în ziua sfârșitului, să dea omului după căile lui*” (Sirah 11, 28)?

Fraților, viața petrecută în păcat și în necurăție este în așa fel că, precum fulgerele și tunetele vin după nori, ea nu poate fi urmată decât de o moarte cumplită și dureroasă. De ce? Înainte de toate, pentru că, în mod obișnuit, neînfrânarea și decăderea morală a oamenilor tulburați de patimi îi supun adesea la primejdii și întâmplări periculoase, în urma cărora ei fie mor înainte de vreme într-un chip groaznic și necuviincios, fie, sleiți fiind de puteri și lipsindu-le sănătatea, cad pe timp îndelungat la patul de boală și intră în mormânt după suferințe lungi și grele. În această privință păcatul și desfrânarea sunt mai crude chiar decât războiul, încât nicio armă a dușmanilor nu se poate asemana cu otrăvitoarea lor înțepătură.

Dacă asemenea întâmplări rele nu sunt destul de multe, păcatul pregătește pentru păcătos, către sfârșitul vieții lui, o cupă amară de suferințe, stricându-i trupul înainte de vreme și făcându-l sălaș bolilor chinuitoare. De socotiți de cuviință, întrebați-i despre acest lucru pe doctori și ei vă vor arăta o mulțime de pilde grăitoare. Mai ales bolile dinaintea morții la oamenii cuviincioși și la cei păcătoși au însușiri diferite: la cei dintâi ele sunt asemenea unor vânturi puternice, dar prielnice navigării, cu ajutorul cărora sufletul muribund, întinzându-și pânzele, părăsește viața în grabă, fără gălăgie sau tulburare, iar la cei din urmă, adică la păcătoși, aceste boli sunt asemenea furtunilor tomnatice, care distrug totul și rup ancora corăbiei, aruncând-o în viforul tulburat, la o moarte sigură.

Și, într-adevăr, de unde dacă nu din experiență se obișnuiește ca moartea oamenilor drepti să fie numită „adormire” sau „trecere la Domnul”, iar despre marii păcătoși să se spună nu că ei mor, ci că „își dau sufletul”? Cei ce s-au învrednicit să fie vreodată martori ai morții oamenilor drepti nu puteau să nu vadă că ei într-adevăr nu mor, ci parcă adorm sau pleacă în pace undeva departe de noi. La moartea păcătoșilor, dimpotrivă, se întâmplă ceva asemănător cu ceea ce se petrece cu un prunc sărman, când el, din cauza vreunei tulburări, este aruncat în mod nefiresc din pântecul mamei.

Și de ce să fie de mirare că despărțirea sufletului de trup în cele două cazuri se petrece atât de diferit? Putem spune că pentru un om cu adevărat cuviincios despărțirea sufletului de trup se săvârșește încă din timpul vieții și, cu cât mai mult timp petrece pe pământ, cu atât mai mult se leapădă de trupul său, se înalță cu duhul către cele de sus, se apropie de lumea îngerilor, trece la ceruri. Într-un asemenea caz, îngerul morții nu are nevoie de nicio străduință, uneori e destulă o mică suflare, să zicem așa, pentru a rupe așa care le leagă pe cele nemuritoare de cele muritoare. Altfel este la păcătoși: în cazul lor, sufletul nemuritor este încătușat în legăturile simțurilor, cele cerești sunt atât de amestecate cu cele pământești și trupești, încât moartea nu poate să rupă dintr-odată toate aceste legături, să le despartă repede pe cele nepieritoare de cele ce trebuie să devină pradă mormântului și putreziciunii. De aici vin chinurile și suferințele celui ce moare.

Dar aceste suferințe ale trupului n-ar fi atât de mari, dacă în suflet ar mai fi măcar o picătură de liniște. Vedem în exemplul mucenicilor lui Hristos cum chinurile cumplite își pierdeau cruzimea și puterea din cauză că cei chinuiți erau pătrunși de duhul credinței, erau înălțați de har mai presus de pământ și de trup. În păcătosul muribund, dimpotrivă, în locul credinței și al nădejzii stăpânesc de obicei frica și deznădejdea

Căci oamenii necurați mor în mare parte fără a se pregăti de moarte și chiar fără a se fi gândit mai înainte la sfârșitul lor, de aceea sunt asemenea omului care, mergând prin ceață, se prăbușește deodată în beznă. Pe cine nu strigă acest om, cui nu-i întinde mâna, cui nu-i cere ajutor? Asemenea și păcătosul simte la sfârșit că s-a prăbușit în beznă și întrebuițează toate mijloacele, ca să alunge boala și să-și îndepărteze sfârșitul, iar când vede că toate sunt fără folos, este cuprins de groază, se cufundă în lașitate și deznădejde.

Cum să nu te îngrozești și să nu te cutremuri! Dacă păcătosul privește în urmă la viața lui, vede o mulțime de nelegiuiri, una mai rea ca alta. Dacă le privește pe cele din jur și pe cele prezente, vede că toate îl părăsesc pentru totdeauna, că în fața lui rămân doar sicriul și mormântul. Dacă își îndreaptă gândul spre viitor, acolo totul e și mai întunecat și îngrozitor. Trebuie să meargă într-o lume necunoscută, unde viază numai adevărul și dreptatea, pe care el nu le are. Trebuie să se arate în fața Judecătorului înveșmântat în atotcunoaștere și atotputernicie. Dacă mai înainte aceste gânduri îi veneau vreodată, atunci nu-și făceau lucrarea, ci îndată erau alungate de împrăștiere, erau înlăturate de distracții sau chiar deveneau subiect de batjocură pentru cel nebun.

Acum este altceva: aflându-se la sfârșitul vieții, nu mai poate trece cu vederea toată deșertăciunea

și nimicnicia bunătăților pământești și a plăcerilor trupești, înaintea veșniciei nu mai poate să nu presimtă judecata și răsplata prevestite de credință și de conștiință. La fel ca strămoșilor noștri în Rai, așa și păcătoșilor li se deschid ochii în fața morții. Dar ce văd ei? Văd îngerul morții deasupra capului, văd veșnicia și răsplata ei de netăgăduit, văd că nu le este cu putință nici a opri judecata asupra lor, nici a se feri de ea. Această unire a suferințelor trupești cu cele sufletești rareori nu-l duce pe păcătosul muribund într-o desăvârșită deznădejde.

Bunătatea mântuitoare a lui Dumnezeu, nepărăsindu-l pe om până în ultimele clipe ale vieții sale pământești, este gata și în aceste împrejurări să-l cerceteze pe păcătos și în mare parte i se arată pe patul de moarte cu vestirea răscumpărării prin scump Sângele său. Din nefericire însă, această ivire împăciuitoare rareori îl liniștește, ci de multe ori îl tulbură și-l sperie pe păcătos, în mijlocul suferințelor sale dinaintea morții. De ce? Pentru că sufletului împietrit în răutate nu-i este cu putință să primească o picătură de har duhovnicesc. Într-adevăr, oare mulți sunt acei oameni care, petrecându-și întreaga viață în păcate, în ultimele clipe ar putea să se întoarcă cu desăvârșire și să-și deschidă tot sufletul și inima pentru harul pocăinței, asemenea tâlharului care s-a pocăit pe cruce? Ah, chiar pe patul de moarte mulți

rămân asemenea celui alt tâlhar, care până și pe cruce își continua păcătoasa împietrire. De aceea, sfintele și mângâietoarele Taine ale Bisericii, chiar de sunt săvârșite pentru iubitorii de lume înainte de moarte, în mare parte nu le aduc nici pace și nici liniște sufletească.

Ca să avem, pe cât se poate, o înțelegere deplină despre cumplita moarte ce-l așteaptă pe păcătos, să nu uităm, fraților, de îngrozitoarele vedenii care înconjoară uneori patul de moarte. Dacă ar vrea cineva să le pună numai pe seama închipuirii, chiar și așa aceste vedenii nu-și pierde groaza și chinul pentru cel ce moare, ci sunt o urmare clară a vieții și conștiinței necurate, precum și o pedeapsă pentru acestea. Dar cine este în stare să nege adevărul acestor vedenii diavolești? De ce să ne mirăm că înainte de moarte, când vâlul care acoperea lumea nevăzută este ridicat chiar de mâna morții, păcătosul vede ceea ce nu pot vedea cei ce înconjoară patul său de moarte?

Și ce i se va arăta păcătosului în aceste clipe în lumea duhovnicească, în afară de duhurile răutății, cărora le-a fost următor prin răutatea și viclenia sa, cu care a intrat demult într-o legătură nevăzută, dar destul de strânsă, prin necurăția sa, și care acum i se arată aievea, pentru a-l primi pe slujitorul lor pământesc în tovărășia lor veșnică, în întunericul desăvârșit? Așa cum sufletul lui Lazăr, după mărturia

cuvântului lui Dumnezeu, era dus de îngeri în sânul lui Avraam, asemenea și sufletul păcătos, la părăsirea lumii acesteia, se cuvine să aibă însoțitorii de care s-a învrednicit.

Nu vrem să vă speriem ca pe niște copii cu aceste avertizări, fraților, ci să vă atragem atenția asupra unui lucru vrednic de cugetare. Înfricoșător este ceasul despărțirii sufletului de trup! Îngrozitoare sunt ultimele clipe ale vieții! De aceea și Sfânta Biserică ne îndeamnă ca în fiecare rugăciune să cerem cu umilință de la Stăpânul vieții și al morții să ne dea o moarte în pace și nerușinată. Dar zadarnică va fi această rugăciune, dacă viața noastră e plină de nedreptăți și nelegiuiri. Căci precum dreptul, după cuvântul lui Dumnezeu, „când apucă să moară mai devreme, dă de odihnă” (Înțelepciunea lui Solomon 4, 7), așa și „moartea păcătoșilor”, după mărturia aceluiași cuvânt, întotdeauna a fost și va fi „cumplită” și chinuitoare. Amin.

Cuvânt despre faptul că urmările păcatului pentru om sunt veșnicele chinuri în iad, împreună cu duhurile lepădate

*„Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic,
care este gătit diavolului și îngerilor lui.”*

(Matei 25, 41)

Iată ultima răsplată pentru păcat, ultima
cunună diavolească! Chinuindu-se întreaga
viață pământească în felurite păcate, suferind din
cauza lor după moarte și până la sfârșitul lumii,
sărmanul păcătos trebuie să audă la Judecata a toată
lumea noua sentință cumplită și să se ducă în „în
focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui”.
Trebuie să se ducă! Căci binele trebuie odată și odată să
biruiască răul cu toată puterea, lupta cerului cu iadul
nu va fi veșnică, iar după deplina biruință a Împărăției
luminii și dragostei asupra împărăției întunericului și
răutății, ce altceva îl poate aștepta pe păcătos, decât o
desăvârșită despărțire de Dumnezeu, căci a stat mereu

împotriva Legii Lui, sau decât o desăvârșită apropiere de duhurile lepădate, ale căror îndemnuri le-a urmat întotdeauna, sau decât o desăvârșită cădere în bezna necazurilor și suferințelor, care sunt o urmare firească a desfrânării și fărădelegii?

Ca să prevenim orice înșelare a noastră cu privire la aceste lucruri, cuvântul lui Dumnezeu ne previne în mai multe locuri despre această cumplită soartă ce-i așteaptă pe păcătoși după Judecata a toată lumea, încât dintre toate învățăturile credinței noastre nu este niciuna mai limpede decât cea despre viitoarele chinuri veșnice ale păcătoșilor în iad.

Ce fel de chinuri sunt acestea și din ce sunt alcătuite? Pentru a înțelege răspunsul la această întrebare, *Sfânta Scriptură* zugrăvește chinurile iadului folosind niște asemănări cu ceea ce este groaznic și chinuitor în lumea aceasta. În primul rând, înfățișează starea celor chinuiți în iad în întunericul cel mai dens, întunericul „desăvârșit”, dându-ne de înțeles astfel că în iad nu există niciun fel de lumină, care-i atât de trebuincioasă pentru viață, atât de îmbucurătoare pentru tot ce viază. În al doilea rând, *Scriptura* înfățișează starea păcătosului în iad ca o neconținută sfâșiere de către viermi: „viermele lor nu moare” (Marcu 9, 43-48), arătând astfel că întotdeauna chinurile iadului vor crește și că ele constă într-o neconținută sfâșiere chinuitoare a omului.

Dar cel mai des chinurile iadului sunt înfățișate de cuvântul lui Dumnezeu prin „aflarea în foc” sau în „râul de foc” (*Apocalipsa* 20, 14), încât, în limbajul *Scripturii*, iadul și focul veșnic aproape că sunt sinonime. Firește, nu e vorba de focul pământesc, care va arde în ziua cea din urmă a lumii, când, după mărturia *Sfintei Scripturi*, chiar „*stihiiile, arzând, se vor desface*” (*II Petru* 3, 10). Dar noi am greși în mod clar împotriva adevăratei înțelegeri a cuvintelor *Scripturii*, dacă am îndrăzni să credem că focul iadului, fiind imaterial și mai fin decât focul pământesc, va fi mai slab și mai ușor de îndurat; dimpotrivă, tocmai pentru că este imaterial și mai fin, este însutit de necruțător și chinuitor, încât Sfinții Părinți nicidecum nu întrec măsura spunând că focul de aici, comparativ cu cel din iad, este la fel de slab ca focul pictat față de cel adevărat. Și acel foc, pregătit de la început pentru diavol și îngerii săi, la sfârșit va deveni moștenire ta veșnică, sufletele păcătos! Oare te vei îndoii de adevărul acestei primejdii? Îndoiește-te, căci noi nu-ți putem arăta acum gheena și întunericul desăvârșit.

Dar și doctorul, care-i spune celui bolnav că, dacă nu se va înfrâna de la una, de la alta, va muri curând, nu-i poate arăta acestuia moartea, dar, dacă nu sunt ascultate avertizările și sfaturile doctorului, moartea vine. Oare cine poate ști mai bine viitorul nostru: doctorii pământești sau Doctorul ceresc? Dar El, după

cum am văzut, ne previne în mod clar că, dacă nu vom lucra pocăința, ne așteaptă gheena focului. Oare este înțelept să nu avem încredere în cuvintele și sfaturile Celui ce, pentru adevărarea lor, dacă ar fi nevoie, ar putea plăsmui o nouă gheenă?

Frate care mori în păcat, iată că gheena și iadul nu trebuie plăsmuite din nou, căci au fost demult făurite de păcat și sunt cuprinse în el, la fel cum copacul este cuprins în sămânță. Privește cu luare aminte fața vrăjmașului și prietenului tău, păcatul, și vei vedea că el este cu totul alcătuit din foc, că toate arătările păcatului sunt însoțite de focul iadului, chiar din lumea aceasta, că el arde chiar și ceea ce s-ar cuveni să-l bucure și să-l desfete pe om. Oare ce este mai îmbucurător decât lumina conștiinței? Dar păcatul vine și usucă sufletul omului cu focul patimilor, îl prefăce într-un suflet uscat, iar lumina conștiinței se preschimbă în foc, căci ea începe să ardă și să chinuie sufletul! Până când? Până când urmează uneori o boală fatală.

Dacă după aceasta vom lua aminte la patimi, la aceste surori ale păcatului, care stăpânesc în numele lui și cârmuiesc sufletele păcătoșilor, vom vedea că ele toate sunt alcătuite din foc. Noi înțelegem acest lucru indirect, atunci când spunem, de pildă, „focul patimilor” sau „aprinderea mâniei”. Acest foc este legat acum cu multe lanțuri și, de aceea, nu se vede atât

de clar, dar priviți cum își arată flăcările dinăuntru omului: el se tulbură, se înroșește la față, face sângele să-i clocotească în câteva clipe, din cauza mâniei puternice! În acest timp focul este atât de mistuitor și de puternic, încât unii nu-l pot suferi și mor îndată, de parcă ar fi loviți de fulger. Flacăra altor patimi este mai puțin înverșunată, dar întotdeauna pătrunde în toată firea omului și cu trecerea timpului o pângărește. Și cât de mult se vede acest lucru, bunăoară, în omul desfrânat, invidios sau zgârcit!

Mai ales lăuntru trupului nostru este primejduit de viitoarele chinuri din iad, având nu numai trăsătura de a se aprinde, dar fiind și un izvor nesecat de foc. Acest lucru se vede în trupul fiecărui om, chiar și sănătos fiind, căci din orice parte a corpului, prin unele proceduri cunoscute, iar uneori chiar și fără ele, pot fi provocate o mulțime de scânteii. În timpul bolilor această rudenie a trupului nostru cu focul se descoperă și mai limpede. Căci ce boală nu-i aduce fierbințeală bolnavului? Unele boli chiar în chip vădit constă într-o ardere chinuitoare a întregului trup sau a părților sale bolnave. De aici provin denumirile acestor boli, cum ar fi „focul Sfântului Antonie” sau fierbințeala.

În afară de aceste cazuri, care sunt mai dese, putem vedea și altele, chiar dacă mai rare, când trupul omenesc are capacitatea de a se aprinde cu un foc

deosebit, care nu se aseamănă cu niciunul din lumea noastră, prin puterea de distrugere, și care amintește de focul iadului. Este vorba de așa numita aprindere spontană⁴, când omul viu și sănătos, dar având puterile trupesti tulburate, se aprinde deodată în chip văzut și este mistuit de flăcări în așa măsură, încât, într-un timp foarte scurt, uneori în câteva minute, nu mai rămâne nimic din el, în afară de o mână de cenușă. Ce înseamnă acest lucru, dacă nu arvuna focului iadului? Trupul muritor de acum, aprinzându-se astfel, arde și dispare, dar trupul viitor, cel nemuritor, nu poate să dispară, ci va arde veșnic. Acest lucru se întâmplă în gheena cea cu neputință de stins, care devine casa păcătosului.

Deși s-ar părea că nimic nu poate fi adăugat la groaza și suferința stării acestea, totuși păcatul nu se mulțumește numai cu suferința. Făcând din păcătoși ființe care ard de la sine, el va făuri pentru ei și o lume de foc sau, cum spune *Sfânta Scriptură*, un râu de foc, pentru ca încăperea să fie, cum s-ar spune, pe potriva celor ce locuiesc în ea. Căci este oare necesar, fraților, ca Dumnezeu cel atotputernic și bun să creeze singur această prăpastie de foc a iadului? Această beznă apare de la sine, din pricina păcatului. Cum anume? Luați aminte și cunoașteți însușirea cumplită a păcatului.

⁴ Este vorba despre combustia umană spontană, un fenomen pentru care nu s-a găsit nicio explicație științifică până în ziua de azi. (n.trad.)

Nu încapе îndoială că omul, prin fărădelegile sale, strică și otrăvește nu numai trupul său, dar și toate lucrurile care îl înconjoară, pe care le folosește fără măsură.

Această stricare rămâne în mare parte neobservată, dar uneori se face atât de simțită, încât molipsește chiar și aerul pe care îl respiră și astfel au loc epidemii și infecții. Acum închipuiți-vă întreaga stricare săvârșită de păcatele tuturor oamenilor, adăugați-o la stricarea pricinuită naturii văzute de către duhurile lepădate, apoi închipuiți-vă că în ziua cea de pe urmă a lumii, când se vor înnoi toate, partea stricată și otrăvită de păcate a naturii se va despărți de lumea cea nouă, curată și luminată, a lui Dumnezeu. Ce mare de otravă și de putreziciune se va alcătui din toate acestea! Ce ocean de foc și de flăcări! Și iată mediul în care vor trăi duhurile și sufletele lepădate. Căci în jurul cui poate să se formeze acest mediu, dacă nu în jurul celor ce l-au plămădit cu păcatele lor?

Nu fără vreun scop anume intrăm în amănuntele acestea în fața voastră, fraților, ci vrem să venim în sprijinul credinței, prin experiența omenească, și să lipsim necredința și libera-cugetare de motivul de a spune că dumnezeiescul cuvânt ne spune despre starea noastră de pe urmă numai lucruri tainice și de neînțeles pentru mintea omenească. Nu este așa și chiar de ni se pare ceva de neînțeles, e pentru că

mintea noastră se află acum în stare copilărească. Dacă ar crește și s-ar coace, în scopul înțelegerii ființei omenești și a lumii care ne înconjoară, atunci ar vedea adevărul lăuntric al celor ce ne sunt descoperite de credință și de *Evanghelie*. De aceea, am intrat în unele amănunte mai puțin obișnuite, pentru a îndepărta de la noi gândul întunecos și mincinos, acela că Însuși Făcătorul va chinui făptura prin atotputernicia Sa. Nu, dragostea veșnică nu chinuie și nu poate chinui pe nimeni. Păcatul e cel ce ne chinuie și ne sfâșie aici, pe pământ, și acolo, în iad. Dumnezeu nu a creat nici moartea, nici iadul, ele au fost făurite de păcat.

Împotriva acestui vrăjmaș să se întoarcă toată ura noastră! Păcatul să nu-și facă niciun pic de loc, nu numai în obiceiurile și faptele noastre, ci nici și în gândurile și cuvintele noastre! La prima apariție a păcatului în noi, sub orice chip ar apărea, să ne grăbim a-l izgoni și a-l strâmtora cu desăvârșire! După cum vom vedea în următoarele noastre convorbiri, harul lui Dumnezeu ne-a lăsat în acest scop atâtea mijloace, încât, de s-ar pierde cineva din pricina păcatelor (și numaidecât se va pierde, dacă nu se va îndrepta), se cuvine să se învinovățească numai pe sine pentru această pierzanie. Amin.

Cuvinte despre moarte

Cuvânt despre moarte în general

Alegând moartea ca subiect al acestui cuvânt, fraților, am vrea să vi-l arătăm pe cel din urmă dușman al nostru, cum mai este numită moartea în *Scripturi*, încât omul cel vechi și trupesc să se cutremure de toată groaza pe care o va simți în mormânt prin putrezire și, totodată, pentru ca omul cel nou și duhovnicesc din noi, care trăiește cu credință și nădejde, să-și poată înălța fruntea și să poată găsi liniștire în fața celor de care se cutremură trupul și sângele. Astfel, am vrea ca după aceste gânduri și discuții pe tema morții să rămână în noi pentru toată viața două simțiri: frica mântuitoare, care îndeplinește rolul unui zid împotriva înșelărilor și ispitelor lumești, al unui scut împotriva propriilor patimi și dorințe pătimase, și nădejdea creștinească, care ne înalță deasupra unor stări cu adevărat străine unui creștin – deznădejdea și puținătatea sufletească,

cu care moartea îi întâmpină pe copiii veacului acestuia, slujitori ai păcatului și ai cărnii.

Dar ce vom face pentru a atinge acest scop anevoios? Poate ar trebui să vă îndrept acum în grădina Edenului, la pomul oprit, de la care a început moartea noastră, unde pentru prima oară ni s-a spus înfricoșătorul cuvânt de judecată și de pedeapsă: „Pământ ești și în pământ te vei întoarce”. Sau să vă înalț la Golgota și să vă așez lângă Crucea Mântuitorului, unde moartea noastră a fost călcată cu moartea Fiului lui Dumnezeu și unde în toată puterea a început să se împlinească cuvântul mângâietor al prorocului: „Unde îți este, moarte, biruința ta? Unde îți este, moarte, boldul tău?” (Osea 13, 14; I Corinteni 15, 55)?

Să ieșim oare acum împreună la mormintele fraților noștri adormiți și să îi rugăm să ne spună taina morții, ca să ne facă să înțelegem ce îl așteaptă pe fiecare dintre noi în ceasul morții? Sau să ne închipuim patul morții noastre și să vedem cum îngerul morții se va apropia de noi și sufletul va trebui să se despartă de trup, plecând în acea împărăție din care nu este întoarcere? Va fi folositor să facem toate acestea, pentru ca, cercetându-l pe dușmanul nostru din toate părțile, să vedem toată puterea, dar și neputința lui.

Mulțumiri să aducem Domnului, pentru că acum putem vedea moartea sub toate aspectele ei. Bieților păgâni, care sunt lipsiți de descoperirile adevărurilor

cerești, le rămâne doar să se cutremure în fața morții. Chiar și cei mai înțelepți dintre ei, limitându-se numai la cele gândite de minte, și care nu pot privi mai departe decât propriile simțuri, nu au putut spune nimic despre începutul morții și despre ce îl așteaptă pe om de cealaltă parte a mormântului. Dar creștinul cu *Evangelhia* în mână poate privi mormântul cu îndrăzneală, pentru el acolo nu există întuneric, căci înțelege limpede nu numai începutul, ci și sfârșitul morții.

Urmând acest sfat ceresc, să cercetăm cauza apariției și esența morții, să privim ce se întâmplă înainte și ce se petrece după ea. Să aflăm din ce cauză uneori moartea e atât de grea și cum putem să o facem liniștită și fără durere. Și, în sfârșit, să ne îndreptăm atenția spre momentul morții care ne așteaptă pe toți, învățându-ne să o întâmpinăm ca niște creștini adevărați. Dar de data aceasta ne vom mulțumi doar cu o privire generală asupra morții și a stăpânirii ei asupra neamului omenesc.

Dacă unul dintre locuitorii cerului, care nu a mai fost niciodată pe pământul locuit de noi, ar veni aici și și-ar îndrepta atenția asupra neamului omenesc, ce credeți că l-ar uimi cel mai mult dintre cele văzute? Cred că înainte de toate l-ar uimi groaznica noastră înclinare spre moarte. Și-ar da seama îndată că omul este stăpânul pământului, căruia îi sunt supuse și

îi slujesc toate, cu voie sau fără voie, iar moartea ar vedea-o ca pe un dușman aprig și un tiran, căruia îi este jertfit stăpânul pământului, împreună cu toate fapăturile necuvântătoare. Și oare cât ar trebui să ne privească pentru a trage asemenea concluzii despre noi? Mai puțin de o clipă. Pentru că pe pământul locuit de noi, o, groaznică priveliște, nu trece nicio clipă fără să moară cineva.

Astfel, dacă cineva ar număra în continuu șirul morților omenești, această numărătoare ar putea înlocui cele mai bune ceasuri care măsoară timpul nostru pământesc. Atât de scurtă și trecătoare este existența noastră pământească! Se pare că a patra parte dintre oameni numai pentru acest lucru se nasc: pentru a muri, nelăsând nicio urmă a existenței lor, în afară de urma lăsată în inima sfâșiată de durere a părinților. Pentru mulți oameni clipa nașterii coincide cu clipa morții și mulți mor fără a vedea lumina zilei, având ca sicriu pânțele mamei.

Dintre cei rămași în viață doar a treia parte ajung la vârsta tinereții și doar jumătate dintre ei trec de mijlocul vieții. Iar cei ce ajung la ultimele hotare ale vieții (Și care sunt acestea? Doar 70-80 de ani!) sunt la fel de puțini ca spicele care au scăpat de sub tăișul secerii. Nimeni nu poate scăpa de moarte. Dacă intri într-o colibă dărăpănată, vezi înăuntru urmele morții, în munți - moarte, pe câmpii - moarte, în valurile

mării și în apele râurilor - tot moarte. Pentru orice există un timp potrivit, dar moartea nu ține cont de timp. Ea îl ocolește pe bătrân și-l răpește pe tânăr, lasă pruncul și o ia pe mama care îl hrănea; unul folosește toate mijloacele pentru a scăpa de o boală care părea neînsemnată și până la urmă moare din cauza ei, altul face totul pentru a-și pierde sănătatea și pentru a-și scurta zilele, dar trăiește. Înțeleptul moare fără a-și duce la capăt descoperirile pentru care a muncit un veac întreg, iar conducătorul de oști moare în ajunul luptei care ar hotărî soarta patriei sale. Mireasa sau mirele mor înainte sau după cununie.

Morții nu-i pasă de nimic omenesc, ea nu are inimă, nici suflet, ci numai o coasă cu care seceră. De multe ori moartea obișnuiește să trimită un prevestitor sau înainte-mergător: diferite suferințe și boli; uneori își amână venirea și lovitura, de parcă s-ar desfăta cu suferințele jertfei sale, dar îi este specific și să lovească pe neașteptate, asemenea unui hoț, noaptea. Câți oameni nu s-au mai sculat din somnul nopții, cu toate că înainte de a adormi își făcuseră planuri pentru mulți ani! Câți au căzut în somnul cel de moarte fiind încă la masă! Câți nu s-au mai întors acasă, după ce plecaseră doar pentru câteva minute! În zadar își risipește medicina toate puterile și cunoștințele: puterea morții rămâne aceeași, ea rămâne la fel de aprigă și lovește pe neașteptate.

Astfel, ca o răzbunare împotriva doctorilor care încearcă să facă imposibilul, uneori ei au parte de o viață și mai scurtă decât ceilalți muritori. Nici măcar religia nu scapă omul de moarte. Priviți oamenii care și-au închinat toată viața Domnului, credinței, virtuților și întregii omeniri. Toți râvneau, ca o milă cerească, lungirea zilelor. Dar moartea nu ține cont de nimic – chiar și cel drept rămâne fără suflare.

Văzând toate acestea, cine nu va suspina cu toată durerea sufletului său împreună cu sfântul cântăreț: „Ce taină este aceasta, ce s-a făcut cu noi? Cum ne-am dat stricăciunii? Cum ne-am înjugat cu moartea?”⁵

Amare sunt aceste întrebări, nimeni nu scapă de ele și cine este în stare să răspundă? Niciun glas nu poate răspunde din mormânt și nimeni nu s-a întors din iad.

Atunci este oare de mirare că și aceia dintre oameni care păreau înțelepți, având doar săraca putere a propriei rațiuni și, pe lângă aceasta, nenorocirea de a-și fi pierdut curăția sufletului și a conștiinței, au ajuns la groaznica concluzie că suntem născuți din întâmplare și că după moarte nu vom mai exista?

Să recunoaștem deci folosul credinței creștine și să-I mulțumim Domnului că, fără să avem vreun merit, a rânduit să ne naștem în Biserică. Acum tânărul și copilul știu despre scopul existenței omului și despre

⁵ Stihira Sfântului Ioan Damaschin, glasul al 8-lea, din slujba înmormântării. (n.red.)

viața noastră de după moarte mai mult decât știau toți filozofii și înțelepții păgâni. De pe Golgota, de la Crucea și de la Mormântul Domnului, toate se văd limpede. Acum noi cunoaștem nu doar începutul, ci și sfârșitul morții sau, altfel spus, moartea morții, despre care vom vorbi în următoarele noastre cuvântări. Amin.

Cuvânt despre moarte

Cu toate că data trecută am tratat superficial subiectul stăpâniri morții asupra neamului omenesc, totuși nu a putut trece neobservat cât de distrugătoare și groaznică este această stăpânire. Este groaznică prin neputința oricărui om de a scăpa de ea, fiindcă „*Cine este omul, ca să trăiască și să nu vadă moartea*” (Psalmi 88, 47)? Este groaznică din cauza necunoașterii timpului morții, fiindcă cine poate spune sigur că nu va muri înainte de vreme? Este groaznică prin suferințele sufletești și trupești care de obicei prevestesc venirea oricărei morți, dar și prin lipsa oricărei suferințe, atunci când moartea îl atinge pe om pe neașteptate, ca și cum ar fi din întâmplare.

Ați vrea oare să privim cu mai multă atenție urmările morții asupra omului, încât această privire să înrădăcineze în noi și mai mult frica mântuitoare

de moarte, atât de folositoare și necesară în lucrarea pocăinței și a mântuirii noastre? Dacă da, atunci să știți că urmările morții sunt, din toate punctele de vedere, deosebit de importante și hotărâtoare, încât cel ce le va cerceta și va înțelege puterea și importanța lor nu le va mai uita niciodată, avându-le pururea în gând.

Cu toate acestea, noi nu putem înțelege la ce va fi supus omul mort, acolo unde pleacă, în cealaltă lume. Deși sunt importante, aceste urmări nu pot fi cunoscute exact, ci numai le presupunem. Vedem doar acele urmări care se răsfrâng direct asupra lumii noastre și astfel le putem cerceta.

Aceste urmări, după cum v-am spus, sunt deosebit de importante, nu pot fi tăgăduite și nici ocolite! Acest adevăr este înrădăcinat chiar în ființa omenească. Înainte de moarte, chiar de ar avea omul mari suferințe, chiar de s-ar afla într-o stare jalnică, fiind istovit, chiar de s-ar asemana cu Iov care ședea pe gunoaie, totuși rămâne om, adică ființă vie, simțitoare și rațională. Însă după moarte, chiar cu o clipă înainte de ar fi fost omul puternic și înfloritor, el devine neînsuflețit și, chiar dacă arată ca înainte, acum nu mai are viață: ochii nu mai văd, urechile nu mai aud, gura a amuțit, mâinile, picioarele și chiar inima nu se mai pot mișca. În scurt timp chiar și aceste rămășițe trupesti ale omului își pierd chipul și încep să se descompună, după care din om mai rămân doar

câteva oase goale și un pumn de țărână, și nu pentru mult timp.

Prin toate acestea se poate vedea ce schimbări groaznice suferă omul după moartea sa! Astfel, se întâmplă un lucru cu mult mai grav decât dacă omul, printr-o minune oarecare, ar fi răpit de pe pământ și ar fi pus pe unul dintre corpurile cerești, deoarece, chiar ținând cont de toate diferențele dintre condițiile vieții de acolo și cele de pe pământ, cel mutat tot ar rămâne în trupul său, iar materia de acolo s-ar asemăna cât de puțin cu cea pământească. Moartea, dimpotrivă, îl înstrăinează pe om de toate cele trupesti, el devenind numai un duh, care nu are nici trup, nici sânge; în același timp, se schimbă din temelie toate condițiile vieții omenești, precum și toate relațiile sale cu cei asemenea lui și cu întreaga lume.

Cât timp omul are trup și este viu, se îndeletnicește cu lucrurile trupesti și simțite; cele trupesti și văzute sunt mijloace pentru existență, pentru care își întrebuintează puterile sufletești, dar odată cu moartea această unire cu cele simțite și văzute încetează pentru totdeauna. Rămânând fără trup, omul nu mai are nevoie de acele lucruri pentru care se ostenea atât de mult și în care își vedea fericirea. Pe de altă parte, toate lucrurile cu care îi era ocupat sufletul, chiar dacă păreau atât de accesibile, plăcute și necesare, trebuie lepădate pentru totdeauna, fiindcă

fără trup și fără simțuri nu mai are cu ce și nici putere să se ocupe cu cele trupești.

Astfel, cel ce a trăit în preajma altarului se lipsește și de altar și de biserică, cel ce a fost iubitor de știință nu mai are nici cunoștințe, nici stele pe cer pe care să le poată privi, nici ierburi și animale pe pământ, care ar putea fi cercetate, plugarul nu mai are câmpuri pe care să le poată lucra, iar negustorul se lipsește de bunurile sale. Cel mort are nevoie de o altă hrană, de o altă cunoaștere, care să se potrivească cu noua sa existență într-o altă lume.

Este de prisos să spunem că moartea, în clipa venirii sale, întrerupe pentru totdeauna ocupația omului, oricare ar fi aceasta.

De ai muncit pentru un lucru mare și folositor și îți mai trebuia puțin timp pentru finalizarea lui și chiar dacă nimeni în afară de tine nu e în stare să-l sfârșească, morții nu-i pasă de asta; ea aduce cu sine sfârșitul vieții tale pământești și cele neisprăvite rămân pentru tine așa, pentru veșnicie. Dacă ai reușit să lași scris care e voia ta în privința bunurilor tale, ca să fie împărțite după cum ai vrut – bine, dacă nu, vor fi împărțite fără voia ta și poate vor ajunge unde nici n-ai vrut. Dacă ai dorit cu tărie să schimbi ceva din cele făcute mai demult, bunăoară să te împaci creștinește cu un oarecare dușman, să răsplătești pe cineva dintre cei pe care i-ai nedreptățit sau să lași

cuiva ceva în semn de stimă și dragoste, dar nu ai făcut toate acestea până la moarte, atunci vor rămâne neîmplinite pentru veșnicie. Moartea pune capăt pentru totdeauna îndeletnicirilor noastre pământești, în orice ar consta ele și orice ar cere din partea noastră.

Măcar de ar putea cei adormiți să-și facă cunoscute dorințele în vreun fel în lumea noastră! Mulți, dacă nu chiar toți apropiații și rudele lor ar socoti ca o datorie îndeplinirea acestora, dar acest lucru nu e cu putință! Neavând trup, omul nu mai are nici mijloacele de comunicare cu lumea și cu cei rămași în lume care, fiind încă îmbrăcați în trup, nu pot pătrunde în lumea duhurilor în care se află cei adormiți. De aceea, chiar de ar continua cei de aici să te iubească și chiar de ți-ar dori tot binele în viața de dincolo, totuși nimeni nu poate să cunoască și să îndeplinească voia ta și nici tu n-o poți transmite cuiva. De dorul tău vor plânge și se vor tângui, se vor ruga și vor face fapte bune în numele tău, lucru la care își îndeamnă copiii Sfânta Biserică, dar nimeni nu va putea comunica cu tine. Toate intențiile, dorințele și nevoile tale se vor pune în mormânt împreună cu tine pentru totdeauna și nimeni nu le va cunoaște pe pământ, doar dacă Domnul Însuși va voi să le descopere cuiva, într-un fel oarecare, ceea ce, după cum ne arată sfânta istorie, se întâmplă foarte rar.

Gândiți-vă, fraților, la toate acestea și vă înfricoșați! Gândiți-vă și trageți concluzia din toate acestea care sunt regulile necesare pentru viață. Ele sunt scurte și clare, folositoare și necesare pentru toți.

Dacă trupul nostru trebuie neapărat să ne părăsească după moarte și să se prefacă în țărână, ceea ce se poate întâmpla chiar și într-un timp apropiat, atunci este oare necesar să-l îngrijim la nesfârșit și să nu ne îngrijim de starea sufletului nostru, cu care vom rămâne pentru veșnicie?

Dacă lumea care ne înconjoară și ne preocupă atât de mult trebuie să dispară pentru noi pentru veșnicie, este oare chibzuit să mărginim întreaga lucrare a sufletului nostru la această lume, să ne legăm de ea cu toate puterile inimii noastre, să nu ne pregătim pentru o îndeletnicire mai înaltă, care ne așteaptă după moarte, și să nu adunăm la vremea cuvenită cele ce ne vor fi de folos acolo?

Dacă lucrările noastre din această lume vor înceta odată cu moartea și din cauză că după moarte nu este cu putință nu numai să ducem la bun sfârșit aceste lucrări, dar nici să cunoască cineva de aici dorințele noastre, atunci nu s-ar cuveni oare să stăruim din timp pentru cele trebuincioase, fără a aștepta ceasul morții, care ne-ar putea surprinde? Aici putem repeta cuvintele Mântuitorului: „Ceea ce faci, fă mai curând” (Ioan 13, 27), „Împacă-te cu pârâșul tău degrabă (și prin

asta cu judecata Domnului și cu conștiința ta), *până ești cu el pe cale*" (Matei 5, 25). Să pregătim candela și untdelemnul faptelor bune, până nu se face noapte și vine pe neașteptate mirele și până nu va fi închisă ușa înaintea noastră. Amin.

Cuvânt despre ce este moartea

Îndeajuns am cercetat partea materială a morții, am privit cumplitele sale urmări asupra omului, acum este timpul să ne apropiem de patul nostru de moarte și să o privim în ochi cu luare aminte, pentru a cunoaște, pe cât e cu putință ce este moartea.

Oare ce alt subiect se cuvine să fie cunoscut de oameni mai bine decât acesta, din moment ce atât de des vedem oameni morți sau muribunzi?

Luați aminte, fraților! Toți înțelepții și cercetătorii științelor nu vă pot spune cu certitudine care este esența morții și de multe ori nici măcar nu pot spune cu certitudine dacă cineva a murit într-adevăr sau nu. Din această cauză, atât legea, cât și conducătorii ne previn să fim atenți, ca nu cumva să fie socotit mort un om care încă nu a murit și astfel să fie îngropat de viu.

Dar de unde provine această incertitudine? Din cauza faptului că există stări în care omul pare mort, cu toate că nu a fost încă atins de moarte. Este vorba despre cazurile când omul își pierde cunoștința pentru o vreme mai îndelungată. În aceste situații apar toate semnele morții: omul nu se mai mișcă, nu mai are căldura specifică unui trup viu, nici cea mai fină răsuflare; pare un trup neînsuflețit și aceste

simptome continuă nu doar câteva ore, ci chiar zile întregi; uneori în asemenea stări apare și putrezirea trupului, care este socotită de obicei ca o adevărată moarte; dar, cu toate acestea, omul socotit mort încă nu a murit, ci este viu, putând să se întoarcă la viață și să fie sănătos, să-și continue viața pe pământ încă pentru mult timp.

Cu acest val al incertitudinii este acoperit sfârșitul vieții omenești de către Pronia dumnezeiască! Cine poate să-l ridice măcar puțin? Firesc ar fi să așteptăm acest lucru din partea celor ce au trecut deja prin porțile morții, din partea fraților noștri care au adormit. Dar de vreme ce ei erau în viață și nu trecuseră încă prin acele porți, fără îndoială că nici ei nu știau ce îi aștepta dincolo, iar după ce au trecut și porțile morții s-au încuiat în urma lor, nu le-a mai fost cu putință să se întoarcă și să ne spună ce li s-a întâmplat când treceau prin ele.

Poate ar trebui să așteptăm explicarea acestei mari taine a morții de către cei cărora le-a fost dat să părăsească această viață și să treacă de la existența pământească în lumea cealaltă, iar apoi s-au întors la cei de pe pământ, adică oamenii care au înviat din morți. Asemenea oameni au fost puțini în toată istoria omenească. Totuși au fost câțiva, de exemplu, cei ce au fost înviați din morți de către Mântuitorul nostru, printre aceștia fiind și Dreptul Lazăr. Fără îndoială că

cei ce trăiau pe pământ în timpurile lor, chiar și din simplă curiozitate, au încercat să afle de la ei ce se întâmplă cu un om în timpul morții. Și, chiar de au aflat ceva, așa a fost rânduit de Pronia dumnezeiască, ca până la noi să nu ajungă nimic din cuvintele lor! Probabil cei înviați nu au descoperit nimănui taina morții, cu toate că au cunoscut-o prin propria experiență. Dar de ce nu au descoperit-o?

Deoarece nu au avut nevoie să facă acest lucru sau din cauză că nici nu puteau face acest lucru, deoarece nu există cuvinte pământești care ar putea descrie acele lucruri înalte și suprafirești care li s-au întâmplat după moarte. În acest sens ne este martor Apostolul Pavel care, după cum însuși mărturisește, a fost răpit până la al treilea cer, unde a auzit o mulțime de cuvinte, dar ce fel de cuvinte? Cuvinte pe care, după cum spune, „*nu se cuvine omului să le grăiască*” (II Corinteni 12, 4). În toată istoria creștinismului mai avem doar două-trei istorisiri ale oamenilor care s-au întors la noi din mâinile morții, dar aceste istorisiri se referă mai mult la cele văzute și întâlnite dincolo de moarte, în lumea cealaltă, nu la ceea ce au suferit ei în clipa morții, de aceea nici nu pot răspunde la întrebarea „Ce este moartea?”.

Deci ce vom spune după toate acestea despre moarte? Vom spune că înainte de toate moartea este o taină măreață și de nedescris! Așa a voit Pronia

dumnezeiască și nu este nicio îndoială că pentru aceasta există cauze temeinice și scopuri bune.

Care sunt aceste cauze? Probabil cauzele se ascund chiar în obiectul discuției. Ca să ni se explice ce este moartea, ar trebui să fie lămurită mai întâi legătura dintre două lumi, lumea noastră simțită și cea duhovnicească, precum și legătura timpului cu veșnicia. Ne-ar ajunge oare cuvintele și înțelegerea pentru a lămuri aceste lucruri? Nu, este în zadar, căci atunci când dorința noastră de a cunoaște atinge acest subiect, mintea, în ciuda înclinării sale spre multa vorbire, amuțește, neputând să ne spună ceva. Ar trebui oare, în acest caz, ca Pronia dumnezeiască să alcătuiască o limbă diferită, ca să ne învețe despre acestea?

Și, chiar de i-ar fi cu putință, pentru ce să o facă? Lămurirea tainei morții ne-ar fi mai degrabă spre daună, decât spre folos; probabil că împlinirea dorinței de cunoaștere ar lipsi moartea de buna sa înrâurire asupra moravurilor noastre. Atunci ne-am apropia de moarte ca de o trecere oarecare, întunecată, ca și cum am trece prin munți sau prin păduri în care cunoaștem toate intrările și ieșirile. Astfel, nu ar mai exista acea sfântă și măreață taină a morții, iar noi am fi lipsiți de frica ei mântuitoare.

Dar poate va zice cineva: „Oare cum e cu putință să fim lăsați în această necunoaștere desăvârșită, mai

ales în legătură cu sfârșitul vieții noastre pământești?”

Dar să-I mulțumim lui Dumnezeu că, de fapt, nu ne aflăm în această necunoștință. Cuvântul dumnezeiesc ne-a grăit toate cele necesare despre acest lucru, după cum se vede și din cuvântul care urmează.

Deci chiar acum să tragem învățăminte folositoare pentru suflet din taina morții noastre. Ne stă înaintea tainica și măreața clipă a morții și cât de nepricepuți se arată aceia dintre noi care își petrec viața fără a se gândi la ce îi așteaptă la sfârșit! Această muștrare o îndrept mai ales spre aceia care în toate preocupările lor se arată iubitori de cunoștință și plini de curiozitate, așa cum sunt mai ales cei dedicați întru totul științelor omenești. Dacă ești unul dintre aceștia, iubite frate, iată un lucru la care merită să cugeți: propria ta moarte! Amin.

Cuvânt despre obârșia morții

De unde provine moartea oamenilor? Aceasta este o întrebare deosebit de importantă, nu doar din pricina importanței morții în sine, ci și din cauza urmărilor sale asupra întregii noastre vieți. Deoarece, dacă eu mor din cauză că moartea este ceva firesc, ceva ce mereu a existat și va exista în continuare, atunci nu îmi rămâne altceva decât să renunț la toată grija față de starea mea de după moarte și să cedez în fața necesității inevitabile de a plăti birul morții. Dar dacă, dimpotrivă, moartea nu este o urmare firească a firii omenești, ci lucrarea unei cauze deosebite, care a molipsit cu stricăciune firea mea, atunci ar trebui să mă gândesc dacă este oare cu puțință să mă feresc de ea sau, cel puțin, să-i schimb urmările asupra mea, să mă apăr de urmările ei distrugătoare, sau, altfel spus, de puterea ei otrăvitoare.

Și, având în vedere cele spuse, să ne întrebăm din nou: De unde provine moartea oamenilor?

La această întrebare importantă avem la îndemână două răspunsuri care se contrazic reciproc. Unul ne spune că moartea este consecința firească a naturii noastre și anume a stricăciunii trupului nostru. Celălalt ne spune că moartea nu este firească, ci un rău

întâmplător, care a pătruns în firea noastră, din cauza păcatului și a încălcării poruncii dumnezeiești.

Cine ne dă primul răspuns, acela că moartea este inevitabilă și firească pentru alcătuirea noastră trupească? Acest lucru ni-l spun toată lumea păgână, toți înțelepții și filosofii ei, până la apariția creștinismului în lume. Așa, în mod uimitor, afirmau și afirmă chiar și unii din rândul creștinilor. Acest lucru într-un fel îl spunem chiar și noi, fără să ne dăm seama, fiindcă atunci când vorbim despre moartea unui om zicem că acela „și-a plătit datoria” sau „a dat birul naturii”, acestea fiind expresii păgâne care au trecut, din păcate, și la creștini.

Cine ne învață al doilea lucru, acela că moartea nu este un bir plătit naturii, ci păcatului și că ea a pătruns în omul nemuritor din întâmplare, prin căderea noastră de la Izvorul vieții, de la Domnul, prin încălcarea poruncilor Lui dătătoare de viață?

Acest lucru ne învață pretutindeni cuvântul dumnezeiesc; acest lucru îl spuneau toți prorocii și toți apostolii; așa ne-a binevestit Mântuitorul nostru și de la El această predanie a primit-o Biserica Sa.

Să ne întrebăm deci care dintre aceste două păreri este adevărată ar însemna să necinstim credința creștină și să rănim inima oricărui creștin adevărat. Dar din cauza că, după cum am văzut, chiar printre creștini au fost și sunt oameni care, urmând păgânilor,

afirmă că moartea este consecința firii noastre, din care cauză și Biserica, în ziua Ortodoxiei, crede de cuviință să lepede și să osândească triumfător această rătăcire, de aceea vom socoti și noi ca o datorie, pe cât ne este cu putință, să arătăm absurditatea acestei înșelări.

În ce constă această înșelare și pe ce își are temelia? Pe faptul că moartea este un fenomen întâlnit pretutindeni și în toate timpurile și așa a fost de la începutul veacurilor, căci ființa noastră, adică alcătuirea trupească, este atât de firavă și înclinată spre stricăciune, încât într-un timp scurt cu siguranță se va strica de tot și este un lucru greu de închipuit că vom putea trăi veșnic în trupul nostru.

Toate aceste lucruri sunt adevărate și oare poate spune cineva că vom avea parte de veșnicie cu acest trup muritor? Cuvântul dumnezeiesc, atribuind ființei noastre veșnicia, vede mai bine decât toți înțelepții stricăciunea trupului nostru și neputința lui de a fi veșnic, din care motiv îl și numește „trup al morții”. Omul a fost înzestrat cu veșnicia, dar nu cel ce are firea de acum, căzută în păcat, ci omul de la început, care avea curăția pe care a primit-o din mâinile Creatorului. Atunci lucrurile au stat cu totul altfel, nu doar cu sufletul și trupul nostru, ci cu toate lucrurile din această lume.

Acum ne este greu să ne închipuim starea cea dintâi în care a fost omul nemuritor, din cauză că noi

nu am văzut așa ceva și nici acum nu vedem, nici în noi, nici în alți oameni. Dar acesta nu este un motiv pentru a renunța la nemurire, mai ales că există și alte dovezi din care putem trage cu totul alte concluzii. Și care sunt acestea?

În primul rând, chiar reacția ființei noastre care, în împrejurări grele, își întoarce privirea de la moarte ca de la ceva cu totul străin. Oricine ai fi și oricât de mult ți-ar fi întunecată mintea de tot felul de păreri și înțelegeri înșelătoare, încearcă să te apropii, de pildă, de sicriul unui tânăr, care ieri era încă plin de viață și în putere, iar acum stă înaintea ochilor tăi lipsit de suflare din pricina morții. Privește fața celui mort: oare vei putea spune tu, fără să te îndoiești, că această groaznică stare este lucrarea naturii? De ce văzând acestea se cutremură toată ființa ta, ți se strânge inima, îți amorțesc simțurile, ți se tulbură mintea și nu mai poți spune nimic? Dacă aceste lucruri îi sunt firești omului, atunci nu știu cum să numesc acest „firesc”, cum să explic legătura lui cu neamul omenesc și din ce cauză este atât de crud cu noi. În acest caz nu poate fi decât o explicație: să cădem de acord că toată lumea, deci și neamul omenesc, este stăpânită de o oarecare putere întunecată și rea, care se bucură de stricăciune, se îndulcește cu lacrimile și chinurile creaturilor sale.

Dar, după cum ni se arată din toate celelalte lucruri, lumea este condusă de Pronia dumnezeiască.

Singur poți fi de acord cu asta. Dacă într-adevăr crezi și ai o înțelegere corectă a lui Dumnezeu și a desăvârșirii Sale, atunci judecă singur: poate oare moartea să vină de la Dumnezeu și să fie lucrul mâinilor Lui? E ca și cum am spune că lumina naște întuneric sau că dulceața este amară. Este oare posibil să fie așa? Oare atotputernicul Dumnezeu nu a putut face în așa fel, încât omul creat de El să nu fie dat în mâinile morții? Și pentru ce să fie dat? Cine sunt cei predați morții după judecata omenească? Criminalii cei înrăiți. Atunci Dreptatea dumnezeiască cum să permită ca moartea să se atingă de un om nevinovat, așa cum a ieșit el din mâinile Creatorului?

Dar măcar de ar fi lipsită moartea de chinurile ei! Însă priviți mulțimea oamenilor care mor: este oare moartea lor un lucru firesc și înfăptuit de mâinile Domnului? Nu! Fie moartea este un lucru nefiresc și, după cum ne învață *Scriptura*, nu este o consecință a firii și nici nu e înfăptuită de Creator, ci e rod al stricăciunii și al păcatului, fie Creatorul nu este bun și nici drept.

Din acest motiv, cei ce gândesc fără înțelepciune că moartea nu este altceva decât birul plătit firii omenești, înseamnă că au o altă înțelegere despre Dumnezeu și despre desăvârșirea Lui sau, mai bine zis, tăgăduiesc această desăvârșire, după cum, din păcate, li se întâmplă multora dintre ei. Dar noi să

tragem învățăminte din această cuvântare, ca să nu folosim neînțelept vorbele păgânești despre moarte, acelea că ea este birul plătit firii omenești; moartea nu este un bir plătit firii, ci păcatului, sau chiar și firii, numai că nu celei dintâi, nevinovată și curată, pe care am primit-o din mâinile Domnului, ci firii căzute, care a fost stricată de păcat și de diavol, după cum vom vedea din cuvântul care urmează. Amin.

Alt cuvânt despre obârșia morții

În cuvântul precedent am văzut, cu puterea mărginită a minții omenești neputincioase, că moartea nu este și nici nu poate fi un lucru propriu firii noastre și nici o înfăptuire a Domnului nostru și că să gândești astfel, așa cum, din păcate, gândesc unii, înseamnă să micșorezi slava dumnezeiască și mai ales bunătatea nemărginită și dreptatea Lui. După toate acestea, apare în mod firesc întrebarea: De unde a apărut totuși moartea și cum a pătruns ea în noi, în firea noastră și în tot neamul omenesc?

Firea noastră omenească nu ne dă un răspuns la această întrebare, nu ne pot răspunde nici istoria și nici învățătura neamului omenesc. Răspunsul îl putem găsi în descoperirea dumnezeiască și acest răspuns, firește, nu poate fi primit decât de o minte sănătoasă, nemolipsită de superstițiile și de înțelepciunea lumească.

Să prezentăm deci acest răspuns în toată simplitatea lui, după cum se cuvine să facem cu asemenea subiecte importante.

Moartea nu exista în lumea creată de desăvârșitul Dumnezeu, în Împărăția Lui. Ea nu este o lucrare a Domnului, ci a celor creați de El, fiind consecința relei întrebuințări a libertății cu care au fost înzestrați.

Este clar pentru oricine că ființele raționale și libere își puteau întrebuița voința și puterile după cum doreau, și pentru bine, și pentru rău, adică puteau pași pe calea adevărului și a vieții veșnice sau pe calea opusă, a răului și a minciunii, împotriva poruncilor Creatorului lor, îndepărtându-se de El – unicul Izvor dătător de har și de viață – iar prin această îndepărtare au apărut inevitabil căderea, schimbarea puterilor sufletești, istovirea și, în sfârșit, moartea.

Unde și când a avut loc aceasta groaznică despărțire a ființelor cugetătoare și libere de Izvorul vieții și al nemuririi, de Domnul?

Din cuvântul lui Dumnezeu – și cine altcineva ne poate descoperi acestea? – aflăm că această groaznică schimbare avut loc nu pe pământ, ci în cer, și probabil s-a petrecut înainte de a fi creat pământul și neamul nostru omenesc. Primul muritor nu a fost pe pământ, în Eden, cum ne închipuim noi de obicei, ci în cer, chiar lângă tronul dumnezeiesc, și acela nu a fost om, ci arhanghel, fiind chiar primul dintre îngeri. El a fost cel ce a văzut cel mai de aproape desăvârșirea dumnezeiască, fiind primul care a primit cuvântul sfatului Celui Necreat, fiind astfel cel mai fericit dintre toate creaturile.

În afară de a-I mulțumi cu evlavie și de a avea dragoste față de Creatorul său, ce-i mai lipsea lui, ca să fie desăvârșit pentru veșnicie? Însă chiar acestea i-au

lipsit! Dar cum și de ce a fost posibil să-i lipsească? Aceasta este o taină pe care noi nu o putem cunoaște! Însă acest înger purtător de lumină nu a putut rămâne în cinul său, nu s-a mulțumit cu cinstea și fericirea cu care a fost înzestrat și s-a ridicat împotriva Creatorului și Binefăcătorului său, și-a închipuit nebunește că poate să trăiască fără voia Lui și chiar să lupte împotriva Lui.

Așa a avut loc lupta creaturii împotriva Creatorului său: arhanghelul și susținătorii lui (pentru că de nebunia lui s-au molipsit și alți îngeri) nu au putut sta împotriva Celui atotputernic, căzând din cer în adâncul iadului.

Acolo se află primul muritor și primul mormânt din lume! Moartea îngerilor răzvrătiți nu putea fi asemenea morții noastre, fiindcă ei erau duhuri lipsite de trup, dar, odată cu răzvrătirea lor și depărtarea de Dumnezeu prin păcat, s-au lipsit de viața și de fericirea pe care le aveau înainte, n-au mai putut avea viață întru Domnul și și-au pierdut puterile. Fiind duhuri nestricăcioase, nu puteau înceta să existe cu totul, nu puteau să se descompună în părți și să dispară asemenea trupurilor noastre stricăcioase, dar au fost supuse unei morți cu mult mai grea: depărtarea veșnică de Dumnezeu, fără a putea să se întoarcă la unicul Izvor al vieții celei adevărate.

Puteți oare să vă închipuiți ce groaznică dezordine este de atunci în toată lumea creată, din cauza acestei răzvrătiri a duhurilor? Din cauza morții arhanghelilor și îngerilor! Ar fi putut avea loc chiar distrugerea întregului univers! Era posibil ca după aceasta Domnul să nu mai voiască să creeze alte ființe cugetătoare și libere. Dar în acea clipă au fost descoperite nemărginita și nesfârșita înțelepciune a lui Dumnezeu. A apărut o lume nouă, lumea noastră, și în mijlocul ei – omul... După cum vom vedea, nici el nu a putut rămâne în desăvârșirea cu care a fost înzestrat și la rândul său a fost supus morții, dar acest lucru s-a întâmplat pentru a i se descoperi că bunătatea și atotputernicia lui Dumnezeu sunt nemărginite, pe care nebunește le dorea primul dintre arhanghelii căzuți. Amin.

Cuvânt despre cum a fost molipsit de moarte neamul omenesc

Am văzut cum a apărut moartea pentru prima oară în lume, fără intenția și voia Creatorului; am văzut cum moartea a apărut în arhanghelul căzut și cum a transmis-o celorlalți îngeri. Acum trebuie să adăugăm un singur lucru: că moartea cea dintâi, din lumea îngerească, a fost îngrozitoare, deoarece totodată a devenit și moarte veșnică, pentru care nu există înviere.

Dar oricât de groaznică este această moarte, asupra noastră ea nu a are nicio înrâurire, pentru că tot neamul omenesc și chiar cerul și pământul nostru probabil că încă nu existau atunci.

Între timp, pentru a arăta nemărginita Sa putere și bunătate, Creatorul a binevoit să creeze lumea noastră vizibilă, simțită și trupească. A fost creată și pusă în mijlocul acestei lumi o ființă care unea în sine sufletul și trupul. Acela a fost omul cel dintâi, protopărintele nostru. Cu sufletul și prin alcătuirea ființei sale el a fost ca un înger, doar că a fost îmbrăcat în trup și astfel se asemena cu celelalte ființe trupești de pe pământ. Trupul primilor oameni, prin alcătuirea și acțiunile sale, se asemena, fără îndoială, cu trupurile noastre, dar avea în plus o anumită desăvârșire, pe care noi

acum nu o mai avem. Și, ce este cel mai important, era fără de moarte, nu în sensul că era nemuritor ca sufletul, ci în sensul că avea în sine posibilitatea și puterea de a nu muri și de a trăi veșnic, lucru de care sunt lipsite trupurile noastre de acum.

Această deosebire importantă se datorează anumitor cauze, dintre acestea prima fiind aceea că omul nevinovat era chipul Domnului și se afla într-o legătură strânsă cu Chipul cel dintâi. Viața veșnică din Ființa dumnezeiască se revărsa direct în ființa omenească, umplând astfel cu putere și nestricăciune sufletul său și prin el și tot trupul omenesc. Din această cauză, trupul primilor oameni nu era supus stăpânirii stihiiilor⁶, care acum stăpânesc asupra trupurilor noastre, care sunt astfel supuse multor acțiuni distrugătoare. În natura care îl înconjura atunci pe om nimic nu dăuna sănătății și puterilor lui, ci, dimpotrivă, toate tindeau spre ajutorul lui, dacă avea nevoie.

Spun dacă avea nevoie, deoarece trupul curat al omului, fiind pătruns de puterea asemănării cu Dumnezeu, nu doar că nu avea nevoie de întreținerea propriilor puteri, ci chiar putea fi el însuși izvor de putere și dătător de viață pentru creaturile inferioare care îl înconjurau. Din aceste cauze primul om, deși era compus și din trup simțitor, avea capacitatea de a nu muri și de a trăi veșnic.

⁶ Influențelor climatice. (n.red.)

Dar, în principiu, el putea să moară. Calea pentru producerea acestei nenorociri era doar una: depărtarea de Dumnezeu, Izvorul vieții; fiind lăsat astfel cu propriile puteri și neavând în sine izvorul vieții, s-a supus neputințelor și stricăciunii, care puteau lucra în firea lui trupească. Iar pentru despărțirea de Dumnezeu omul, la fel, avea o singură cale: încălcarea poruncilor dumnezeiești, adică păcatul.

Pentru ca acest lucru să nu se întâmple și omul să nu piardă nemurirea prin încălcarea voii lui Dumnezeu prin săvârșirea păcatului, el a fost înzestrat din belșug cu toate cele necesare.

Dar omul era înzestrat și cu libertate, un dar înalt, necesar unei ființe moral-raționale, însă totodată și foarte periculos, deoarece, folosindu-se de puterea acestei libertăți, omul, asemenea arhanghelului din cer, putea să facă orice voia, putea să rămână în legătură cu Izvorul vieții, Creatorul lui, dar putea și să se îndepărteze de El, spre marea lui nenorocire și pagubă.

Pentru a-l ajuta pe om să-și descopere grabnic propria libertate și voință, încât prin folosirea lor la cele bune să sporească în bunătate, grija părintească a lui Dumnezeu i-a dat spre încercare o poruncă, care îi interzicea să mănânce din unul dintre pomii aflați în Rai. În acest fel, toate posibilitățile de cădere a omului au fost reduse la una singură, toate ispitirile posibile

ale răutății (care, după cum vom vedea, îl așteptau pe om în viitor) au fost reduse la una singură, la cea mai mică ispită, a cărei trecere nu era prea grea.

Pentru a-l feri și mai mult pe om de reaua întrebuințare a libertății sale și de alte ispitiri, bunul Dumnezeu i-a arătat și ceea ce îl aștepta în cazul încălcării poruncii care îi fusese dată, spunându-i clar că urmarea directă a acestei încălcări avea să fie moartea. „În ziua în care vei mânca din el (din rodul pomului interzis), vei muri negreșit!” (Facerea 2, 17), adică, ținând cont de gravitatea acestor cuvinte sfinte, „vei muri negreșit” însemna pentru om o pagubă groaznică și o mare cădere.

În acest fel noi, pe cât a fost cu putință, am fost feriți din toate părțile de primejdie. Din cauză că era necesar să ne fie descoperită libertatea pe care o aveam, să ne hotărâm singuri soarta, ca niște ființe raționale, să ne alegem modul de existență, fie în legătură cu Domnul, după cum era gândul Lui, fie după propria noastră dorire și gândire, ne-a fost pusă înaintea cea mai simplă și cea mai ușoară încercare. Totodată au fost îndeplinite toate cele necesare pentru ca această experiență hotărâtoare să ne fie de folos.

Să ne închipuim deci împrejurările în care se aflau protopărinții noștri în grădina Edenului, să fim alături de ei în imaginație: Iată, în fața noastră este pomul interzis cu rodul lui, iar deasupra lui se văd

porunca dumnezeiască și amenințarea morții. Nu ar fi oare drept să spunem despre această împrejurare ceea ce i-a zis Domnului prorocului: „Iată, eu astăzi ți-am pus înaintea viața și moartea” (Deuteronomul 30, 15), adică „alege singur ce voiești”! Este adevărat că în grădina Edenului am avut în față nu doar viața, pentru că eram părtașii ei, ci chiar nemurirea și moartea. Cine se putea aștepta să fim atât de nepricepuți, să fim proprii noștri dușmani, încât să lepădăm nemurirea și viața și să alegem moartea în mod liber, prin propria noastră voință? Dar chiar așa s-a întâmplat, după cum vom vedea în cuvântul care urmează.

Acum să mai explicăm câte ceva despre nemurirea noastră din grădina Edenului. Unii, după cum am văzut înaintea, sunt nedumeriți cum este cu putință ca trupul omenesc să fie lipsit de moarte. Vom întreba și noi: Din ce pricină trupul lipsit de păcat ar putea ajunge muritor? De unde ar putea să apară moartea în el? De la Domnul? Dar El l-a umplut pe om cu Viața Lui care, în stadiul desăvârșirii, l-ar fi îndumnezeit, ajungând asemenea firii omenești a Mântuitorului nostru. Oare din lumea din afară? Dar în ea nu au existat moartea și stricăciunea care există acum. Din lăuntrul omului? Dar în el, până la căderea în păcat, era doar viață. Dacă soarele și luna există până acum, de ce nu ar trăi și omul veșnic?

Toate nedumeririle apar din cauză că noi judecăm aceste lucruri prin raportare la starea trupului pe care-l avem acum, dar care nu este trupul cel dintâi. Dacă judecăm astfel, este greșit, e ca și cum am trage concluzii despre frumusețea porfirei împărătești, după ce privim cârpele care au rămas din ea.

Să ne amintim deci cuvintele Apostolului Pavel: „*este trup firesc, este și trup duhovnicesc*” (I Corinteni 15, 44). Trupul nostru cel dintâi se aseamăna mai mult cu cel duhovnicesc, dar nu era întru totul duhovnicesc, căci ceva duhovnicesc nu se descompune, nici nu se strică.

Dar poate că va zice altcineva: Oare nu trebuia ca omul să sufere niște schimbări? Oare trebuia ca el să rămână veșnic pe pământ? În acest fel nu ar mai rămâne loc pentru viețuirea neamului omenesc pe pământ.

Poate că îl așteptau pe om niște schimbări în ceea ce privește existența lui, eventual ridicarea la cele de sus, dar oare pentru aceasta este nevoie numaidecât de moarte? Priviți-i pe Enoh și pe Ilie, care au fost răpiți din această lume, fără a muri! Priviți-L pe iubitul nostru Mântuitor, Care S-a înălțat la cer de pe Muntele Eleon⁷! Amin.

⁷ Este vorba despre Muntele Măslinilor (*n.red.*)

Cuvânt despre felul în care păcatul a născut moartea

Am văzut că moartea este pedeapsa pentru păcat și că a apărut nu din firea noastră, ci din gustarea fructului interzis, adică din încălcarea poruncilor dumnezeiești. Dar aici apare o altă întrebare, la fel de importantă: În ce fel păcatul a născut moartea? A născut-o din sine, asemenea unei semințe otrăvitoare, din care crește un pom otrăvitor, sau a obligat dreptatea dumnezeiască să ne pedepsească din afară? Fiindcă și pedepsele pot fi de două feluri: unele își au începutul chiar în fărădelegea săvârșită, urmându-i în mod firesc, asemenea unei umbre; altele provin din afară, din dreptatea dumnezeiască sau omenească.

Astfel, de pildă, chinurile sufletești urmează în mod firesc tuturor păcatelor, la fel ca și unele boli, care își au începutul în anumite patimi și le urmează acestora. Acestea pot fi considerate pedepse firești pentru păcat. Dar există și pedepse exterioare pentru păcatele săvarșite, de exemplu potopul: neamul omenesc a fost pedepsit de atotputernicul Dumnezeu prin potop, pentru păcatele sale.

Deci cum a născut păcatul moartea? Singur, din sine însuși, sau obligând dreptatea dumnezeiască să pedepsească din afară neamul omenesc cu moarte?

Fraților, nu avem nicio îndoială să vă spunem direct că e prima cauză, fiindcă Domnul, după cum spune *Scriptura*, nu a făcut moartea, ci ea s-a născut singură, ca o urmare nemijlocită a păcatului. Căci am văzut că după căderea omului nu au fost date porunci speciale, în așa fel încât omul să fie răpus de moarte. Dimpotrivă, cele înfăptuite de Dreptatea dumnezeiască nu au făcut altceva decât să lase omul în propria voie sau, mai bine zis, sub stăpânirea distrugătoare a păcatului care l-a subjugat. După cum spune Moise, este adevărat că protopărintele nostru a fost izgonit din Rai, ca să nu guste din rodul pomului vieții și să rămână viu pentru totdeauna, dar izgonirea însemna doar lipsirea lui de mijloacele care i-ar fi asigurat menținerea în viață, însă nu a fost pricina nemijlocită a morții sale.

Cauza morții se ascunde în om și anume în păcatul de care el a fost molipsit. Astfel, dacă cineva l-ar lipsi pe un bolnav de medicamente, care ar putea pentru o vreme să-i amâne moartea, nimeni nu ar putea spune că moartea bolnavului se datorează lipsei medicamentelor. Cauza morții este boala, iar medicamentele pot doar să amâne moartea pentru o vreme.

(Acest capitol nu a fost terminat de autor.)

Cuvânt despre ce a făcut Domnul nostru Iisus Hristos cu moartea

Chiar dacă anumite lucruri suferă schimbări, iată că moartea pare că n-a suferit nicio schimbare. Pare că tot timpul a fost aceeași. Cum a murit primul om, așa va muri și ultimul. Totuși moartea a suferit și ea o mare schimbare, încât acum nu mai este ceea ce trebuia să fie și ce ar fi fost, dacă nu ar fi venit Cel ce a călcat moartea cu moartea Sa, după cum cântă Biserica.

Deci în ce sens moartea a suferit o schimbare? În sensul că acum desparte sufletul de trup nu pentru totdeauna, ci doar pentru o vreme; în sensul că toți cei adormiți, la timpul convenit, vor ieși din morminte și se vor îmbrăca în trupuri veșnice; în sensul că atunci chiar moartea va dispărea.

După cum vedeți, este o mare schimbare. Acest lucru nu s-ar fi petrecut, dacă moartea ar fi rămas cum era la început. Dacă ar fi așa, omul i-ar fi supus pentru totdeauna și sufletul nu s-ar mai putea întoarce la trup niciodată, rămânând despărțit de el.

Cine a adus morții această schimbare? Dumnezeuul nostru, Mântuitorul Iisus Hristos. Dar cum a făcut El acest lucru? Prin faptul că a suferit moartea pentru noi. Cu moartea pe moarte a călcat,

după cum cântă Sfânta Biserică. Dar în ce fel moartea
lui Hristos a schimbat moartea noastră?

(Acest capitol nu a fost terminat de autor.)

Cuvânt despre starea viitoare a morții

Până acum am privit lucrarea morții în cele trecute și în cele prezente. Să privim acum viitorul ei, fiindu-ne cu putință să facem acest lucru din acest loc sfânt. Minte omenească nu poate spune nimic despre viitorul morții, dar cuvântul lui Dumnezeu poate și chiar ne spune.

Dar ce ne spune? Luați aminte la această învățătură și aveți nădejde!

Stăpânirea morții, chiar de este biruită, legată și sortită pieririi, trebuie să continue asupra neamului omenesc până la sfârșitul veacului de acum și acest lucru, după cum am văzut, este spre folosul și spre înțeleptirea noastră. Astfel, se arată a fi lipsit de minte cel ce încearcă într-un fel oarecare să ocolească moartea pe pământ. Acest lucru nu este cu putință! Fiecare dintre noi trebuie să meargă pe această cale a morții și să se întoarcă în pământ. Noi putem și suntem datori să ajungem la un sfârșit creștinesc, fără durere, neînfruntat și în pace, după cum se roagă pentru noi zi de zi Sfânta Biserică.

Dar la sfârșitul veacului, după cum ne mărturisește cuvântul lui Dumnezeu, moartea va suferi o schimbare uimitoare și minunată, care constă în faptul că aceia care vor fi încă în viață atunci (și acesta va fi cazul multor oameni) nu vor mai muri

ca toți cei dinaintea lor, ci în locul morții vor suferi o schimbare deosebită, asemenea schimbării adusă de păcatul primilor oameni, dar cumva într-un sens opus; în urma acelei minunate prefaceri, care se va petrece într-o clipă, după cum spune Apostolul Pavel, adică într-un timp foarte scurt, tot ce va fi muritor în ei va fi șters și vor sta împreună cu cei înviați din morți, având trupuri noi, care nu vor mai fi supuse stricăciunii, ci vor fi nemuritoare. „Iată, ne spune apostolul, *nu toți vom muri, dar toți ne vom schimba, deodată, într-o clipeală de ochi, la trâmbița cea de apoi (adică la sfârșitul veacului)*” (I Corinteni 15, 51-52).

Această minunată prefacere a vieții vremelnice în cea veșnică, fără moartea noastră și fără despărțirea sufletului de trup, după cum se înțelege, nu va fi o lucrare firească a puterilor naturii, ci se va petrece din voia lui Dumnezeu, deși la sfârșitul acestei lumi chiar și puterile naturii vor lucra într-un mod deosebit și din acest motiv vor înfăptui lucruri nemaivăzute.

După învierea morților și înnoirea lumii, după înfricoșata Judecată și rânduirea fiecăruia și a tuturor lucrurilor pentru veșnicie, pentru moarte, așa cum e ea acum, nu va mai rămâne loc. De aceea se spune în *Apocalipsa* Sfântului Ioan că moartea nu va mai fi, iar în altă parte se spune că moartea și iadul se vor arunca în „râul cel de foc” (*Apocalipsa* 20, 14, 21, 4).

În acest fel trebuie să se sfârșească groaznica stăpânire a morții și să dispară toate urmările ei. Dar

vai! Nici atunci nu va dispărea cu totul! Va rămâne pentru totdeauna chipul ei cel nou, pe care îl va primi atunci, chiar dacă moarte, așa cum e acum, nu va mai fi. *Sfânta Scriptură* o numește „a doua moarte”. În ce va consta ea? În faptul că unii dintre cei înviați nu vor avea viața cea dumnezeiască, duhul lui Hristos, nici măcar începutul acesteia, și vor fi așa din cauza păcatelor și a desăvârșitei lipse de pocăință pentru faptele cele rele, fiind pătrunși de duhul răutății drăcești și având chipul vrăjmașului. Asupra unora ca aceștia va stăpâni a doua moarte și ei, asemenea celor drepti, vor fi îmbrăcați în trupuri nestricăcioase, asupra cărora moartea cea de acum nu va mai avea nicio înrâurire, dar, neavând deprinderea viețuirii întru Domnul și putința de a sta în cămările Tatălui ceresc, vor fi aruncați în iad pentru totdeauna, unde se află duhurile căzute. O asemenea nemurire va fi de o sută de ori mai rea decât moartea, fiindcă în această stare ei vor petrece veșnic.

Este limpede cine va fi vinovat pentru această nouă moarte: păcătoșii înșiși. Nu va mai fi cu putință să se elibereze de ea. Atunci totul va fi veșnic și ireversibil.

De această moarte trebuie să ne temem mai mult, nu de cea trupească de acum, după care va veni învierea. Amin.

CUPRINS

INTRODUCERE.....	7
Cuvânt despre firea păcatului, felurile și treptele sale și feluritele stări păcătoase.....	15
Cuvânt despre cum a apărut păcatul în lume și în neamul omenesc și cum apare el în fiecare dintre noi	23
Cuvânt despre cum îl ispitește păcatul pe om și de ce sunt așa mulți păcătoși nepocăiți și atât de puțini cei ce se pocăiesc cu adevărat.....	35
Cuvânt despre faptul că lucrările vătămătoare ale păcatului sunt atât de mari, încât noi nici nu le putem vedea în toată adâncimea și lărgimea lor, ci trebuie, după îndemnul cuvântului dumnezeiesc, al conștiinței și al experienței, să presimțim că sunt pierzătoare.....	45
Cuvânt despre faptul că păcatul răspândește întunericul în toată ființa omului, îi strică mintea, îi strâmbă și îi otrăvește conștiința și îl predispune pe păcătos la nebunie.....	53
Cuvânt despre faptul că păcatul, făgăduindu-i omului libertate și neatărnare, îl lipsește de adevărata libertate și îl cufundă într-o stare de robie chinuitoare.....	69

Cuvânt despre faptul că bucuriile păcătoase sunt vremelnice și netrebnice, că păcatul îl lipsește pe om de toate adevăratele și curatele desfătări și că este izvorul nenumăratelor suferințe și necazuri.....	77
Cuvânt despre faptul că păcatul este cea dintâi și de căpătâi pricină a tuturor bolilor omului și a morții sale	87
Cuvânt despre faptul că păcatul îl supune numaidecât pe om stăpânirii chinuitoare a diavolului	99
Cuvânt despre cumplita moarte care îl așteaptă pe păcătos ..	109
Cuvânt despre faptul că urmările păcatului pentru om sunt veșnicele chinuri în iad, împreună cu duhurile lepădate	117
Cuvinte despre moarte	125
Cuvânt despre moarte în general.....	125
Cuvânt despre moarte	131
Cuvânt despre ce este moartea.....	138
Cuvânt despre obârșia morții.....	143
Alt cuvânt despre obârșia morții	149
Cuvânt despre cum a fost molipsit de moarte neamul omenesc	153
Cuvânt despre felul în care păcatul a născut moartea.....	159
Cuvânt despre ce a făcut Domnul nostru Iisus Hristos cu moartea	161
Cuvânt despre starea viitoare a morții.....	163